

**T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FİNANS ENSTİTÜSÜ
FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI BANKACILIK VE FİNANS YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE

GİRİŞİ: FIRSATLAR VE RİSKLER

Yüksek Lisans Tezi

Ferdi ŞENTÜRK

100025072

İstanbul, 2017

**T.C
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
FİNANS ENSTİTÜSÜ
FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI BANKACILIK VE FİNANS YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI SERMAYE

GİRİŞİ: FIRSATLAR VE RİSKLER

Yüksek Lisans Tezi

Ferdi ŞENTÜRK

100025072

Danışman Yrd. Doç. Dr. Hicabi ERSOY

İstanbul, 2017

T.C. İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
.....FINANS..... ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

FINANS

Anabilim Dalı .....ULUSLARARASI BANKACILIK VE FINANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS
yüksek lisans programı .....100025072..... numaralı öğrencisi .....FERİDİ SENTEPE
.....
....." TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCI
SERMAYE GİRİŞİ : FIRSATLAR VE RİSKLER....."

başlıklı tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ DANIŞMANI : Yrd. Doç. Dr. HİCABİ ERSOY
JÜRİ ÜYESİ : Yrd. Doç. Dr. V. FERİDAN BENLİ
JÜRİ ÜYESİ : Yrd. Doç. Dr. BÜLENT GÜNCELER

İstanbul Ticaret Üniversitesi .....Finans.....Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..31/01/2017
Tarih, 48/13 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

ÖZET

1980’li, yıllardan itibaren Türkiye finans sektörüne kapılarını açarak büyüme ve gelişme göstermiştir. Türkiye’de yabancı banka girişleri bu dönemden itibaren artmaya başlamış ve bu gelişmelerden sonra ekonomide büyüme görülmeye başlamıştır. Yaptığımız bu çalışma ile dünya ekonomilerinde ve Türkiye’de yabancı banka girişleri incelenerek bankacılık sektörü hakkında bize fayda gösterecek bilgilere ulaşmamız amaçlanmıştır. Yerli bankalar ile yabancı bankalar arasında karşılaştırma yapılmasına da olanak tanımaktadır.

Ulusal ekonomiye yabancı bankaların olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de olduğu anlaşılmıştır. Sektör de yabancı sermayeyle beraber yeni teknoloji ve bankacılık ürünlerinin kullanımı artmakta, rekabet büyümekte ve finansal verimliliğin de artmaya başladığı gözlemlenmiştir. Yabancı bankaların Türkiye’ye girişlerinin daha istikrarlı bir bankacılık sistemi sağlayıp sağlayamayacağı ve ulusal bankaların rekabet nedeniyle sıkıntıya düşüp düşmeyeceği hususları tartışılan konular arasında yer almaktadır. Bu çalışmada yabancı bankaların Türkiye’ye giriş ve çıkışlarının etkileri yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler; Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye, Yabancı Sermeye Yatırımı, Finans Sektörü ve Finansal Verimlilik,

ABSTRACT

Turkey opened its doors to the financial sector has shown growth and development since 1980 entry of foreign banks in Turkey have started to rise since that period, and began to be growth in the economy after these developments. We did this work in the transition economies and developing economies and Turkey aimed to show us our access to information about the banking sector by examining the benefits of foreign bank entry. with domestic banks, it allows comparisons to be made between foreign banks.

Negative effects as well as the positive effects of foreign banks to the national economy is understood to be in. Increasing the use of foreign capital to the sector with new technologies and banking products, competition is growing and the financial efficiency is also observed that began to increase. Foreign banks can not provide a more stable banking system, providing input on matters of national banks in Turkey and will not fall down due to shortage of competition are among the issues discussed. This study reviewed the impact of Turkey's entry and exit of foreign banks.

Key words: Foreign Capital in Banking Sector , Foreign Investment, Finance Sector and Financial Efficiency,

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
GRAFİK LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE FİNANSAL SİSTEM. 3	
1.1.Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tanımı ve Önemi	3
1.2.Doğrudan Yabancı Sermayenin Belirleyicileri.....	3
1.3.Finansal Sistem ve Genel Yapısı	5
1.Finansal Sistemin Tanımı	5
2.Finansal Sistemin Fonksiyonları	6
3. Finansal Sistemin Genel Yapısı.....	7
4.Finansal Sistem Araçları.....	8
a. Para Piyasası Araçları	8
b. Sermaye Piyasası Araçları	10
1.4. Finansal Kurumlar	12
1.4.1. Bankalar	12
a) Merkez Bankası.....	13
b) Ticari Bankalar (Mevduat Bankaları)	14
c) Kalkınma Bankacılığı.....	14
d) Yatırım Bankacılığı	15
e) Katılım Bankaları	15
1.4.2.Banka Dışı Finansal Araçlar	17
a) Sigorta Kurumları.....	17
b) Kolektif Yatırım Kurumları.....	17
c) Menkul Kıymetler Borsası	18
d) Risk Sermayesi Şirketleri	18
e) Factoring Şirketleri.....	18
f) Forfaiting Şirketleri	19
g) Leasing Şirketleri	19
1.5.Türk Bankacılık Sistemi	19
1.5.1.Bankacılığın Fonksiyonları	19

1.5.2.Türk Bankacılık Sistemi.....	21
1.5.3.Kamu Kesimi Açıkları	25
1.5.4. Haksız Rekabet Koşulları.....	26
1.5.5.Özkaynakların Yetersizliği.....	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	28
DÜNYA’DA DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI	28
2.1.Dünya’da Doğrudan Yabancı Sermayenin Tarihsel Gelişimi	28
2.1.1. Uluslararası Doğrudan Yatırımların Dünya Ekonomisindeki Yeri	35
2.2. Ülke Ve Bölgelere Göre Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Dağılımı	39
2.2.1. Gelişmiş Ülkelerde DYSY	50
2.2.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde DYSY	50
2.3. Finans Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları İle İlgili Teoriler	53
2.3.1.İçselleştirme Teorisinin Bankacılık Sektörüne Uyarlanması	54
2.3.2.Grubel’in Çokuluslu Bankacılık Teorisi	54
2.3.3.Uluslararası Ticaret/ Karşılaştırmalı Üstünlük Teorisi	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	56
TÜRKİYE’DE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN TÜRKİYE’YE YAPTIĞI YATIRIMLAR.....	56
3.2.Türkiye’nin DYSY Açısından Dünya’da Yeri	56
3.2.1 Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Sektörel Dağılımı	57
3.2.2 Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Bölgesel Dağılımı.....	62
3.2.3.Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Türlerine Göre Dağılımı. 63	
3.3 Avrupa Birliği Ülkelerinden Türkiye’ ye Yatırımlar.....	66
3.3.1 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Almanya	68
3.3.2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İtalya.....	68
3.3.3 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Fransa	71
3.3.4 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İsviçre.....	73
3.3.5 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İsveç	75
3.3.6 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İngiltere	77
3.3.7 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Diğer AB Ülkeleri.....	79
3.3.8 Analitik çerçevede Türkiye	80
3.4.Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Karşılaştırması	82
3.4.1.Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Mevduat Hacmi	82
3.4.2.Yerli ve Yabancı Bankaların Şube ve Personel Sayısı.....	83
3.4.3.Türkiye Bankacılık Sektörü Pazar Paylaşımı.....	83
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	94

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Planlı Dönemdeki Banka ve Şube Sayıları	16
Tablo 2. 1914 Yılı Verilerine Göre Yabancı Sermayenin Sektör ve Ülkelere Göre Dağılımı	30
Tablo 2.1: Küresel DYY Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılım (2012-2013).....	40
Tablo 2.2: Bölgelere Göre DYY Giriş ve Çıkışları, 2011-2013 (Milyar dolar)	42
Tablo 3. 1923–1979 Yılları Arasında Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Payları	31
Tablo 3.3: Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri	52
Tablo 3.4: 2000- 2013 Yılları Arasındaki Türkiye’ye Gelen ve Çıkan DYSY (Milyon Dolar)	56
Tablo 3.5: Doğrudan Yabancı Sermaye Şirketlerinin İllere Göre Sayıları (İlk 10 İl).....	57
Tablo 3.6: Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Sektöre Göre Dağılımı(Milyon Dolar).....	58
Tablo 3.7: Yabancı Sermaye Stokunun Türkiye’de Sektörel Dağılımı (Milyon Dolar)	59
Tablo 3.8: Doğrudan Yabancı Sermaye Girişinin Sektörel Dağılımı Aylık 2013 (Milyon Dolar)	61
Tablo 3.9: Doğrudan Yabancı Sermaye Girişinin Sektörel Dağılımı Aylık 2014 (Milyon Dolar)	61
Tablo 3.10: Yabancı Yatırımların İllere Göre Sektör Dağılımı 1954-2014 (Şirket Sayısı).....	62
Tablo 3.11: Doğrudan Yabancı Sermaye İzinleri Teşvik Belgeli Bölgelere Göre Dağılımı (Milyon Dolar).....	63
Tablo 3.12: Yatırımlarına Göre Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Dağılımı (Milyon Dolar).....	64
Tablo 3.13: Piyasaya Giriş Türlerine Göre Yabancı Sermayeli Şirketler Aylık(Şirket Sayısı)	65
Tablo 3.14: Piyasaya Giriş Türlerine Göre Yıllar İtibariyle Yabancı Sermayeli Şirketler (Şirket Sayısı).....	65
Tablo 3.15: Avrupa Birliği’nin Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)	67
Tablo 3.16: İtalya’nın Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)	70
Tablo 3.17: Fransa’nın Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	72
Tablo 3.18: İsviçre’nin Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)	74
Tablo 3.19: İsveç’in Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	76
Tablo 3.20: İngiltere’nin Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	78
Tablo 3.21: Diğer AB Ülkeleri’nin Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)	79
Tablo 4. Banka Bazında Şube Dağılımı	33

Tablo 5.	Bankacılık Sektöründe Yerli Ve Yabancı Bankalar Mevduat Hacmi	82
Tablo 5.1	Bankacılık Sektöründe Yerli Ve Yabancı Bankalar Sermaye Yeterlilik Oranı	83
Tablo 5.2	Bankacılık Sektöründe Yerli Ve Yabancı Bankalar Şube Ve Personel Sayıları	83
Tablo 5.3	Bankacılık Sektöründe Bankalar Bazında Toplam Aktifler Pazar Payı	84
Tablo 5.4	Bankacılık Sektöründe Bankalar Bazında Toplam Kredi Ve Alacaklar Pazar Payı	85
Tablo 5.5	Bankacılık Sektöründe Bankalar Bazında Toplam Mevduat Pazar Payı	86

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Sermaye Değişimleri	22
Şekil 2. Toplam Aktifler	23
Şekil 2.1: 2013 Yılı Bölgesel UDY Dağılımı	43
Şekil 3. Banka Kredilerinin Dağılımı	24

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 2.1: 2003-2013 Yılları Arasındaki Küresel Uluslar arası doğrudan Yatırımlar ve Gelecekteki Tahmini (Trilyon\$).....	36
Grafik 2.2: 2003-2013 Yılları UDY Girişleri ve Gelecekteki Tahminleri (Milyar \$).....	37
Grafik 2.3: Ülke Gruplarına Göre 2008-2013 Yılları Arasında UDY Girişlerindeki Gelişim.....	38
Grafik2.4: Ülke Gruplarına Göre 2008-2013 Yılları Arasında UDY Girişlerindeki Değişim Oranları	39
Grafik2.5: Afrika Bölgesinde DYY girişleri, 2007-2013(Milyon Dolar)	44
Grafik 2.6: Afrika Bölgesinde DYY Çıkışları , 2007-2013 (Milyon Dolar)	45
Grafik 2.7: Yeni Yatırım Kaynaklarının Coğrafi Bölgelere Göre Paylarının Dağılımı (2003-2008 ve 2009-2013)	46
Grafik 2.8: Asya Bölgesinde DYY Girişleri (Milyon Dolar)	47
Grafik 2.9: Asya Bölgesinde DYY Çıkışları (Milyon Dolar).....	48
Grafik 2.10: Amerika Bölgesi' nde DYY Girişleri (Milyon Dolar)	49
Grafik 2.11: Ülke Gruplarının UDY Girişlerindeki Payı	51
Grafik 3.1: AB'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	66
Grafik 3.2: İtalya'nın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)	69
Grafik 3.3: Fransa'nın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	71
Grafik 3.4: İsviçre'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)	73
Grafik 3.5: İsveç'in Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	75
Grafik 3.6: İngiltere'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar).....	77
Grafik 3.7: Türkiye'deki Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Doğrudan Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon Dolar)	81
Grafik 4: Aktif Karlılık Oranı/Öz Kaynak Karlılık Oranı.....	87
Grafik 4.1: Gayra Safi Yurtiçi Hasıla İtibarıyla Toplam Bankacılık Tutarı	89
Grafik 4.2: Öngörülen G20 Bankacılık Sistemi Boyutları	90

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı Geçen Eser
- BDDK** : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- DYY** : Doğrudan Yabancı Yatırım
- ECB** : European Central Bank
- GSMH** : Gayri Safi Milli Hasıla
- SPK** : Sermaye Piyasası Kurulu
- TBB** : Türkiye Bankalar Birliği
- TCMB** : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
- TFKB** : Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
- TKBB** : Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- TMSF** : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
- UDY** : Uluslararası Doğrudan Yatırım

GİRİŞ

Küresel ekonomide liberalleşme sürecinin hızla arttığı günümüzde, teknolojik, ekonomik ve siyasi gelişmeler sermaye hareketlerini de etkilemiştir. 21. Yüzyılın son çeyreğinde hız kazanan küreselleşme ile birlikte çoğu sektör de olduğu gibi bankacılık sektörünün de bu gelişmelerden etkilendiği görülmüştür. Ülkemizde de özellikle 2000 ve 2001 krizlerinden sonra bankacılık sektörü yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. Bu dönem itibariyle sektör yabancı sermayenin daha çok ilgisini çekmeye başlamıştır.

Türk Bankacılık Sektörü bu yapılandırma süreciyle beraber yabancı sermaye teşvik edilmiş ve bu süreçle beraber 49 bankanın 24 tanesi yabancı sermayeli banka durumuna getirilmiştir. Türk bankacılık Sektöründe 2001 krizi döneminde %3 seviyelerine kadar düşen yabancı sermaye payı 2007 yılı Haziran ayında Oyak Bank'ın satışıyla beraber %42 seviyelerine kadar yükselmiştir. Bu gelişmeler yerel bankalar için yoğun rekabet ortamı yaratmış ve ürün çeşitliliği açısından sektörü de yeniliklere yönlendirmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımların biçimsel belirleyici faktörleri “arz ve talep yönlü” olarak iki grupta incelenebilmektedir bu çerçevede: Arz yönlü belirleyiciler niteliksel ve niceliksel olarak özellik taşımaktadır. Arz yönlü belirleyicilere verilebilecek en yaygın örnek ise kurumlar vergisi ve yasal düzenlemelerdir. Bu çerçevede kurumlar vergisi arz yönlü belirleyicilerin niceliksel yönünü temsil ederken, yasal düzenlemeler niteliksel yönü temsil etmektedir. Talep yönlü belirleyiciler ise coğrafi koşullar ve müşterilerin demografik-kültürel farklılıkları olarak tanımlanabilmektedir.

DYY farklı şekilde sınıflandırılabilir. Örneğin, Nunnenkamp (2002) göre eğer küreselleşme ile öne çıkan faktörler söz konusu ise “geleneksel olmayan faktörler” diye adlandırılabilir. Yatırım yapılan ülkenin nüfus büyüklüğü, kişi başına düşen gelir, yönetsel darboğazları, risk faktörleri ve pazara giriş sınırlılıkları geleneksel faktörler olarak adlandırılırken, ortalama eğitim süresi (kaliteli emeğin oluşması için geçen süre), tamamlayıcı üretim faktörleri, vergi ve istihdam koşulları emek piyasasındaki düzenlemeler ile ilgili maliyet faktörleri ise geleneksel olmayan faktörler olarak adlandırılabilir.

Yatırım ortamının iyileştirmesi amacıyla ve yatırım yapılan ülkeler arasında karşılaştırma yapılması açısından uluslararası kuruluşlar, yatırım yeri endekslerini düzenli aralıklarla açıklamaktadır. Yatırımcıların yatırım yeri belirlemede etkili olduğundan dolayı oldukça önemlidir. Bu endeksler yasal ereve, altyapı, kurumsal kapasite gibi unsurlar üzerinde yoğunlaşarak ölçülür. Bu nedenle ülkelerin reform gündeminde ayrıcalıklı olarak yer almaktadır.

Çalışmamız bu çerçevede  bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde doğrudan yabancı yatırımlar ve finans incelenmiştir. İkinci bölümde Dünya’da gözlemlenen doğrudan sermaye yatırımları incelenmiştir. Son bölümde ise Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Avrupa Birliği lkelerinin Türkiye’ye Yaptığı Yatırımlar bankaların sermaye yapıları incelenerek işlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI VE FİNANSAL SİSTEM

1.1.Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tanımı ve Önemi

Doğrudan yabancı yatırım, yatırımcı tarafından bulunduğu ülkeden farklı bir ülkede ekonomik bir ağ oluşturabilmek için yapılan uluslararası bir yatırım şeklidir.

Doğrudan yabancı yatırımcıların dikkat etmesi gereken hassas konulardan başlıcaları; yatırım yapılan ülke tarafından sunulan şartlar, rakip firmaların ülke pazarındaki durumuna bağlı olarak hangi yatırım türünün seçilmesi gerektiğidir.

1.2.Doğrudan Yabancı Sermayenin Belirleyicileri

Doğrudan yabancı sermayeye girişlerini belirleyen unsurlar birçok yazar tarafından farklı şekillerde gruplandırılmıştır. Bazı yazarların adlandırmasına göre arz yönlü ve talep yönlü belirleyiciler¹, geleneksel ve geleneksel olmayan faktörler², itici ve çekici faktörler³, maliyet ile ilgili faktörler ise

- yatırım çevresinde yer alan firmaları zenginleştirici faktör
- ülkelerin kalkınmaya yönelik stratejisi
- makro ekonomiye yönelik faktörler⁴ şeklinde sıralanabilmektedir

Diğer bir sınıflandırma ise itici ve çekici faktörler⁵. Ülkenin ekonomisine doğrudan yabancı sermayenin girmesinde ülke içindeki ve dışındaki ekonomik

---

¹Christopher R. Torrasi, “Az Gelişmiş Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırım”(The Determinants of Direct Foreign Investment in a Small LDC’, Journal of Economic Development, Vol. 10, No. 1, pp. 19–45, 1985.); Heinz-Josef Tüselmann, “Doğu Ve Orta Avrupa’da Doğrudan Yabancı Yatırım” (German direct foreign investment in Eastern and Central Europe:relocation of German industry?’ European Business Review, Vol. 99 No. 6, 1999.)

²Peter Nunnenkamp and Julius Spatz , “Determinants of FDI in Developing Countries: Has Globalization Changed the Rules of the Game”, Kiel Çalışma Belgesi, No.1122, pp.1–44, 2002.

³Muhsin Kar ve Fatma Tatlısöz, “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerini Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi”, KMÜ İİBF Dergisi, Yıl.10, sayı 14, 2008; Robert E. Lipsey “Interpreting Developed Countries’ Foreign Direct Investment”, National Bureau of Economic Research, Working Paper No: 7810, pp.1–24, 2000.

⁴Akhtiar Ahmed Ghumro ve Ahmed Nawaz Hakro, “Foreign Direct Investment, Determinants And Policy Analysis: Case Study of Pakistan”, Glasgow Üniversitesi, No.04, 2007.

gelişmeler önemli rol oynamaktadır. İktisatçıların bazıları sermayenin belirlenmesinde dış koşullarının, daha önemli olduğunu iddia etmektedirler. Bu dış koşul faktörleri itici faktörler (push effects) olarak adlandırılmaktadır. Bu itici faktörler;

* Bölgesel Ticaret Anlaşmaları,

* Gelişmiş Ülkelerdeki Piyasa Kârlılığın Azalması ve Düşük Faiz Oranları Belirleyicidir.

İktisadi bazı kesimler ise sermayenin belirlenmesinde sermayenin yöneldiği ekonominin daha önemli olduğunu savunmaktadır. Bu faktörler de çekici faktörler (pull effects) olarak adlandırılmaktadır.

Bu çekici faktörler;

*Sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerin kaldırılması ve serbestleşme,

*Ulaşım ve haberleşme teknolojilerindeki gelişmeler,

*Gelişmekte olan ülkelerin keşfedilmemiş birer pazar oluşları,

*Hammadde ve işgücü maliyetinin ucuz olması,

*Vergi oranları,

*Döviz kuru politikaları,

*Mali teşvikler,

*Özelleştirme uygulamaları,

*Makro ekonomik istikrar,

*Bürokrasinin kalitesi ve politik istikrardır.

Hakro ve Ghumro'a göre ise ;

1)Maliyetle ilgili faktörler (Sermayenin geldiği ülke ile ev sahibi ülkenin arasında önemli maliyet farklarının olması, yatırım mekânını seçim konusunda önemli bir etken olarak görülmektedir.)

2) Yatırım çevresini zenginleştirmeye yönelik faktörler, liberal rekabet koşullarını azalmaya yönelik tedbirleri içerir. Bu tedbirler, vergi-sübvansiyon, para birimi konusunda ayarlamalar ve yatırım koşullarının zenginleştirilmesi olarak sıralanabilmektedir.

---

⁵Kar ve Tatlısöz, a.g.e.

3) Makro ekonomiye yönelik kalkınma stratejileri, bu faktör piyasanın makro büyüklüğünün potansiyel iş hacmine ulaşmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla lisanlama ve doğrudan yatırım olanakları çeşitlendirilmektedir.⁶

1.3. Finansal Sistem ve Genel Yapısı

1. Finansal Sistemin Tanımı

Finansal sistem, tasarruf sahiplerinin fonlarını yatırımcılara aktaran kurum ve süreçlerden oluşmaktadır. Bu özelliği ile ekonomide önemli işlevleri yerine getirmektedir. Modern ekonominin ihtiyacı olan mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimine katkıda bulunmaktadır.⁷ Tanımdan da anlaşılacağı üzere finansal piyasalar alıcı ve satıcıların bulunduğu, değişimin yapıldığı, borç verilebilir fonların arzı ile fon talep edenler arasındaki akımı hukuki ve idari kurullarla düzenleyen bir yapıdır.⁸

Ekonomide piyasaların ve belirli kurumların ilişkisini etkileyen bazı fonksiyonları yerine getirmek amacıyla bir araya gelmeleri sonucu oluşan bir bütünlüğe Finansal Sistem denmektedir. Fon açığı ile fon fazlası olan ekonomik birimlerin fon akışını sağlamak amacıyla oluşturulmuş, finansal kuruluşlardan oluşup finansal hakkı temsil etmekte olan araçların alım satım yaptığı piyasaya finansal piyasa denilmektedir.⁹

Daha kapsamlı bir ifadeyle Finansal Piyasa; "Bir ülkede fon kullananlar ile fon arz edenler arasında fon akımlarını düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan araç ve gereçler ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurullardan oluşan organik doku" diye de tanımlanır¹⁰.

2. Finansal Sistemin Fonksiyonları

Finansal sistemin ekonomik büyümeye katkı vermesi, yatırımlara gerekli olan kaynakların sağlanması, kaynakların tahsis edilip dağılması ve bu kaynakların hacminin genişletilmesiyle mümkün olabilmektedir. Finansal sistem çeşitli ekonomik birimleri ve

---

⁶Hakro, and Ghumro: "Foreign Direct Investment in Analysis": 2007

⁷Kar ve Tatlısöz, **a.g.e.**, s.185.

⁸ N.Nihal Kargı, "Ekonomik Kalkınma, Tasarruf ve Sermaye Piyasası İlişkileri: Türkiye Örneği." Ankara: SPK (1998).

⁹ Muharrem Afşar ve S. Ünal Şakar, S.Ü. Finansal Kurumlar, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000.

¹⁰Selahattin Tuncer, "Türkiye'de Sermaye Piyasası (Teori-Uygulama)."İstanbul, Okan Yayıncılık (1985).

sektörleri birbirine bağlayan bir köprü görevi yapmaktadır. Bu görevleri yerine getirebilmek için ise bazı fonksiyonları içermesi gerekmektedir. Bu fonksiyonlar şu şekilde sıralanabilir¹¹

- “Tasarruf fonksiyonu: Küçük tasarruf sahiplerinin tasarruflarını çıkarılmış olan finansal araçlar vasıtası ile karlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayan finansal sistem, bu şekilde daha cazip hale gelen tasarruf güdüsünü arttırmaktadır. Ayrıca yapılan tasarruf yatırımlara yöneldiğinden üretim ve gelir artacak dolayısıyla ekonomini tasarruf kabiliyeti de artacaktır.
- Ödemelerde kolaylık sağlama fonksiyonu: Finansal sistem mal ve hizmetler için bir ödeme mekanizması olmaktadır. Bir takım finansal varlıklar, başlıca çek ve daha sonra kredi kartı, bankamatik kartı, senet ve benzeri araçlarla ekonomik ve ticari hayattaki ödeme işlemlerini kolaylaştırmaktadır.
- Likidite sağlama: Finansal piyasalar tasarruf sahiplerine tasarruflarını değerlendirirken likidite sağlayacak finansal araçlar sunmaktadır. Örneğin; tasarruflar para olarak tutulsa hem paranın getirisi düşük olacak hem de enflasyonun etkisi ile tasarrufların değeri düşecektir. Tasarruflar ev, araba vs. varlıklara yatırıldığında ise likidite imkânları son derece sınırlı olacaktır. Öyleyse finansal sistem tasarruflara hem yüksek getiri sağlarken değer yandan da likiditelerini düşmesini engellemektedir.
- Kredi kullandırma fonksiyonu: Girişimcilerin kendi tasarrufları ekonomiler için gerekli olan yatırımları yapmaya çoğu zaman yeterli olmaz. Kabiliyetleri dahilinde yüksek meblağlardaki yatırımlar için finansal sistemin sunduğu kredilere ihtiyaçları vardır. Bu krediler ekonomilerde yatırımların sürdürülebilmesi için hayati öneme sahiptirler.
- Servet birikimi: Gelir sahibi bireyler gelirlerini biriktirerek servet oluşturmak isteyebilirler. Finansal sistemin sunmuş olduğu araçlar ev, araba vs. varlıklara göre daha likit ve saklama, koruma açısından daha güvenlidir. Böylece toplumda bireylerin serveti finansal sistem aracılığıyla daha kolay ve güvenli bir şekilde birikebilmektedir.

---

¹¹ Muharrem Afşar, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü, Ege Akademik Bakış Dergisi 4 (1-2), 89-107.

- Politika oluşturma: Ekonomik olaylara yön veren hkmetle ve merkez bankaları maliye ve para politikalarını yürütürken finansal araç ve kurumları kullanmaktadırlar. Ekonomini temel hedefleri doğrultusunda finansal sisteme yn verebilmektedirler. Örneğin harcamaların yetersiz kaldığı bir durumda kredi fonksiyonunun kolaylaştırıldığı bir finansal sistem sorunun üzümünü sağlamış olacaktır”.

3. Finansal Sistemin Genel Yapısı

1980’li yıllardan itibaren küreselleşme ve sürekli sanayileşme politikaları dünya ticaretinde büyük bir değişikliğe neden olmuştur. bu değişim ticaret hacminin artmasına ve dışa açık ekonomilerin egemen olmasına neden olurken rekabet koşullarını arttırmıştır. “Bu da faaliyette bulunan ekonomik birimlerde ciddi finansal taleplere neden olmuştur. Finansman ihtiyaını öz kaynaklarından gideremeyen birimler dış finansmana ihtiyaç duymuştur. Bunun yanında ekonomide fon fazlalığı olan birimlerin de olması iki tarafı ortak bir amaç doğrultusunda karşı karşıya getirmiştir. Finansal sistem yatırım tasarruf denkliğini sağlamaya aracılık ederek tam da bu noktada kendini göstermektedir. Finansal piyasanın yapısı borç ve alacaklıya aracılık eden araç ve kurumlardan oluşmaktadır”. Finansal yapı ülkelerin gelişmişliği bakımından farklılık göstermekle birlikte genel olarak aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır.

- Fon talep ediciler (yatırımcılar)
- Fon arz edenler (tasarruf sahipleri)
- Fon akımına aracılık eden yardımcı kuruluşlar
- Yatırım ve finansman araçları
- Hukuksal ve idareye yönelik düzenler

Fon talep ve arz edenler finansal yapı içerisinde üç başlık halinde incelenebilmektedir. Bu yapının temel bileşenleri “finansal kuruluşlar, finansal piyasalar ve finansal araçlardır. Bu bileşenler birbiri ile etkileşim halinde kullanılabilir. Genel itibari ile piyasalara entegre olan araçlar finansal kuruluşlar

tarafından finansal piyasada arz ve talep koşullarına ulaşabilmektedir.¹²Bu araçlar finansal sistemin yapısını oluşturmaktadır¹³.

4.Finansal Sistem Araçları

a. Para Piyasası Araçları

Para piyasalarında fon transferinde kullanılan delil niteliinde belgeler olan finansal araçları yedi başlık altında şu şekilde sıralayabiliriz;

- Mevduat ve Mevduat Sertifikası: “Para piyasalarında işlem gören araçların başında mevduat gelmektedir. Mevduat denilince, istenildiği zaman ve belirli bir vade sonda geri alınmak üzere bankalara verilen fonlar anlaşılır. Mevduat sahipleri verdikleri para kadar bankadan alacaklı olurlar dolayısıyla bankalara borç vermiş olurlar. Mevduat paranın daha güvenli bir şekilde korunmasını sağlamasının yanında özellikle gelişmiş ülkelerde önemli bir ödeme aracı olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Mevduat vadeli veya vadesiz olabileceği gibi bazı ülkelerde vadesiz mevduata verilmemekle birlikte sahiplerine faiz getirisi de getirmektedirler¹⁴ Mevduat sertifikası ile bankalara belirli bir vade için yatırılan paralar karşılığında, mevduat sahibine yatırdığı paranın tutarı ve vadesini göstermek üzere verilen hamiline yazılı bir belgedir. Bu belge rahatlıkla tedavül edilebilmekte ve bankalara devredilmektedir”¹⁵

- Hazine Bonosu: “Hazine bonusu genel olarak 3-6 veya 12 ay vadeli, bütçe açığını finanseye yönelik kamu tarafından çıkarılan borç senetleridir. Hazine bonoları hamiline yazılı olduğu için tam likittir. Bundan dolayı para piyasalarında en çok işlem gören aktiflerdir” (Öçal ve Çolak, 1999:26). Hazine bonolarının üzerinde faiz kuponu bulunmaz ancak başlangıçta ıskontolu olarak satıldıkları için faiz ödemesi yapılmış sayılır¹⁶

- Finansman Bonosu: Finansman bonoları, özellikle büyük şirketlerin kısa süreli finansman ihtiyacını banka dışı kaynaklardan sağlamak amacıyla teminatsız ihraç edilen kısa vadeli senetlerdir. Finansman bonoları 1-12 ay vadeli olabilir.

---

¹² Arıcan Erişah, Tam Parasal Bütünleşmede Euro’ya Geçiş Dönemi Ve Türk Mali Sektörü Marmara Üniversitesi Avrupa topluluğu Enstitüsü. Cilt 7, 1999.

¹³ Kargı, **a.g.e.** s.29.

¹⁴ Ömer Faruk Çolak ve Tezer Öcal. Financial System and Banks. Nobel, 1999:23.

¹⁵ İlker Parasız, Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama. Asil Yayın Dağıtım, 2000a:90.

¹⁶ İlker Parasız **a.g.e.**

• Banka Kabulü: İhracatçı ve ithalatçı arasında yapılacak bir anlaşma ile ithal edilecek mal bedellerinin ödenmesinin malın gönderilmesinden daha sonraki bir zamana bırakılması kabul kredisidir. İhracatçı bu sistemde malları yolladıktan sonra ithalatçı üzerine bir poliçe çeker. İhracatçının çekmiş olduğu bu poliçe ithalatçı bankası tarafından kabul edilirse bankanın itibarı ile bu poliçe bir mali karşılık kazanmış olur¹⁷ İşte bu şekilde oluşan bu belge daha sonra para piyasalarında alınıp satılabilir ve iskontoya tabi tutulabilir.

• Firma veya bankanın alacakları karşılığında belirli bir faiz ve alacakların vadesinden önce paraya çevrilmesine imkan sağlamak amacıyla çıkardıkları menkul kıymetlere Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler denilmektedir.¹⁸ Varlığa dayalı menkul kıymetler alacakları olmasına karşın likidite sıkıntısı çeken kuruluşlar için oldukça faydalı bir araçtır.

• Repo: “Repo, elinde fon fazlası bulunan tasarruf sahiplerinin kısa vadeli atıl fonlarını, fon açığı bulunan kuruluşlara belli bir faiz karşılığında kullandırarak değerlendirmek ve böylece gelir sağlamak amacı ile yaptıkları işlem veya geri satın alma taahhüdü ile yapılan satış anlaşmasıdır. Bu işlemde fon sahibi elindeki fonları menkul kıymet karşılığında kullandırmaktadır. Fona ihtiyacı olan, daha önceden alıp portföyüne koyduğu menkul kıymetleri para sahibine satmakta, para sahibi ise verdiği para karşılığında bu kıymetleri satın almaktadır”¹⁹. Repoda alınan menkul kıymetlerin vadesi repo vadesi ile aynı olmadığından, repo işleminin kendisi de repoya konu olan menkul kıymetlerden ayrı bir finansal araç olarak kimlik kazanmaktadır.

• Teminat Mektubu: Bankaların özellikle uluslararası ticarete, firmalara verdiği poliçe niteliği taşıyan menkul kıymetlerdir. Banka teminat mektupları ile müşteri olan firmaların taahhütlerinin yerine getirmemesi halinde ortaya çıkacak borcu ödemeyi taahhüt etmektedir.

---

¹⁷ Hilmi Bahadır Akın Yeni Ekonomi, Yeni Strateji, Rekabet, Küreselleşme Çizgi Yayınları Kocaeli, 2005.

¹⁸ Parasız, **a.g.e.**, s.91.

¹⁹ Muharrem Karşlı, Sermaye Piyasası Borsa Menkul Kıymetler, Alfa Yayınları, İstanbul, 1994.

b. Sermaye Piyasası Araçları

• Tahviller: Kaynak Bulmak amacıyla anonim şirketlerin kredi ihtiyaçlarını tatmin amacıyla vadeleri 1 yıldan uzun olmak suretiyle çıkarılan borç senetlerine denmektedir. Bu kapsamda, ortaklık tarafından münferit şahıs ve kuruluşlara verilen borç senetleri tahvil olarak sayılmaz²⁰. Anonim ortakları tahvili uzun vadede fon temin edebilmek amacı ile çıkartırlar. Tahvil türlerine göre alacaklı ve borçlu arasındaki ilişki değiştirilebilir. Tahviller faiz karşılığı sabit getirili menkul kıymetlerdir ve tahvil sahibi şirketin kar veya zararına ortak olmazlar. Ayrıca tahvillerin ikinci el piyasalarında alım satım işlemleri gerçekleştirilebilmektedir.

• Hisse Senetleri: “Hisse senetleri anonim şirketlerdeki hissedarlığı belgelendirmek ve hisseler üzerinde yapılan hukuksal işlemleri kolaylaştırmak amacı ile çıkarılan ve hisseleri temsil eden senetlerdir”²¹.

• Banka Garantili Bonolar ve Banka Bonoları: Anonim Şirketler ile yatırım ve kalkınma bankalarının gereken dönem ve gereken oranda bono oluşturmak suretiyle direk finansman olanağı sağlayan sermaye piyasası araçlarına denmektedir. Bu araçlar seri halde kitlesel olarak ihraç edilemez ve dönemsel gelir getirmeleri amaçlanamaz. Bu araçların halka arz edilmesi söz konusu olamaz ve tahvilin çıkartılmasındaki maliyet ve zorluklarına katlanmadan daha esnek bir şekilde kaynak bulma işlevi görürler²². Bu senetlerin düzenlenmesi ile mevduat toplama yetkisi bulunmayan kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye piyasalarından kaynak sağlanması amaçlanmaktadır²³.

• İpotekli Borç Senedi (Mortgage Bond): İpotekle teminat altına alınmış bir menkul kıymete ipotekli borç senedi denmektedir. Özellikle batı ülkelerinde kitle olarak ihraç edilen ipotekli borç senetleri, toplu konutların finansmanında çok yaygın bir uygulama alanına sahiptir. Bir toplu konut şirketinden ev veya daire alan kişi borcu için uzun vadeli bir senet imzalar. Bu senetler toplu konut şirketi tarafından ipotek bankasına veya ipotek kurumuna devredilerek likidite sağlanabilir. Ayrıca banka bu devraldığı senetleri sermaye piyasasında halka arz edebilir ve böylece halkın tasarrufları

²⁰ Mehmet Bolak, "Finans Mühendisliği Kavramlar ve Araçlar" İstanbul, Beta, 1998.

²¹ Öçal ve Çolak, **a.g.e.**, s.33.

²² Bolak, **a.g.e.**, s.121.

²³ **a.g.e.**

toplu konutları finanse etmiş olurlar²⁴. İpotekli borç senedi iki durumda düzenlenebilir. Birincisi; mevcut bir borç için ipotekli borç senedi düzenlenir ve eski borç ortadan kalkar. İkinci olarak; ipotekli borç senedi ortada bir borç yokken de düzenlenebilir. Bu durum gayrimenkul sahiplerinin gayrimenkullerini ipotek ettirerek faiz karşılığı fon elde etmek için düzenlediği belgeleri kıymetli evrak niteliğinde satması durumudur²⁵

1990'lı yıllardan başlayarak finansal piyasalarda serbestleşme politikaları ile uluslararasılaşma akımı başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında en büyük etken hızla büyüyen teknolojik inovasyonlardır. Teknolojinin bilgisayar ağının genişlemesi fon piyasasının ulus ötesi piyasalarda rağbet görmesini sağlamıştır. Bu çerçevede uluslararası finansal piyasalar oluşmuştur. "Uluslar arası finansal piyasaları genel olarak Euro-Para piyasaları ve Euro-Tahvil Piyasaları başlıkları altında ele alabiliriz"²⁶.

Genel itibarıyla uluslar arası finansal piyasalar hem para piyasası hem de sermaye piyasası araçlarını kapsar. Para ve sermaye piyasa araçları ülkeler arası piyasada kullanılmaktadır. Kısa vadeli para piyasası kaynakları ağırlıklı olarak banka kredilerinden oluşmaktadır. Yurtiçi banka kredilerinin uluslararası karşılığı euro-para piyasalarıdır. Uzun vadeli yabancı kaynaklar ise ödünç kaynaklar ve hisse senedi sermayesinden oluşur. Bu tür uluslar arası araçlara euro-tahviller örnek verilebilir. Geleneksel bankacılık sisteminde finansal kurumlar buldukları ev sahibi ülkenin yasa ve düzenlemelerine bağlı olarak ev sahibi ülkenin para birimi üzerinden mevduat hesabı açarlar ve bu para biriminden kredi olanağı sağlamaktadırlar. Fakat günümüzde banka gibi finansal kurumlar, ülke parası dışında döviz olarak da mevduat oluşturan ve ihtiyacı olana fon sağlayan bir sistem haline gelmiştir. 1950'lerin sonlarına doğru gelişen euro-para ve euro-tahvil piyasaları hızlı bir şekilde gelişim göstermiş hatta ulusal paraya tercih edilen bir konuma gelmiştir.²⁷

---

²⁴ Karşlı, a .g. e., s.334.

²⁵ Bolak, a .g. e., s.182.

²⁶ A. Yasemin Yalta, "Uncovering the Channels Through Which FDI Affects Current Account: The Case of Turkey", 2011.

²⁷ Halil Seyidoğlu, Uluslararası İktisat, Teori Ve Politika Uygulama. Seçkin Yayıncılık, 2003.

1.4. Finansal Kurumlar

1.4.1. Bankalar

Bankalar finansal piyasaların en önemli bileşenidir. Bankacılık işlemlerinin tarihi çok uzun zamanlara dayanmaktadır. Tarihte bilinen ilk bankacılık işlemleri Babil ve Sümerler tarafından gerçekleştirilmiştir. Tarihte bilinen ilk banka organizasyonu MÖ.3500 yılında Sümerler tarafından kurulmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan bankalara market adı verilmiştir. Marketler tarım ve ziraat işlemleri için insanlara kredi imkanı sunmuşlardır. Ayrıca Hammurabi Kanunlarında marketlerin işleyişleri ve verilen borçlara ait kurallar anlatılmıştır. Marketler daha sonraları zengin tüccarların tekeline girmiştir. Market ve benzeri bankacılık faaliyetleri Roma, Mısır ve Yunan medeniyetlerinde de gözlemlenmiştir²⁸.

Bankacılık kavramının çok eskilere dayandığını söylemek mümkündür. Banka sözcüğünün İtalyancada 'banko' kelimesinden geldiği kabul edilir. İlk bankerler olan Lombardiya'lı Yahudiler, banka işlemlerini Pazar yerine koydukları bir masa üzerinde yaptıklarından masa, sıra veya tezgah anlamına gelen banko kelimesini bankacılık işlemleri için kullanmışlardır. Banka işlemlerinde taahhütlerini yerine getiremeyen veya iflas eden bankerlerin banko'su kırılırdı. Batı dillerinde iflas eden kişilere ise 'banko' kelimesinden türeyen 'bankrupt' denilmekteydi.

Bankaların çok yönlü, karmaşık ve farklı faaliyet yapısına sahip olmaları, her zaman doğru olan bir bankacılık tanımı yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu yüzden çok çeşitli bankacılık tanımlamalarına rastlamak mümkündür. Banka kavramı geniş bir anlamı ifade etmekle beraber şu şekilde anlamlandırılabilir; banka mevduatları kabul eden ve kredi olanaklarını müşterilerine sunan ayrıca finansal işlemlerin yapılmasına aracılık eden kurum olarak tanımlanabilmektedir. Bankalar finansal piyasalarda likidite ve fon ihtiyacının karşılanmasında önemli bir konuma sahiptir²⁹

Bankalar tasarrufu elinde olup kullanmayanla paraya ihtiyaç duyan yatırımcı arasında aracılık yapar. Banka kavramı en geniş tanımıyla şu şekilde ifade edilir. Banka, kişilerin belli bir süre kullanmadığı paraları mevduat olarak kabul eden bunları kredi ve

---

²⁸ Parasız, a. g. e., s.5-7.

²⁹ Afşar ve Şakar, a. g .e.s.82.

yatırım şeklinde ödünç vererek çalıştıran, piyasa araçlarının alım satımına aracı olan, havale, kiralık kasa, emanet bırakılma, teminat verme, senet tahsili, yabancı para alım satımında bulunma vb. işleri yapan mali kuruluşlar olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde ekonomik faaliyetler, para ve kredi ile ilgili işlemler bankalar tarafından yapılmaktadır. İşletmelerin karmaşıklığı, finansal araçların çeşitli olması ve önem arz etmesi, bankacılık sisteminin gelişimi para politikası araçlarıyla ekonomik aktivite düzeyinin etkilenmesinde önemli rol oynar³⁰Bankaların farklı örgütlenme şekilleri vardır. Bu örgütlük ruhu ile karlarını maksimize etmeye çalışırlar.

a) Merkez Bankası

18. ve 19. yüzyıllarda özellikle Batı Avrupa ülkelerinde iş ve ticaret bankalarının banknot ihraç etme yetkisinin kaldırılmasıyla yetkinin bir bankada toplanmaya başlamış olmasıyla Merkez Bankası (MB) kavramı ortaya çıkmıştır³¹ MB niteliğini taşıyan ilk banka 1587'de II Bancodell' Piazza del Rialto adıyla Venedik'te kurulan bankadır. Bu banka tam bir MB özelliği taşımasa da para olarak dolaşan kamu borcu fikrini taşıyan ilk bankadır. MB evriminde ikinci önemli banka 1656'da İsveç'te kurulan Riskbank'tır³²

Merkez bankası; ekonomide likidite derecesi çok yüksek olan kâğıt parayı yaratan, para ve bankacılık sisteminde aktif roller üstlenen finansal kuruluş olarak tanımlanabilir. Kağıt para ihracını sağlamak ve devlet hazinesine kısa süreli kredi sağlama gerekliliğinden merkez bankacılığının ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu tür bankalara bir zamanlar emisyon bankası da denmesinin nedeni, banknot ihracının merkez bankasına verilmiş bir ayrıcalık olmasından ileri gelmektedir³³

Para basım hakkının egemenliğin simgesini temsil ettiği kabul edilmiştir. Böylece, bu egemenliği devletler kendi nezdinde bulundurmak istemişlerdir. Fakat; zamanla para basma işini merkez bankasına ya da bu fonksiyonu yerine getiren diğer bankalara bırakmışlardır. İlk banknot bankası 1668 yılında kurulan İsveç Devlet bankasıdır. 1864

³⁰ M.Acar Boyalıoğlu ve M. Takan, Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Akademik Yayıncılık 1.Baskı, Ankara, 2001.

³¹ Nadir.Eroğlu, Türkiye'de Parasal Kesim Ve Merkez Bankası İşlemleri Analizi. Der Yayınları, 2004:94.

³² Roy Allen and Donald Snyder, Uluslar arası Ticarete Eleştirel Perspektifler "New Thinking on the Financial Crisis", Vol. 5 Iss: 1/2, pp.36 –55, 2009.

³³ Afşar ve Şakar, a.g.e, s.41.

yılında kurulan İngiltere Bankası merkez bankacılığına öncülük etmiştir. Aslında, bu dönemde merkez bankaları diğer ticari bankalardan pek farklı değildir.

b) Ticari Bankalar (Mevduat Bankaları)

Ticari banka kavramı ticari faaliyet alanında bulunan bütün bankaları kapsamaktadır. Bu bankalar ekonomide tasarruf miktarının artmasında ve cari dengelerin sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Ayrıca ticari bankalar finansal piyasalardaki fonların dolaşımını da üstlenmektedirler³⁴.

Bu bankalar hem tasarruf hem de likit temininde rol almaktadırlar. Bu nedenle ticari yatırım olanaklarının artması ve doğrudan yatırım faaliyetlerinin niteliksel ve niceliksel olarak desteklenmesine görev yaparlar. Ticari bankaların asıl amacı mevduat ve kredi arasında oluşan faiz farkından kar elde etmektir³⁵.

c) Kalkınma Bankacığı

Kalkınma bankaları ülkelerin ekonomik hedefleri doğrultusunda kalkınmaya yönelik desteklemelerin artırılması amacıyla kurulmuş olan finansal faaliyet biçimini kapsamaktadır. Kalkınma bankalarının genel faaliyet alanı tarım, sanayi vb. iş kollarının desteklenmesidir. Kalkınma bankaları ile ticari imkanlar hafifletilmekte ve girişimcilere daha düşük faiz imkanları ile nakit imkanı sağlanmaktadır. Bu bankaların ülkelerin yatırım olanaklarının artmasında ve teşvik olanaklarının artırılmasında önemli bir role sahiptir³⁶.

Gelişmekte olan ülkelerdeki tasarruf hacminin yetersizliği, yetersiz olan tasarrufların genelde altın, döviz, gayrimenkul gibi üretken olmayan alanlara yönlendirilmesi, teknik ve idari bilgi yetersizliği, kıt kaynakların verimli ve karlı yatırım alanlarına yönlendirmesini sağlayacak mekanizmanın yokluğu, risk üstlenerek temel sanayi projelerini gerçekleştirecek girişimci sayısının yetersiz olması gibi faktörler kalkınma bankalarının bu ülkelerde kurulmasını gerekli kılmıştır³⁷

---

³⁴ Yalta, **a.g.e**, s.58.

³⁵ Takan, **a.g.e**, s.56.

³⁶ Afşar, **a.g.e**, s.37.

³⁷ Afşar, **a.g.e**, s.38.

Kalkınma bankalarının işlevleri şu şekilde sıralanabilmektedir³⁸

- Kurumsallaşmış finansman hizmeti vermek,
- Yatırım teşviki yapmak ve yatırım projelerine destek vermek
- Yatırımcılar için orta ve uzun dönemde fon sağlama
- Ülkelerin iç kaynaklarını yönlendirme
- Sermeye olanağı sunmak
- Girişimciler için ekonomik ve teknik yardım imkanı sunmak
- Yeni yatırım olanakları sağlama,
- Hükümetin para ve maliye politikalarının işlenmesine yardımcı olmak

d) Yatırım Bankacılığı

Yatırım bankacılığı ticari faaliyet alanından uzaklaşarak ülkeye gerçekleştirilen yada gerçekleştirilmesi düşünülen yatırımların desteklenmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuş olan finansal sistem araçlarını ifade etmektedir. Bu bankalar kurumsal faaliyet alanında ihtiyaç duyulan fon ihtiyacını karşılamaktadır. Yatırım bankalarının kalkınma bankalarının destekleme faaliyetlerini gerçekleştirememesi sonucunda ortaya çıkmıştır³⁹.

e) Katılım Bankaları

Katılım bankacılığı sistemi dini anlayışlar gereğince faiz piyasasında yer almak istemeyen kişiler için oluşturulmuş olan bir sistemdir. Bu sistemde mevcut finansal yapı içinde yer almak istemeyen müşterilerin katılımın amaçlanmıştır. Bu bankalar mevduat ve faiz sistemi yerine fon karına ve zararına katılımı baz alarak faaliyet göstermektedirler. Katılım bankalarının faiz imkânını negatif düzeye indirerek sunmuş olduğu hizmetler şu şekilde sıralanabilmektedir⁴⁰:

- Teminat mektupları hazırlamak,

---

³⁸ Halil Seyidoğlu, Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü, 3.b. Güzem Can Yay. İstanbul, 2002.

³⁹ Afşar, a.g e, s.38

⁴⁰ Güney .a.g. e, s. 20.

- Döviz işlemlerini gerçekleştirmek,
- Hazır likit imkanı sunmak(kredi kartı, ATM, banka kartı vb.araçlar ile)
- Çek ve senet işlemlerini gerçekleştirmek
- Tasarruf imkânı sağlamak

Tablo 1 . Türkiye’de Planlı Dönemdeki Banka ve Şube Sayıları

Yıllar	Banka Sayısı			Şube Sayısı		
	Ulusal	Yabancı	Toplam	Ulusal	Yabancı	Toplam
1960	53	6	59	1699	60	1759
1961	48	5	53	1675	61	1736
1962	47	5	52	1697	62	1759
1963	47	5	52	1776	64	1840
1964	44	5	49	1841	68	1909
1965	44	5	49	1913	68	1981
1966	42	5	47	1990	68	2058
1967	42	5	47	2155	68	2223
1968	43	5	48	2465	86	2551
1969	43	5	48	2846	102	2948
1970	43	5	48	3099	111	3210
1971	42	5	47	3314	113	3427
1972	41	5	46	3568	114	3682
1973	39	5	44	3909	114	4023
1974	39	5	44	4311	114	4425
1975	38	5	43	4491	114	4605
1976	39	5	44	4721	114	4835
1977	40	4	44	5129	109	5238
1978	40	4	44	5381	104	5485
1979	40	4	44	5665	104	5769
1980	40	4	44	5870	105	5975

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Kesimi 2008 s: 183.

1.4.2.Banka Dışı Finansal Araçlar

Banka dışı finansal araçlar, finansal sistem içerisinde kaynak aktarım mekanizmasında aracılık görevi üstlenen ancak satın alma gücü yaratmayan finansal kurumlardır. Mevduat kabul etmeyen bu kurumlar fonlarını mevduat dışı kaynaklardan elde ederler. Banka dışındaki finansal araçlar şu şekilde sıralanır:

a) Sigorta Kurumları

Sigorta kavramı ile ilgili birçok tanıma rastlayabiliriz. Sigortanın tanımı yapılırken risk kelimesi merkezi bir konumdadır. Risk, genel olarak ortaya çıkacak hasara ilişkin belirsizliktir diyebiliriz. Bu kapsamda her kişi ya da kurum riskle karşı karşıyadır. Riskleri ortadan kaldırmak mümkün değildir fakat gelecek zararların maddi boyutu karşılanabilmektedir. Bu sigorta kurumları ile sağlanabilmektedir. Buradan yola çıkarak sigortayı şu şekilde tanımlamak mümkündür. Önceden ödenen prim karşılığında bir kişinin para ile değerlendirilebilecek zararı karşısında tazminat ödenmesi durumunun taahhüt edilmesine sigorta denilmektedir⁴¹. “Diğer bir deyişle; sigorta, belirli bir riskin, belirli ölçüde tahdidi altında bulunan çok sayıda ve benzer nitelikte birimlerin ortaya çıkacak zararları birlikte karşılamak üzere bir araya gelmesidir”⁴².

b) Kolektif Yatırım Kurumları

İhracatçı şirketlerden, aracı kuruluş veya menkul kıymet borsalarından menkul kıymet almak sureti ile tasarruf sahipleri tasarruflarını değerlendirebilmektedirler. “Menkul kıymetlere yatırım yapmak bilgi ve uzmanlık gerektirir. Bireysel birikimler yeterli büyüklüğe ulaşamadıklarından söz konusu portföyler risklidir. Bu risk anaparada da portföyün getireceği getiride de söz konusu olabilir. Bu gibi sebeplerden dolayı sermaye piyasasında kolektif yatırım kuruluşları olarak adlandırılan yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları kurulmuştur. Kolektif yatırım kurumları, hukuki paralarına göre ayrı ve bağımsız bir tüzel kişilik olarak kurulduklarında yatırım ortaklığı, başka bir tüzel kişilik tarafından bir sözleşme kapsamında kurulduklarında ise yatırım fonu olarak adlandırılırlar”⁴³.

⁴¹ Mehmet Özkan, Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi. 1998:10-11.

⁴² Özdemir Akmut, Hayat Sigortası: Teori ve Türkiye’deki uygulama. Sevinç Matbaası, 1980:8-9.

⁴³ www.spk.gov.tr 9 Mayıs 2012.

c) Menkul Kıymetler Borsası

Menkul kıymet borsası, kote edilmiş tahvil ve hisse pay senetlerinin alım ve satımlarının yapılarak fiyatlarının saptanmaya çalışıldığı tüzel kişiliğe sahip kurumlardır. Menkul kıymet borsaları kuruluşundaki yasal özellikleri açısından üçe ayrılır. Bunlar; devler borsaları, özel borsalar ve karma borsalardır⁴⁴

d) Risk Sermayesi Şirketleri

Risk sermayesi, yeni fikirleri, buluşları ve teknolojik gelişmeleri çeşitli açılardan desteklemeye yönelik ve daha çok küçük veya orta ölçekli işletmelerin yararlandığı finansman tekniğidir. Bu yöntem ile kullanılabilecekleri fonlar için yüksek getiri beklentisi olan yatırımcılarla sermayeye ihtiyacı olan yüksek teknolojiye dayalı yatırım tasarlayan girişimciler arasında ortaklık yapılır⁴⁵

e) Factoring Şirketleri

Büyük miktarda kredili satışlar yapan işletmelerin bu satıştan ortaya çıkan kısa süreli alacak haklarının factoring şirketleri tarafından satın alınmasıdır⁴⁶

Factoring; alacakların vadesinden önce nakde dönüştürülmesini sağlayan şirketlere verilen addır⁴⁷ Diğer bir deyişle; Factor, alacakların tahsili, takibi, muhasebesi ve ön ödeme şeklindeki hizmetleri yerine getirir. Factoring işlemlerinde üç taraf mevcuttur. Bunlar:⁴⁸ Alacaklı firma, factoring hizmetini talep eden ve kredili satışlara dayalı olarak ortaya çıkan alacak haklarını factoring şirketine devreden işletme Borçlu firma, alacaklı işletmenin alacak hakkının kaynağını teşkil eden kişi veya kuruluş Factoring şirketi, alacaklı firmanın alacak haklarını devir ve satın alarak karşılığını nakit olarak alacaklı firmaya ödeyen aracı kuruluş olarak tanımlanabilir.

f) Forfaiting Şirketleri

Forfaiting, “genellikle mal ve hizmet dışı satımından doğan belli bir ödeme planına bağlı olarak tahsil edilen alacakların daha önce bu hakkı ellerinde Alıcı(Borçlu)

---

⁴⁴ www.bankacilik.gen.tr

⁴⁵ Deniz Gökçe, "Faiz Politikalarının Esasları ve Türkiye'de Faiz Politikası Uygulamaları", Ekonomi Araştırmalar Vakfı, İstanbul: 1993.

⁴⁶ a.g.e,

⁴⁷ Patrick Figgis, February, Accountancy, Vol. 103 Issue 1146, p136:146, 1989.

⁴⁸ SPK, 2009:66.

Satıcı (Alacaklı) bulunduranlara rücu hakkı olmaksızın banka ya da bu konuda uzmanlaşmış bir finans kurumu tarafından satın alınması şeklinde ifade edilir. Daha kısa bir tanımla ihracattan doğan orta vadeli bir alacağın iskonto karşılığı bir forfaiting şirketine satış işlemidir⁴⁹.

g) Leasing Şirketleri

Leasing, gelişmiş ülkelerde yaygın olarak kullanılan ülkemizde de son yıllarda hızla gelişme gösteren finansal bir tekniktir. Leasing; kiralama yoluyla finansman sağlama anlamına gelir. Malın satın alınması yerine kiralama şirketi tarafından alınıp yatırımcıya belirli bir süreliğine kiralanması işlemine denmektedir. Belirlenen taksitler ödeme planı çerçevesinde leasing şirketine ödenir⁵⁰

1.5.Türk Bankacılık Sistemi

Türk bankacılık sistemi içinde sınıflandırmamıza başlamadan önce bankacılık sisteminin fonksiyonlarını incelemek gerekmektedir. Bu çerçevede ko ile ilgili kavramlar bu bölümde incelenmiştir.

1.5.1.Bankacılığın Fonksiyonları

Modern bankacılık anlayışı ile birlikte bankaların üstlenmiş olduğu görevler, hizmetler de değişim göstermiştir. Bankacılık sektörü, hizmet sektörü içerisinde girmektedir. Bu doğrultuda da bankacılık sektörünün temel fonksiyonunun hizmet sunmak olduğunu ifade etmek mümkündür. Bireyler ve toplumlar hem yarınları güvence altına almak hem de yatırım maksadı ile tasarruf yoluna gitmektedir. Bankacılık sektörü de söz konusu kişileri yatırımcılar ile bir araya getirerek köprü görevi görmekte ve taraflara fayda sağlamaktadır⁵¹

Bankacılığın fonksiyonları altı aşamada incelenmektedir.

- **İlk Aşama;** yüzyıllar önce, bankacılık sisteminin kurulmadığı dönemde metal paralar ile ödeme işlemleri gerçekleştirilirdi. Bu dönemde bugünün bankalarında

⁴⁹ Seyidoğlu, **a.g.e**, s.676

⁵⁰ Öztin Akgün, "Finansal Yönetim, Avcıol Basım Yayın, 7." Basım, İstanbul (1998):618

⁵¹ G. Gocmen Yagcılar, "Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi." B.D.D.K, Ankara (2011).

bulunan yetkiler kral, imparator ya da hükümdarlara aitti. Kral, imparator ya da hükümdar vatandaşların paralarını korumayı kabul etmekte, bu koruma karşılığında da günümüzde komisyon olarak adlandırılan farkı talep ederlerdi.

- **İkinci Aşama;** bankacılık fonksiyonlarının ikinci aşamasında emanet edilerin paraların saklanması karşılığında ek paralar verilmiştir. Bu sayede de bankacılık sisteminin temelleri atılmış olmuştur⁵²
- **Üçüncü Aşama;** bankacılık hizmetlerinin başlaması ile birlikte bu işte sağlanan karlar dikkat çekmeye başlamış, bu da bankacılığa olan ilgiyi arttırmıştır. Emisyon bankaları kurularak, sektörün güvenilirliği arttırılmaya başlanmıştır. Paranın ekonomideki dolaşımı emisyon bankaları sayesinde gerçekleşmiştir. Finansal piyasalarda paranın serbest dolaşımı emisyon bankaları aracılığı ile gerçekleşmektedir.
- **Dördüncü Aşama;** Bu aşamada ekonomide dolaşımda olan para emisyon bankalarının kullanılmaya başlanılmıştır. Bu nedenle diğer bankaların altın işlemlerini gerçekleştirmesi olanağı kalmamıştır.
- **Beşinci Aşama;** merkez bankası parasının zorunlu dolaşım aracı haline gelmesi ile birlikte beşinci aşama gerçekleşmiştir. Bu durum emisyon bankalarının sorumluluklarını arttırmış. Bu sorumluluk yalnızca ekonomi boyutlu olmayıp aynı zamanda sosyal boyutlu olmuştur⁵³
- **Altıncı Aşama;** bu aşamada merkez bankası devletin denetim mekanizması altına alınmakta piyasaların düzenleyicisi olmak ile birlikte aynı zamanda denetleyicisi haline de gelmiştir.

Toplumsal, siyasi ve teknolojik gelişmelerin sürekli devam etmesi ile birlikte bankacılık faaliyetleri de sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde. Toplumların ihtiyaçlarının çeşidi arttıkça bankacılık fonksiyonlarının çeşitliliği de artış göstermiştir. Fonksiyonların çeşitlenmesi ile birlikte de banka türlerinde artış meydana gelmiştir.

---

⁵²Doğan Alantar, "Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme." 1.81 (2008).

⁵³ Halil Çivi, Bankacılık Teori, Uygulama ve Sonuçlar, Fon Matbaası, Ankara, 1985, s. 53.

1.5.2.Türk Bankacılık Sistemi

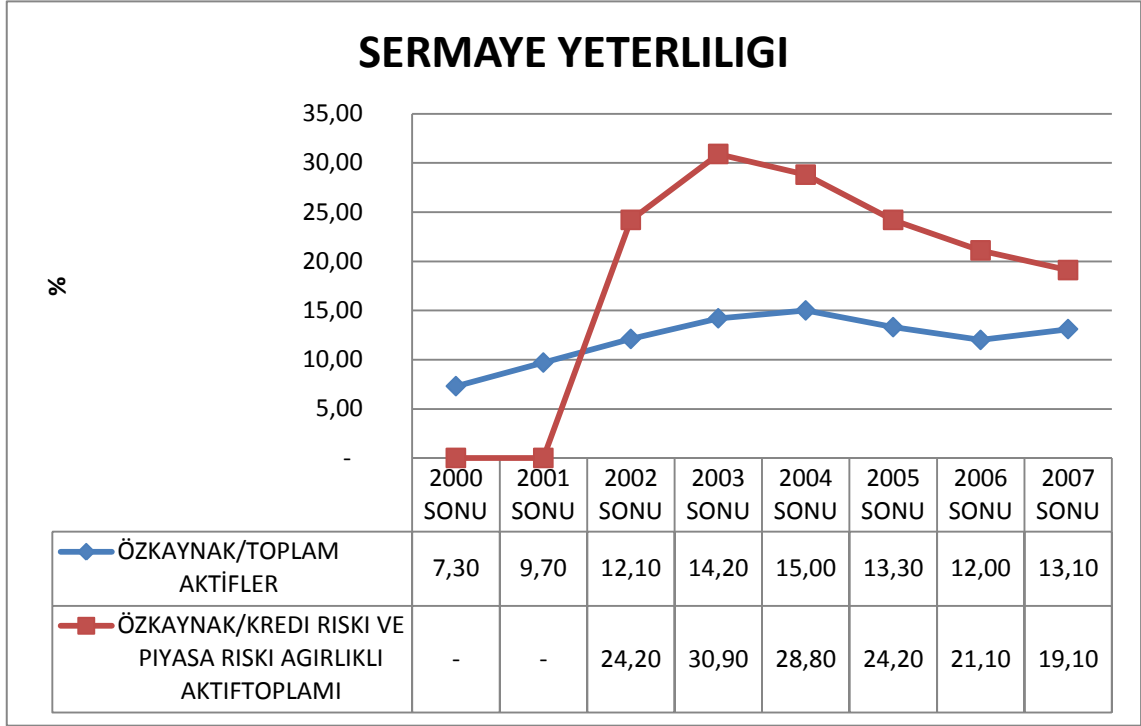
Türk bankacılık sisteminin temeli 24 Ocak 1980 kararları ile düzenlenmiştir. Bu kararlar sonrasında serbest piyasa entegrasyonu sağlanmıştır. Bu entegrasyon il faiz,kur ve fiyatlar genel düzeyinin temel belirleyicisi piyasa koşulları olmuştur. Aynı süreci takiben 1990'lı yıllarda artan kamu açıkları faiz ve enflasyonda yukarı yönlü dalgalanmalar yaşanmıştır. Türkiye'nin AB politikaları çerçevesinde 2000-2002 yılları arasında istikrar programları hazırlanmıştır. Bu program 2001 yılı bankacılık krizi ile son bulmuştur.

2001 yılında meydana gelen ulusal ekonomik kriz ile birlikte Türk Bankacılık Sistemi ciddi yaralar almış, birçok banka tasfiye edilmiş, birçok banka da birleşme yoluna gitme zorunluluğu yaşamıştır. Bu gelişmeler Türk Bankacılık sektöründe derinden etkiler bırakırken, köklü değişimlerin de sebebi olmuştur.

Bu köklü değişimlerin başlıcası BDDK' dır. Bu özerk yapı ile banka denetimleri tek merkezli bir hal almış ve yeni bir döneme başlanmıştır. 1999 ile 2007 arasındaki dönemde bankanın risk yönetim faaliyetlerine ve denetimine yönelik birçok düzenleme uygulamaya konulmuştur. Bu dönemde yapılan düzenlemelerin başında, etkin bir risk yönetimi ve iç denetim sistemi kurulması, risk yönetimi ve iç denetimden sorumlu denetim komitesi olma zorunlulukları gelmiştir.

Finansal kriz ile birlikte ekonomide faaliyet gösteren banka sayısı 70'den 2008 yılında 46'ya inmiştir. Bu durum ülke içindeki finansal krizin boyutlarını gösteren önemli örnekler arasında yer almaktadır. Aynı dönem içinde bankaların aktif yapısında da düşüşler yaşandığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak yaşanan finansal kriz hem bankaların örgütsel yapısında hem de kar yapısında büyük düşüşler yaşanmasında sebep olmuştur.

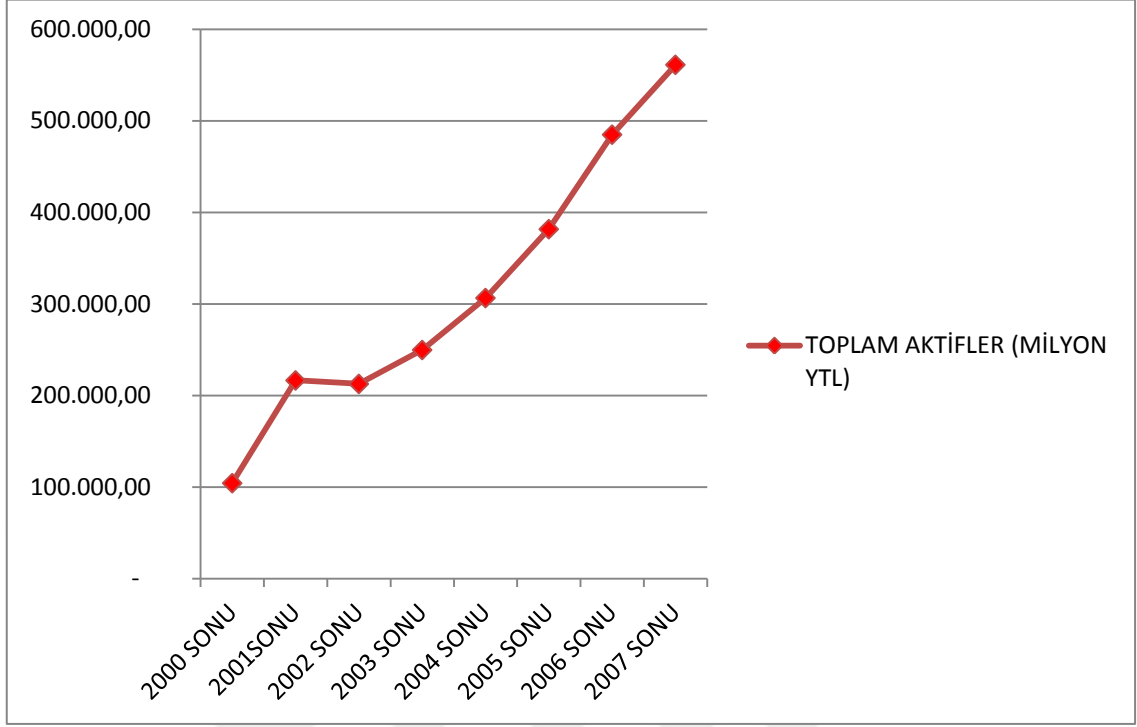
Şekil 1. Sermaye Değişimleri

Kaynak: www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Istatistiki_Veriler/Istatistiki_Veriler.aspx

Şekil 1 incelendiğinde 2000-2001 yılları arasında özkaynak/kredi riski ve piyasa riski ağırlıklı aktif toplamalarında durağanlık gözlemlenmektedir. 2001-2003 yılları arasında kuvvetli bir artış söz konusu iken 2003 yılından 2007 yılına kadar sürekli bir azalış göze çarpmaktadır. Özkaynak/toplam aktifler incelendiğinde ise dalgalanma söz konusu olup, 2000-2007 yılları arasında önemli bir artış olmadığı gözlemlenmektedir.

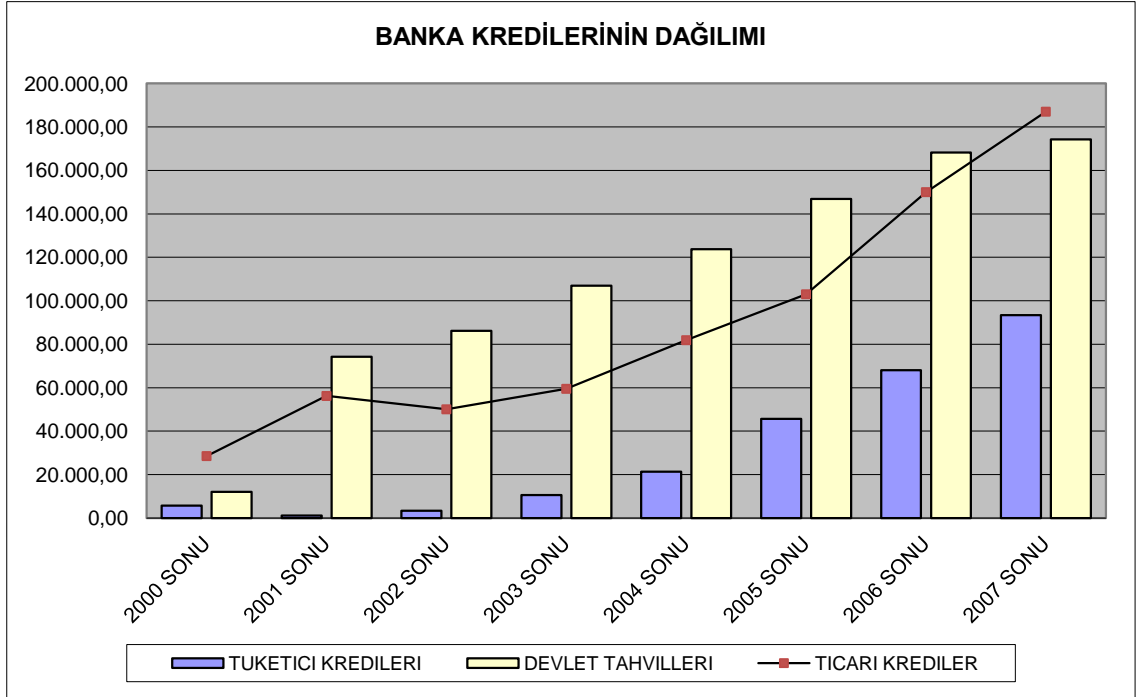
Şekil 2. Toplam Aktifler

Kaynak: www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Istatistiki_Veriler/Istatistiki_Veriler.aspx

Toplam aktifler dağılımı incelendiğinde 2000 yılı sonunda aktiflerin 100 milyar TL olduğu, 2007 yılı sonunda ise 600 milyar YTL'ye kadar yaklaştığı görülmektedir. Burada görüldüğü üzere da yaklaşık olarak 6 katlık bir artışa işaret etmektedir ki bu kayda değer, önemli bir artıştır.

Şekil 3. Banka Kredilerinin Dağılımı

Kaynak: www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Istatistiki_Veriler/Istatistiki_Veriler.aspx

Sektörde meydana gelen bu değişimler ile beraber bankalar, özel sektör yatırımları ile de yakın bir ilişki içerisinde girmiştir. Bu noktada devletin etkisi ve rolü azalmaya uğramıştır.

1.5.3.Kamu Kesimi Açıkları

Gerçekleştirilen tüm iktisadi faaliyetlerin ortak bir amacı vardır, o amaç insan ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. İnsan ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile de ihtiyaca uygun mal ve hizmet üretilmektedir. Üretilen bu mal ve hizmetler ihtiyaçları karşılayıp, tüketiciyi tatmin ettiğinde iktisadi bir değer kazanabilmektedir⁵⁴

Günümüzün serbest piyasa ekonomisi koşulları içerisinde insan ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan mal ve hizmetler özel sektör tarafından üretilmektedir. Kamu kesimince de piyasa ekonomisi koşullarının dışında kalınan durumlarda mal ve hizmet üretimi gerçekleştirilebilir. Fakat piyasaların hakimini özel sektör olduğunu belirtmek mümkündür. Toplumun temel ihtiyaçlarının yanı sıra eğlence ihtiyacını karşılamaya yönelik üretimde bulunan özel sektörden farklı olarak kamu kesimi adalet, sağlık, güvenlik gibi toplumsal düzeni sağlayıcı ihtiyaçlarda üretim yoluna gitmektedir⁵⁵

Devletin bütün harcamaları gelişmiş ülkelerde bütçe içerisinde yer almakta ve bütçe açığı aynı zamanda kamu kesimi açığını da oluşturmaktadır⁵⁶. Bu düzen gelişmekte olan ülkelerde de bu şekilde oluşmaktadır. Kamuda yapılan harcamaların kamunun gelirlerinden fazla olması bütçe açığı ya da kamu kesimi açığı olarak ifade edilmektedir. Kamuya ait en önemli gelir kaleminin başında vergiler gelmektedir. Kamuda olan açığı kapatmak için de tercih edilen ilk yöntem vergi artırımını olmaktadır. Ancak vergi toplum nezdinde hoş karşılanan bir durum değildir, yüksek vergiler tepkilere neden olmakta, bu da siyasi iradeye zarar vermektedir. Dolayısı ile kamu açıklarının azaltılabilmesi amacı ile farklı bir yönetime başvurulması gereklilik hali almaktadır. Bu yöntem de gelirler arttırılamıyorsa giderlerin azaltılması üzerine kuruludur⁵⁷

Mal ve hizmet olarak topluma geri dönmesi beklentisiyle vergi yolu ile edinilen kamu gelirin, kamu açığını kapatmak için kullanılan bu söz konusu ülkelerde sosyal ve ekonomik dengesizliklere yol açtığı görülmektedir. Bu dengesizlikler sosyal olarak

⁵⁴ Akif Erginay, "Kamu Maliyesi, Savaş Yayınları, 15." Baskı, Ankara, 1994.

⁵⁵ Güneri Akalın, "Kit Ekonomisi, KİT'ler, Reformları, Alternatifleri ve Özelleştirilmeleri", Esbank, Ankara.1990: 7.

⁵⁶ Ahmet Ulusoy, "Maliye Politikası", Trabzon: Üç Yol Kitabevi Yayınları 2006: 273.

⁵⁷ Macit İnce, "Devlet Borçları ve Türkiye", Ankara: Gazi Kitabevi. 2001: 30.

toplumsal hoşnutsuzluğu ve siyasi iradeye olan tepkiyi arttırırken ekonomik olarak enflasyon ve faiz oranlarına yakından etki etmektedir.

1.5.4. Haksız Rekabet Koşulları

İktisadi alan içerisinde, piyasa ekonomilerinde iktisadi hedeflere ulaşma amacı ile ekonomik birimler arasındaki sürece rekabet kavramı adı verilmektedir.⁵⁸

“Haksız rekabet, aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suiistimalidir.” Eski Türk Ticaret Kanununda haksız rekabet bu şekilde tanımlanmaktadır. Yeni Türk Ticaret Kanununda ise ekonomik rekabet içerisinde hile yollarının önlenmesi şeklinde tanımlanmaktadır.

Günümüz artan rekabet koşulları içerisinde ekonomilerin çoğu liberal sistemi esas almaktadır ve liberal sistemi içerisinde serbest rekabet koşulları uygulanmaktadır. Ancak serbest rekabet koşullarının uygulamada sorun ile karşılaşmaması amacı ile anayasa çerçevesinde koruma altına alınmıştır. Serbest rekabet anlayışı içerisinde devlet, piyasaya müdahalelerini sınırlı tutmaktadır. Devletin düzenleyici olarak yer almadığı süreçlerde tekelleşme ve kartelleşmenin artış gösterdiği birçok kez karşılaşılan bir durum olmuştur. Bu sebeple de rekabet koşullarının korunması, haksız rekabetin engellenebilmesi, piyasanın ekonomik dengesi açısından önem taşımaktadır⁵⁹

Rekabet, bankacılık sektöründe fiyatların genel düzeyini etkileyen unsurların başında gelmektedir. Artan küreselleşmenin ve teknolojik değişimlerle birlikte ulusal ve uluslararası piyasalar arasındaki kopukluk azalarak, ilişkiler artmıştır. Bu artış ile birlikte de sektörler arası rekabet artış göstermiştir. Piyasada var olmak, bu rekabeti iyi yönetmek ile yakından ilişkili hale getirmiştir. Dolayısı ile rekabet kurumlar üzerinde önemli bir baskı unsuru olmuş, bu baskı da fon maliyetlerini arttırır bir hal almıştır.

1.5.5.Özkaynakların Yetersizliği

Türk bankacılık sektörü içerisinde ki başlıca sorunlardan sonuncusu da özkaynaklardır. Özkaynak yetersizliği sektör aktiflerinin yetersizliği sonucu ortaya çıkmaktadır ve bankanın ölçeği küçültücü bir unsurdur. Dolayısı ile küçük ölçekli

⁵⁸ Dr. Hüseyin Aydın, “Haksız Rekabet Suçları”, Seçkin Yayıncılık 2008 1.Baskı 203 Syf.

⁵⁹ C. İlhan Gunay, “Rekabet Hukuku Dersleri” 2007:3201.

bankaların, bankacılık sektöründeki büyük yatırımcıların dikkatini çekememesi uluslararası bankalara yönelmelerine neden olduğu söylenebilir.

Sektör içerisinde özkaynak yetersizliğine ilişkin bir başka sorun da sabitlere ya da düşük kıymetlere yapılan yüksek yatırımlardır. Bu tutum da özkaynak yetersizliğini oluşturmaktadır ki eldeki aktifleri kıymetli yatırımlara yönlendirme gerekliliğini doğurmaktadır ⁶⁰

---

⁶⁰ Özkan, **a.g.e.**, s. 43.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYA'DA DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI

2.1.Dünya'da Doğrudan Yabancı Sermayenin Tarihsel Gelişimi

“Yabancı sermaye yatırımları sömürgecilik döneminde başlamıştır. Batıdaki ülkeler 19. yüzyıl boyunca sanayileşme sürecini yaşamışlardır ve sanayi devrimi sonrasında sahip oldukları sermaye birikimlerini en çok karı sağlamak amacı ile diğer ülkelerdeki yatırım alanlarına yöneltme ihtiyacı duymuşlardır. En çok Avrupa sanayisinin ihtiyaç duyduğu hammaddelerin bulunduğu nispeten daha ucuz işgücüne sahip olan sömürgeler ve bazı az gelişmiş ülkeler sanayileşme sürecinde olan batı ülkeleri için yatırım yapılabilecek alanlar olarak ön plana çıkmışlardır. Yabancı sermaye yatırımlarının başlangıcı olarak 1800'lü yılların başında daha çok İngiltere'nin ihtiyaç duyduğu maden ve petrol gibi hammaddelerin çıkarılması için sömürgelerdeki girişim Uluslararası finansal piyasaların ve çokuluslu bankacılık faaliyetlerinin gelişiminin uluslar arası yabancı sermaye yatırımlarının gelişimi ile paralel olduğu görülmektedir. Literatürde ilk uluslararası bankacılık faaliyetlerinin 13. ve 16. yüzyıllar arasında Avrupa'da Avrupa ülkeleri arasında uluslar arası ticaretin finansmanı ile ilgilenen ve dönemin krallarına banker olarak hizmet eden Fugger, Medici ve Ricardi of Luca tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir”⁶¹

19. yüzyıldaki sömürgeleştirme dönemi ile de modern yabancı bankacılığın ilk dönemi başlamıştır. “Özellikle dönemin en büyük sömürgeci gücü olan İngiltere'nin deniz aşırı sömürgeleri ile yaptığı ticaretin finansmanı amacıyla bu ülke kökenli bankalar sömürge ülkelerinde banka kurma ve şube açma yoluyla faaliyette bulunmuştur”⁶²

“20. yüzyılın ilk başlarında ABD'de 1913 “Federal Reserve Act” adlı yasa ile öz sermayesi en az 1 milyon dolar olan ulusal bankaların yabancı ülkelerde şube açmalarına izin verilmiştir. I.Dünya Savaşı ile İngiltere'nin ödemeler dengesinin bozulması, uluslar arası bir ödeme aracı olan Sterlin'in itibarını sarsmıştır. İngiltere ile

⁶¹ Nazım Ekren, Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.

⁶² Mete Bumin, Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Banka Girişi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

bitlikte diğ er Avrupa ÷lkelerinin de sıkıntılı durumlarından yararlanan ABD çok uluslu bankaları, İngiliz ve Fransız bankalarının hakimiyetlerini sona erdirmiştir. Bu dönemde ABD bankaları dünyanın kendilerine göre geri kalmış çeşitli bölgelerinde şube ve iştirakler yolu ile yayılmaya başlamışlardır ve faaliyetlerini önemli ölçüde genişletmişlerdir”⁶³

Ekonomik ve sosyal faktörlerde yaşanan gelişim, yabancı bankacılıkta ikinci büyük dönem olarak anılan 1960“lı yıllar ile beraber uluslar üstü bankacılık sektör ve sisteminin hızlı bir gelişme kaydettiğı ve yapısal değışim içerisine girdiğı bir dönem olmuştur. “Sosyal ve coğrafi alandaki hareketliliğ in uluslar arası uzaklık farkının ortadan kaldırması ile sınırlı hacimdeki fon arz ve talebinin karşılanmasını sağılayan klasik bankacılık faaliyetleri değışim göstermiştir. Böylece 1960“lı yıllar Avrupa“da Euro dolar piyasasının olgunlaştığı ve çokuluslu bankaların altın çağını yaşadığı yıllar olmuştur. Uluslar üstü bankacılık sistemine çok sayıda ve farklı özelliklere sahip yeni müşteriler ve rakipler katılmış, pazarların kaynak arz ve talebi açısından doyuma ulaşmasının bir sonucu olarak çok uluslu bankalar yeni pazar, müşteri ve kaynak arayışına yönelmişlerdir. Teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ve artan rekabet ile yeni finansal ürün ve hizmetler ortaya çıkmış, bu da maliyetleri önemli oranda düşürerek yabancı bankacılığın yayılmasına katkıda bulunmuştur”⁶⁴ Bu dönemin ilk uluslar arası bankacılık faaliyetlerinin görüldüğü dönemden farkı yabancı bankaların sömürgeleştirilen ÷lkelere değıl, gelişmiş ÷lkelere yönelmeleri olmuştur.

1973“te gerçekleşen dünya enerji krizi uluslararası bankacılık faaliyetlerinin hızlanmasında önemli bir etken olmuştur. “Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliğı (OAPEC)’nin ABD ve savaşta İsrail’den yana tavır sergileyen ÷lkelere petrol ambargosu koyması ve petrol fiyatlarının yaklaşık dört kat artmasıyla petrol ihraç eden bu ÷lkelerde önemli dolar fazlaları oluşmuştur”⁶⁵. Yüksek borç yükü altında kalan Meksika’nın 1982 yılında dış borçlarını düzenli ödeyemeyeceğini açıklaması, ardından ise yine ağır borç yükü altında olan Brezilya ve Arjantin ile diğ er birçok az gelişmiş

---

⁶³Tamer Aksoy , “Çağdas Bankacılıkta Son Eğ ilim ve Türkiye’de Uluslar üstü Bankacılık” Sermaye Piyasası Kurulu, 1998.

⁶⁴ a.g.e.

⁶⁵ Halil Seyidoğ lu, Uluslararası İktisat, İstanbul: Güzem Yayınları. 1996.

ülkenin aynı duruma düşerek uluslar arası bankalara olan borçlarını ödeyememesiyle ortaya çıkan borç krizi, uluslararası bankacılık sistemine önemli bir darbe olmuştur⁶⁶

1854-1856 Kırım Savaşı süresince hükümetin bastığı kaimeler ve dış borç sorunu Osmanlı Devleti'nin Avrupa finans çevrelerinin desteğine ve bu desteğe aracılık edecek bir devlet bankasına gereksinimi artırmıştır⁶⁷ ve 1856 yılında İngiltere kralının fermanı ile Bank-ı Osmaniye (Ottoman Bank) kurulmuştur. Londra o dönemlerde bankanın merkezi konumundaydı. Ancak bankanın asıl faaliyet alanının İstanbul olması faaliyetlerin gerilemesine sebep oluyordu. Bank-ı Osmaniye'nin Mısır haricinde imparatorluğun her yerinde şube açma yetkisi de bulunmaktaydı. Bankanın o dönemki sermayesi 500 bin sterlindi ancak bu sermayenin 135 sterlini Osmanlı himayesinde olmasına rağmen 5 bin sterlinden Osmanlı yararlanabiliyordu. Bank-ı Osmaniye bütün bu karmaşanın altında Osmanlı'dan ayrıldıktan 7 yıl sonra Bankı Osmani Şahane'ye katılmış ve bir emisyon bankası niteliği kazanmıştır⁶⁸

Tablo 2. 1914 Yılı Verilerine Göre Yabancı Sermayenin Sektör ve Ülkelere Göre Dağılımı

Sektörler	Fransız		İngiliz		Alman		Diğer Ülkeler		Toplam		Sektördeki Toplam Payı
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	
Demiryolları	23.247	49,6	4.588	9,8	17.248	36,8	1.785	3,8	46.868	100	63,1
Limanlar	2.206	69,1	409	12,8	576	18,1	-	-	3.191	100	4,3
Belediye Hizmetleri	1.701	44,6	363	9,6	304	8	1.449	38	3.816	100	5,1
Bankacılık	3.400	38,2	2.950	33,1	1.750	19,7	800	9	8.900	100	12
Sigorta	450	81,8	100	18,2	-	-	-	-	550	100	0,7
Ticaret	3.031	70,7	757	17,6	300	7	200	4,7	4.289	100	5,8
Sanayi	1.220	30,8	1.665	42,1	300	7,6	774	19,6	3.959	100	5,3
Madencilik	2.007	73,5	450	16,5	175	6,4	100	3,7	2.732	100	3,7

Kaynak: Okçuoğlu, İbrahim. Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi: iç pazarın oluşma süreci. Varyos Yayınları, 1999.

Tablodan görüldüğü üzere bankacılık sektörü, demiryollarından sonra, Osmanlı ülkesinde en çok yabancı sermaye barındıran sektörü konumundaydı ve tablodan

⁶⁶ a.g.e.

⁶⁷ Gülten Kazgan, Türkiye Ekonomisinde Krizler “Ekonomi Politik Açısından Bir İrdeleme”, 1929-2009. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009..

⁶⁸ İlhan Tekeli ve Selim İlkin, T.C. MB Para Ve Kredi Sistemi Oluşumunda Bir Aşama, T.C. Merkez Bankası, Ankara, 1997.

hesaplanabileceği üzere, bankacılık sektöründe toplam yabancı sermayenin % 38'i Fransız, % 33'ü İngiliz ve % 19'u Alman sermayesine ait bulunmaktaydı.

Hacim, şekil ve konu gibi özelliklerde yabancı sermaye yatırımlarında 1980'li yıllardan itibaren farklılıklar olmuştur. Aşırı derecede artan yabancı sermaye stoku sebebiyle, dünya genelinde birleşen şirketler ve artan şirket satın almalarının sebebiyle ise üretimin yüksek teknolojiye bağlı bir şekilde miktarı artmıştır. Yanı sıra hızla büyümekte olan bilgiye dayalı teknolojilerin ulusal organizasyonlardan, uluslar arası organizasyonlara yansımaları yabancı sermaye yatırımlarına yön veren en önemli faktörlerden biridir. Artan uluslararası ilişkiler sebebi ile ekonomik rekabet siyasi rekabeti geride bırakmış, coğrafi uzaklıkları önemsiz hale getiren haberleşme ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler dünya ekonomisine kürese bir nitelik kazandırmıştır.

Tablo 3.1923–1979 Yılları Arasında Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sektöründeki Payları

Yıllar	Ulusal Banka Sayısı	Yabancı Banka Sayısı	Toplam Banka Sayısı	Yabancı Banka Payı (%)
1923	22	13	35	37
1924	20	15	35	42,9
1925–1928	24	18	42	42,9
1929–1930	43	16	59	27,1
1931–1932	47	15	62	24,2
1933–1935	47	10	57	17,5
1936–1944	44	9	53	17
1945–1950	33	7	40	17,5
1951–1954	37	6	43	14
1955–1960	52	6	58	10,3
1961–1977	48	5	53	9,4
1978–1979	40	4	44	9,1

Kaynak: Yüzgün, Arslan. Cumhuriyet dönemi Türk banka sistemi (1923-1981). Vol. 22. Der Yayınevi, 1982.

Tablodan görüldüğü gibi 1924 yılından 1935 yılına kadar ulusal banka sayısı artmış, 1955–1960 döneminde 52 ulusal bankayla en yüksek sayıya ulaşmıştır. Yabancı banka sayısı ise 1925 yılından itibaren sürekli düşüş göstermiştir. Bu dönemde menkul kıymetler piyasasından yoksun olan piyasada tek finansman kaynağı bankalardı. Bu durum bankaların yüksek faiz oranları talep etmesine neden oluyordu. Ayrıca banka tekelinde olan finans piyasası haricinde bu dönemde yurt dışı yatırımlar devlet müdahalesi ile engellenmiştir.

“Bu faktörlerin de etkisiyle, sermaye piyasaları bu dönemde 24 Ocak kararları finansal liberalleşmenin altyapısını hazırlamıştır. Haziran 1980’de faiz oranları serbest bırakılmıştır. Bankacılığın denetim ve gözetim sistemini uluslar arası standartlara gelebilmesi amacıyla 1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu ile bu sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra mevduat sigorta fonu kurulmuş, bilançolar dış denetime tabi hale getirilmiş, batık kredilere karşılık uygulaması başlayarak, tek düzen hesap planına geçilmiştir. Yerleşik kişilere yabancı para tutma ve yabancı para mevduatı açma izinleri getirilmiştir. İnter bank piyasası kurulmuştur. T.C. Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine başlayarak, ileriki dönemlerde döviz piyasasını kurmuş ve yabancı para işlemleri ve sermaye hareketleri serbest bırakılarak, TL’nin konvertibilitesi 1990 yılında ilan edilmiştir”⁶⁹ 1980 sonrası yapılan bu yasal düzenlemeler yabancı sermaye girişine ivme kazandırmıştır. Özellikle İsviçre, Almanya, Hollanda, ABD, Bahreyn, Japonya ve İngiltere benzeri ülkelerden bu dönemde çok fazla yabancı sermaye girişi gerçekleşmiştir⁷⁰.

1990’lı yıllarda Türkiye’de toptancı banka sayısı artmış buna ek olarak büyük ölçekli banka sayısı azalmıştır. Ayrıca yabancı sermayeli banka sayısında da düşüşler yaşanmıştır. Bunun nedeni bu dönemde uygulanan esnek kur politikası ve bankaların kurulma şartlarının iyileştirilmesidir. 1990’lı yıllarda 1999 yılına kadar ulusal banka sayısı artarken, yabancı banka sayısında gerileme görülmüştür. Tabloda görüldüğü gibi 1991 yılında yabancı sermayeli bankaların sayısının toplam banka sayısına oranı % 32 iken, bu oran sürekli düşüş göstermiş ve toplam banka sayısının en fazla olduğu 1999 yılında % 23’e kadar gerilemiştir.

Bu bankaların aktifleri toplamının toplam bankacılık sektörü aktifleri içerisindeki payı bu dönemde de yüzde 5’lerin üzerine çıkamamıştır. 1991 yılında yabancı sermayeli bankaların toplam bankacılık sektörü aktiflerinden aldığı pay % 3,33, 1997 yılında %4,70, 1999 yılında ise % 5,22 olmuştur. Yabancı bankaların pazar paylarının sayıları ile orantılı artmadığı görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak yabancı bankaların oldukça özelleşmiş ve sadece belli alanlarda hizmet veren bankalar olmaları ve gelirlerinde komisyon bazlı işlemlere ağırlık vermeleri savunulmaktadır.

⁶⁹Ömer Faruk Çolak, "TCMB'nın Para Politikası ve Para Programı." 31.6 (1994).

⁷⁰Erol İyiboçkurt, Güncel Ekonomik Sorularımız: “Küreselleşme ve Ekonomimiz”. Ezgi Kitapevi 1997.

Tablo 4. Banka Bazında Şube Dağılımı

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mevduat Bankaları	6.577	7.300	8.440	8.685	9.153	9.791	10.191	10.981
Kamu Sermayeli Bankalar	2.149	2.203	2.416	2.530	2.744	2.909	3.079	3.397
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	1.247	1.251	1.269	1.316	1.399	1.458	1.514	1.661
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	588	590	622	669	709	771	821	877
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	314	362	525	545	636	680	744	859
Özel Sermayeli Bankalar	3.179	3.601	4.262	4.362	4.547	4.902	5.037	5.339
Çok Şubeli Bankalar**	3.097	3.503	4.157	4.273	4.463	4.816	4.945	5.213
Türkiye İş Bankası A.Ş.	891	939	1.039	1.093	1.142	1.201	1.250	1.309
Akbank T.A.Ş.	683	716	868	878	913	927	962	986
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	483	588	726	788	859	914	933	998
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	598	676	861	838	868	907	928	949
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	170	273	336	334	335	507	509	544
Şekerbank T.A.Ş.	209	235	250	256	260	272	272	312
Anadolubank A.Ş.	63	76	77	86	86	88	91	115
Az Şubeli Bankalar	82	98	105	89	84	86	92	126
Fibabanka A.Ş.	16	16	18	18	18	21	28	62
Tekstil Bankası A.Ş.	48	59	60	45	44	44	44	44
Turkish Bank A.Ş.	17	22	26	25	21	20	19	19
Adabank A.Ş.	1	1	1	1	1	1	1	1
Tas. Mevd. Sig. Fonuna Devr. B	1	1	1	1	1	1	1	1
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	1	1	1	1	1	1	1	1

* Bankalar kendi grupları içerisinde ve 2013 yılındaki şube sayılarına göre sıralanmıştır.

** Şube sayısı 100'den fazla olanlar

Kaynak: www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Istatistiki_Veriler/Istatistiki_Veriler.aspx

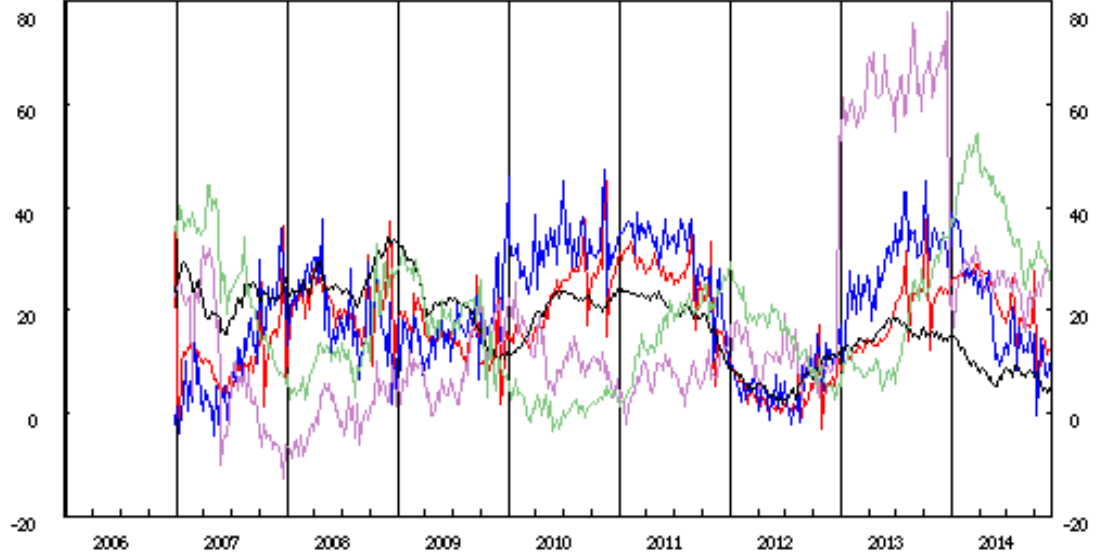
Yabancı Bankalar	1.248	1.495	1.761	1.792	1.861	1.979	2.074	2.244
Denizbank A.Ş.	262	320	400	450	500	588	610	689
Finans Bank A.Ş.	309	411	458	461	503	522	582	674
ING Bank A.Ş.	349	365	366	359	323	322	319	330
HSBC Bank A.Ş.	193	237	335	336	333	330	338	315
Alternatifbank A.Ş.	29	40	46	46	53	63	63	73
Burgan Bank A.Ş.	31	36	42	42	54	59	60	60
Odea Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	6	37
Turkland Bank A.Ş.	10	16	25	25	27	27	27	27
Société Générale (SA)	1	1	16	16	16	16	16	16
Citibank A.Ş.	54	54	56	37	37	37	37	8
Arap Türk Bankası A.Ş.	3	3	3	6	6	6	7	7
Bank Mellat	3	3	3	3	3	3	3	3
The Royal Bank of Scotland Plc.	1	6	8	8	3	3	3	1
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turku	0	0	0	0	0	0	0	1
Deutsche Bank A.Ş.	1	1	1	1	1	1	1	1
Habib Bank Limited	1	1	1	1	1	1	1	1
JPMorgan Chase Bank N.A.	1	1	1	1	1	1	1	1
Mevduat Kabul Etmeyen Bankalar	45	48	49	44	42	42	42	40
İller Bankası	19	19	19	19	19	19	19	19
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	1	1	2	5	6	7	8	8
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	4	4	4	4	4	4	3	3
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	3	3	3	3	2	2	2	1
Türk Eximbank	2	2	2	2	2	2	2	1
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası	9	10	11	4	2	1	1	1
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	1	2	2	1	1	1	1	1
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1	2	1	1	1	1	1	1
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1	1	1	1	1	1	1	1
İstanbul Takas ve Saklama Bankası	1	1	1	1	1	1	1	1
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	1	1	1	1	1	1	1	1
Taib Yatırım Bank A.Ş.	1	1	1	1	1	1	1	1
Standard Chartered Yatırım Bankası	1	1	1	1	1	1	1	1
Toplam	6.622	7.348	8.489	8.729	9.195	9.833	10.233	11.021
Kapanan Bankalara Ait Şubeler*	227	270	301	298	270	1	1	0
Toplam	6.849	7.618	8.790	9.027	9.465	9.834	10.234	11.021

* Kapanmış ve birleşmiş olan bankaların geçmiş yıllara ait şube sayılarını kapsamaktadır.

Kaynak: www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Istatistiki_Veriler/Istatistiki_Veriler.aspx

Para Arzı (Haftalık(Cuma), Bin TL) Orijinal Frekans, SABİT, Orijinal Gözlem

Yillik % Değişim DOLASIMDAKI PARA
Yillik % Değişim VADESİZ MEVDUAT (TL)
Yillik % Değişim VADESİZ MEVDUAT (YF)
Yillik % Değişim VADELİ MEVDUAT (TL)
Yillik % Değişim VADELİ MEVDUAT (YF)

Kaynak: [www.tcmb.gov.tr/Parasal ve Finansal İstatistikler](http://www.tcmb.gov.tr/Parasal%20ve%20Finansal%20İstatistikler)

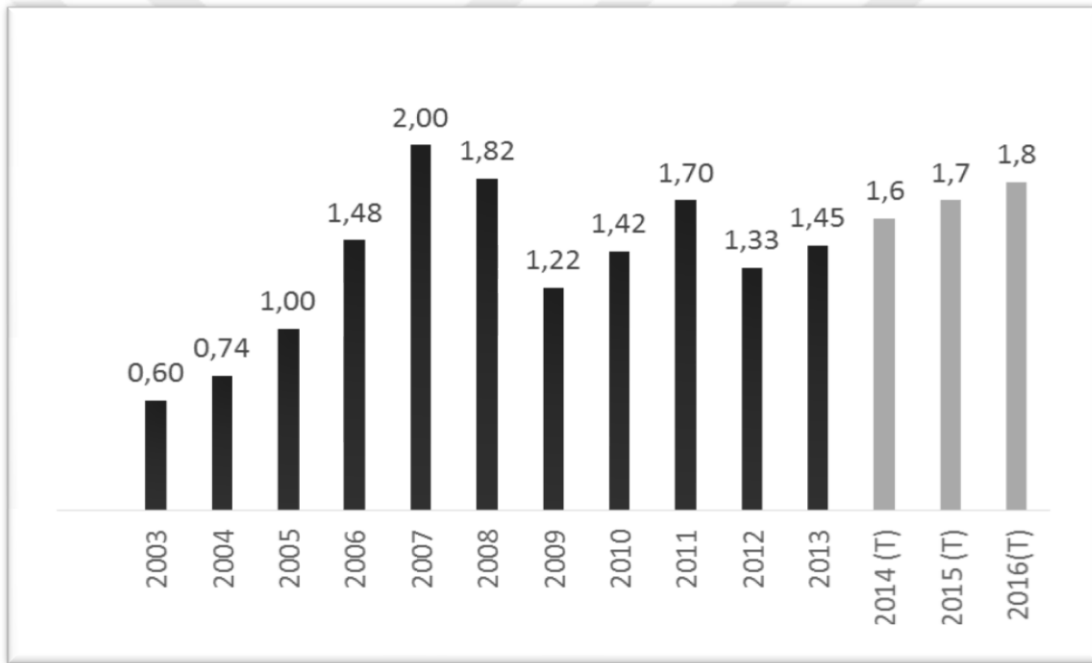
2.1.1. Uluslararası Doğrudan Yatırımların Dünya Ekonomisindeki Yeri

Global ekonomide 2010-2011 döneminde yaşanan finansal krizin olumsuz etkisinden çıkan uluslar arası doğrudan yatırımlar dünya genelinde yükselme eğilimine geçmiştir. Bu dönemden itibaren ise siyasi ve ekonomik belirsizliklerden olumsuz etkilenerek düşüş eğilimi yaşamıştır.

“Küresel olarak UDY akımlarının yıllara ülke ve sektör dağılımlarına ilişkin verilere ulaşmak için referans olarak kabul edilen kaynak olan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) Dünya Yatırım Raporu güncel nihai verileri ve değerlendirmeleri içermektedir. Bu rapora göre küresel DYY girişleri %9 oranında büyüyerek 2013 yılında toplam 1.45 trilyon dolarlık bir hacme

erişmiştir. Benzer şekilde küresel DYY stoku da 2013'te %9 büyüyerek 25.5 trilyon dolar olmuştur. DYY girişleri 2013 yılında bütün ülke grupları için artış sergilemiştir. UNCTAD projeksiyonları küresel DYY akımlarının 2014' de 1.6 trilyon dolara, 2015'te 1.75 trilyon dolara ve 2016'da da 1.85 trilyon dolara yükseleceğini öngörmektedir. UDY akımları, dünya ekonomisindeki kırılganlık ve ekonomik durumlardaki belirsizliklerden olumsuz etkilenmiştir. Ayrıca ekonomi çevrelerince bu olumsuzlukların da süreceği söylenmektedir. Ancak, 2013 yılında uluslararası doğrudan yatırımlar yükselişe geçmiştir”⁷¹

Grafik 2.1: 2003-2013 Yılları Arasındaki Küresel Uluslar arası doğrudan Yatırımlar ve Gelecekteki Tahmini (Trilyon\$)

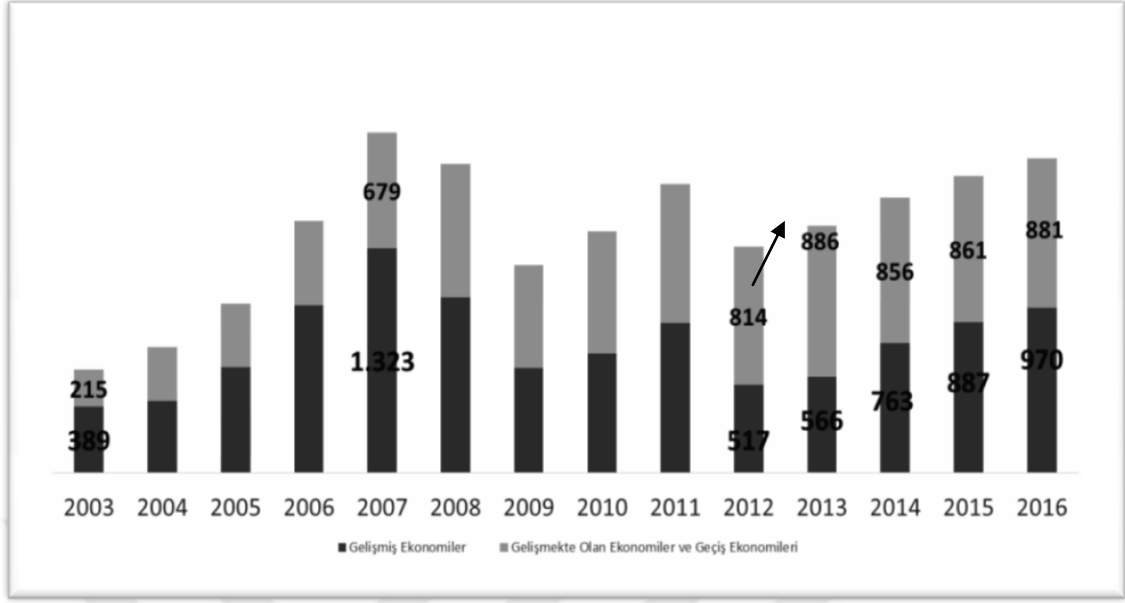

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

UDY girişi 2013 yılında tüm ekonomilerde artmış, gelişmekte olan ekonomiler ve geçiş ekonomileri ise 886 Milyar \$ ile rekor seviyede UDY girişi almıştır. Diğer yıllardaki DYY akışının artış ve azalışları, gelecekteki yıllarda tahmini DYY girişleri Grafik2.2'de gösterilmiştir.

⁷¹ World Investment Report, 2014:12.

Grafik 2.2: 2003-2013 Yılları UDY Girişleri ve Gelecekteki Tahminleri (Milyar \$)

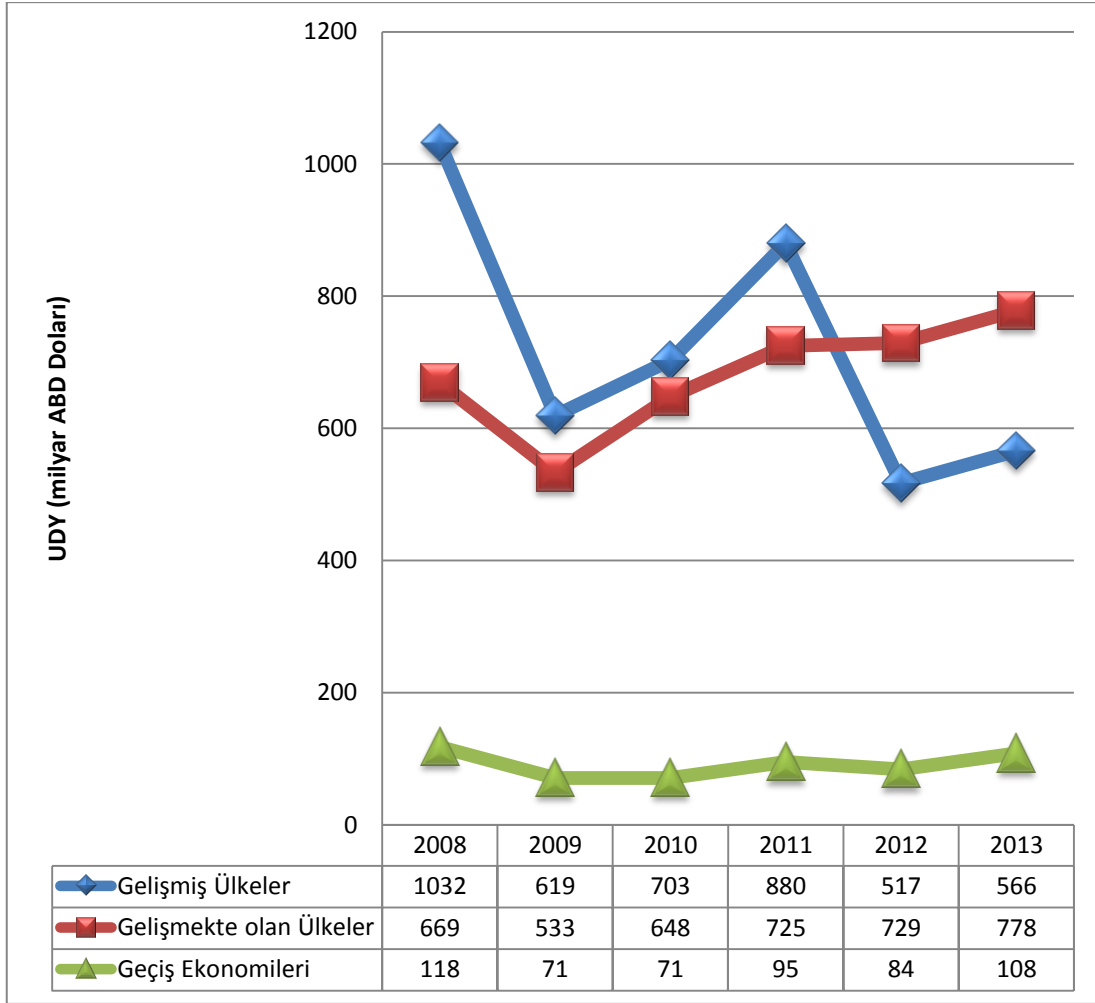
Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Son on yıldır gelişmekte olan ekonomilere giren UDY miktarı her yıl ortalama %17 artmış olup, 2013 yılında artış %7 seviyesinde kalmıştır.

Gelişmiş ekonomiler 2012 ve 2013 yılında tutar olarak gelişmekte olan ekonomilerin gerisinde kalmış olmalarına rağmen UDY girişlerindeki artış bakımından 2013 yılında %9 ile gelişmekte olan ekonomilerin önüne geçmişlerdir.

Gelişmiş ekonomilerin küresel UDY girişlerindeki payının 2016'da %52'ye çıkması, gelişmekte olan ekonomiler ile geçiş ekonomilerinin payının ise %48'e gerilemesi beklenmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerin, parasal genişleme döneminin bitiyor olması nedeniyle, 2014 yılında sabit seviyede UDY çekmesi 2015 ve 2016'da ise bir miktar yükseliş yaşamaları beklenmektedir.

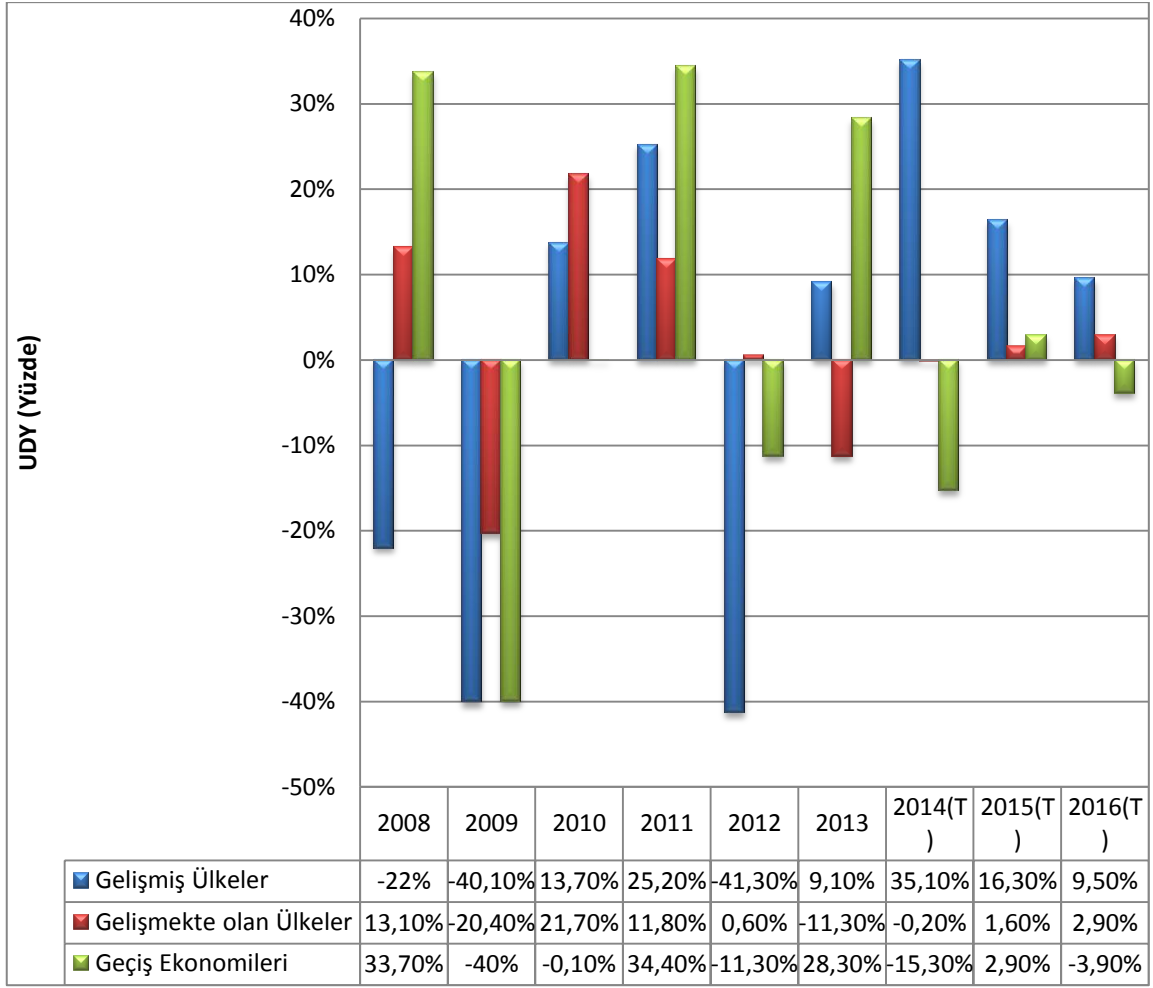
Grafik 2.3: Ülke Gruplarına Göre 2008-2013 Yılları Arasında UDY Girişlerindeki Gelişim

Kaynak: World Investment Report, Haziran 2014, UNCTAD

Grafik 2.3 incelendiğinde her üç grupta da 2012 yılından 2013 yılına geçerken bir artış olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkeler için bu artış miktarı 49 milyar \$, gelişmekte olan ülkeler için 49 milyar dolar ve geçiş ekonomilerine sahip ülkeler için ise 24 milyar \$ olarak hesaplanmıştır.

Grafik2.4: Ülke Gruplarına Göre 2008-2013 Yılları Arasında UDY Girişlerindeki Değişim Oranları

Kaynak: World Investment Report, Haziran 2014, UNCTAD

Uluslararası doğrudan yatırım akımları 2014 ile 2016 yılları arasında, küresel ekonomik aktivitedeki iyileşme sayesinde artarak devam etmesi ve UDY' nin hedefinin yeniden gelişmiş ekonomiler olacağı beklenmektedir.

2.2. Ülke Ve Bölgelere Göre Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Dağılımı

2013 yılındaki DYY girişlerinin bir önceki yıla göre sıralamalardaki değişiklik Tablo da verilmiştir. Ekonomik krizin tam etkisinden kurtulamayan ABD 2012 döneminde toparlanma sinyalleri vermiştir. Uluslararası doğrudan yatırımları etkileyen

bu şartlara rağmen ABD, 2011 yılı ile karşılaştırıldığında %26 düşüş göstermesine rağmen 167,6 milyar dolar ile en fazla yatırım yapılan ülke özelliğini kaybetmemiştir. Bu durumu 2013 yılında da sürdürmüştür. Tablo 2.1 de görüldüğü üzere Çin, Hindistan, Türkiye gibi ülkelerin sıralamadaki yeri değişmemiştir.

Tablo 2.1: Küresel DYY Girişlerinin Ülkelere Göre Dağılımı (2012-2013)

2012	ÜLKE	13	ÜLKE	Miktar (Milyar \$)
1	ABD	1	ABD	187,528
2	Çin	2	Çin	123,911
7	Rusya	3	Rusya	79,262
3	Hong K.	4	Hong Kong, Çin	76,633
4	Brezilya	5	Brezilya	64,045
5	Singapur	6	Singapur	63,772
9	Kanada	7	Kanada	62,325
6	Avustralya	8	Avustralya	49,826
12	İspanya	9	İspanya	39,167
16	Meksika	10	Meksika	38,286
8	İngiltere	11	İngiltere	37,101
18	İrlanda	12	İrlanda	35,52
32	Lüksemburg	13	Lüksemburg	30,075
14	Hindistan	14	Hindistan	28,199
23	Almanya	15	Almanya	26,721
30	Hollanda	16	Hollanda	24,389
11	Şili	17	Şili	20,258
15	Endonezya	18	Endonezya	18,444
19	Kolombiya	19	Kolombiya	16,772
161	İtalya	20	İtalya	16,508
27	Tayland	21	Tayland	12,946
22	Türkiye	22	Türkiye	12,866
29	Malezya	23	Malezya	12,306
33	Kore	24	Kore Cumhuriyeti	12,221
34	İsrail	25	İsrail	11,804

Kaynak: World Investment Report, Haziran 2014, UNCTAD

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bölgelere göre durumuna bakacak olursak; 2013 yılında DYY girişleri farklı büyüme oranlarına rağmen gelişmiş, gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerinde artmıştır. 2013 yılında gelişmekte olan ekonomilerin DYY akışı 778 milyar dolara ulaşarak; küresel çaptaki DYY girişlerinin %54'ünü oluşturmuştur. Asya yine dünyanın en büyük DYY akımına sahip ülkesi olarak kalmıştır. Geçiş ekonomilerinde, DYY akışında %28'lik bir artış kaydedilmiştir. Gelişmiş ülkelerde UDY akışı %9 artış ile 566 milyar dolara yükselirken; zayıf, savunmasız ve küçük ekonomilerde ise 2012 yılında 58 milyar dolardan 57 milyara gerileyerek %3'lük bir düşüş yaşanmıştır(Tablo2.1).

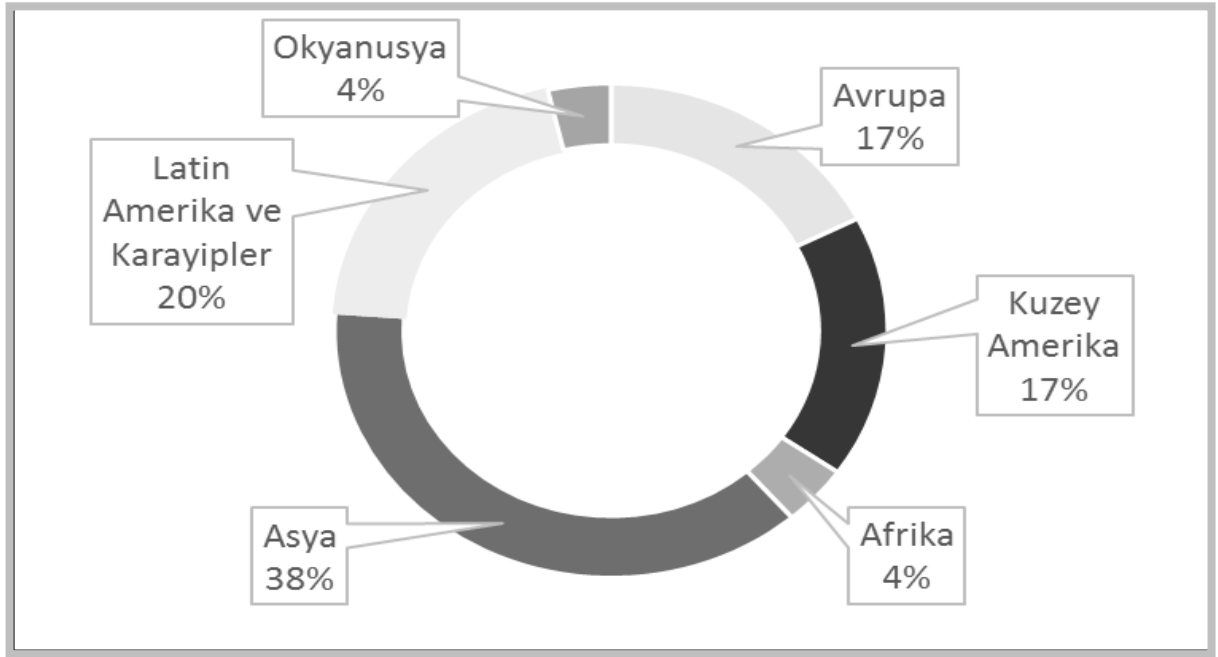

Tablo 2.2: Bölgelere Göre DYY Giriş ve Çıkışları, 2011-2013 (Milyar \$)

BÖLGELER	DYY- GİRİŞ			DYY - ÇIKIŞ		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
DÜNYA	1700	1330	1452	1712	1347	1411
<i>Gelişmiş ekonomiler</i>	880	517	566	1216	853	857
Avrupa Birliği	490	246	216	585	238	250
Kuzey Amerika	263	204	250	439	422	381
<i>Gelişmekte Olan Ülkeler</i>	725	729	778	423	440	454
Afrika	48	55	57	7	12	12
Asya	431	415	426	304	302	326
Doğu ve Güney-Doğu Asya	333	334	347	270	274	293
Güney Asya	44	32	36	13	9	2
Batı Asya	53	48	44	22	19	31
Latin Amerika ve Karayipler	244	256	292	111	124	115
Okyanuslar	2	3	3	1	2	1
<i>Geçiş ekonomileri</i>	95	84	108	73	54	99
<i>Zayıf, savunmasız ve küçük ekonomiler</i>	58	58	57	12	10	9

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde durgunluk sebebi ile küresel DYY çıkışında rekor bir düşüş kaydedilmiştir. Bunun aksine gelişmekte olan ekonomilerde DYY akımları kendini çabuk toparlamıştır ve %3'lük yükselme ile 454 milyar dolara ulaşmıştır. Asya ve Afrika'yı geliştirmekte Akımları yükseldi. Gelişmekte olan Asya ve Afrika DYY akışları yükselirken; Latin Amerika ve Karayiplerde ise gerilemiştir. Küresel çapta DYY akımlarının toplamı içinde Asya ilk beşin içinde büyük bir yer kaplamıştır. Geçiş ekonomileri de önemli ölçüde ilerleme kaydederek %84 ile en yüksek değeri olan 99 milyar dolara ulaşmıştır.

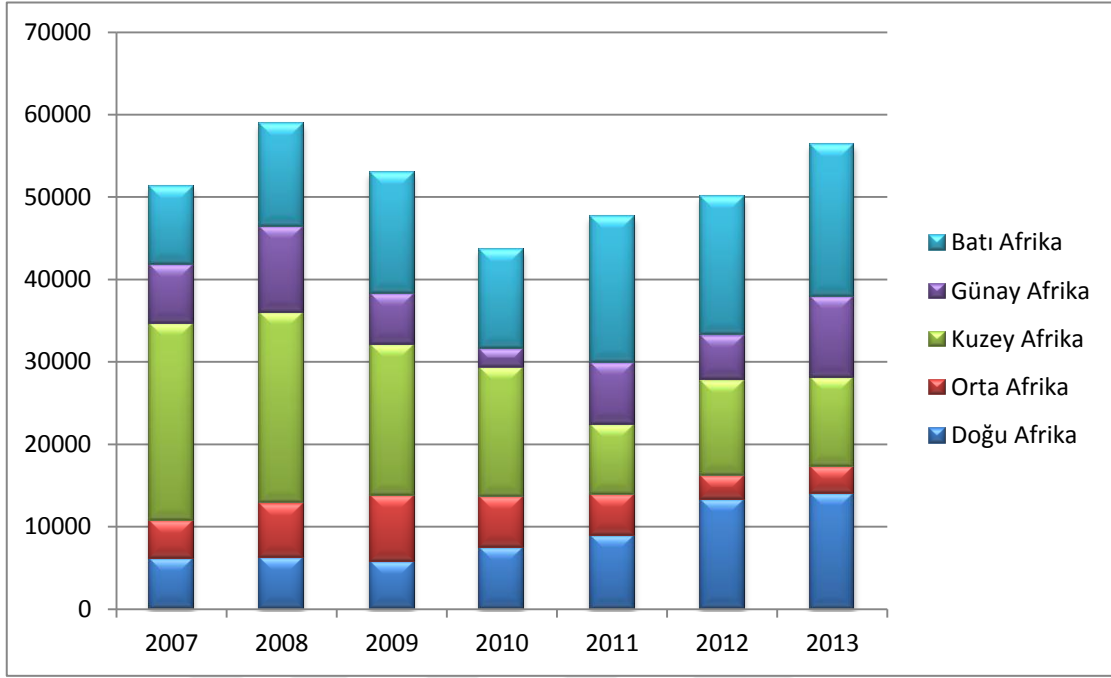

Şekil 2.1: 2013 Yılı Bölgesel UDY Dağılımı

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Ekonomik olarak dünyada ağırlığı giderek artan Afrika kendi içindeki ve dışarıdan kaynaklanan şoklara karşı dayanıklılığı sayesinde sağlıklı olarak ekonomisini büyütme devam ediyor. 2014 yılında Afrika ekonomisinin yüzde 4,8, 2015 yılında ise yüzde 5 ile 6 oranında büyümesi bekleniyor. Demografik dinamizmi, hızlı kentleşmesi ve doğal kaynakları kıtada büyüme potansiyelini artırıyor. Yabancı yatırımcı da bu pazarın sunduğu fırsatları değerlendirmek için Afrika'ya yatırım yapmayı sürdürüyor. Afrika pazarına DYY girişleri ise 2013 yılında %4 artarak 57 milyar dolara ulaşmıştır. Uluslararası ve bölgesel pazar arayışı yatırımları tahrik etmiş, altyapı yatırımları yapmaya itmiştir. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve nüfus artışı için beklentiler, tüketici odaklı sanayi içine DYY çekmeye devam etmiştir. Bölge içi yatırımlar, Güney Afrika liderliğindeki Kenyalı ve Nijeryalı şirketler sayesinde artmaktadır. Çoğu çıkışları diğer ülkelere yönlendirilmiş olan bu kıtada yatırım güdümlü bölgesel bütünleşme görülmektedir.

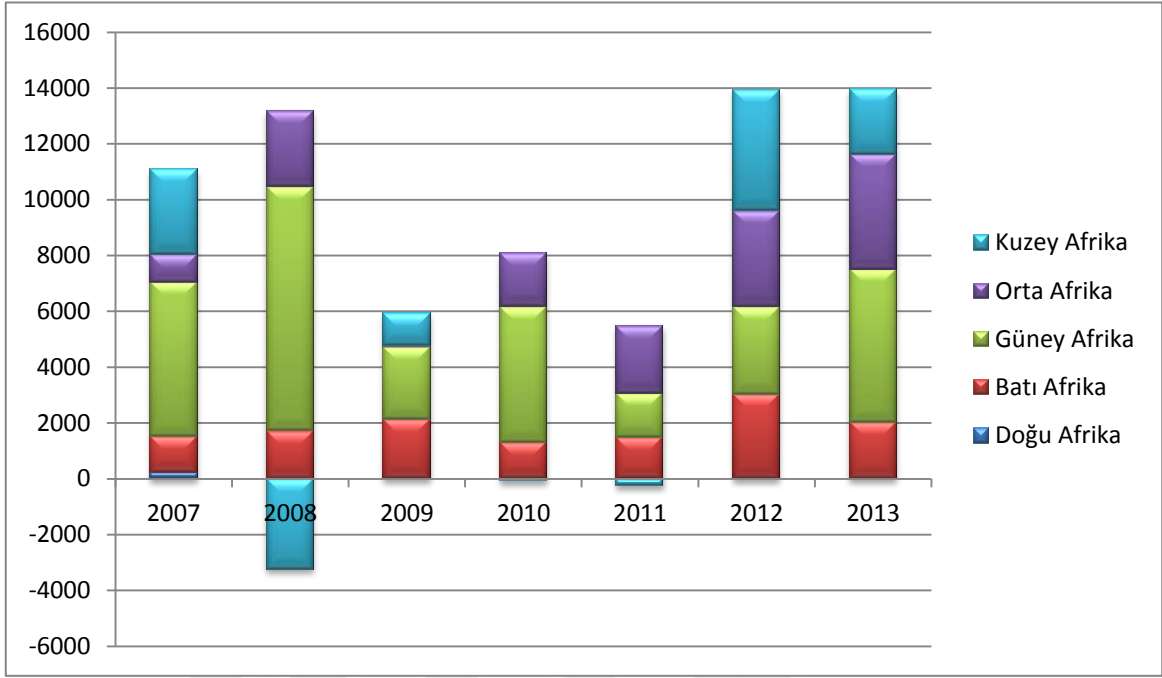
Grafik2.5: Afrika Bölgesinde DYY girişleri, 2007-2013(Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Afrika Bölgesindeki DYY çıkışlarını değerlendirdiğimizde Afrika'nın DYY girişlerinin hızla arttığı görülmektedir. Afrika 2011 yılı itibariyle dünya da 3. önemli yatırım adresiyken olan son dönemlerde Kuzey Amerika'dan sonra yatırımcılar için dünyanın 2. gözdesi haline gelmiştir. Afrika'ya yapılan doğrudan yabancı yatırımlar 2013'te % 12,9 artarak 52,6 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Bölgeye % 12,9 sermaye akışı ile güçlü bir büyüme kaydedilmiştir. Bölgeye yapılan %5,7 pay ile küresel yatırımlarda son 10 yılın zirvesine çıkmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi 2013 yılında Kuzey Afrika'ya yatırımlar %7 azalmıştır ancak yine de nispeten yüksek bir yatırım seviyesi olduğu için yatırımcıların yine dönüşü beklenmektedir.

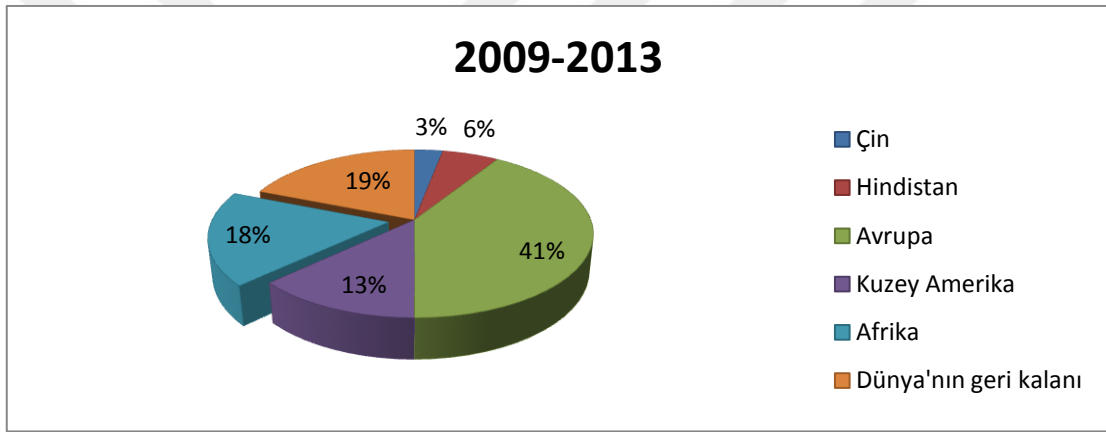
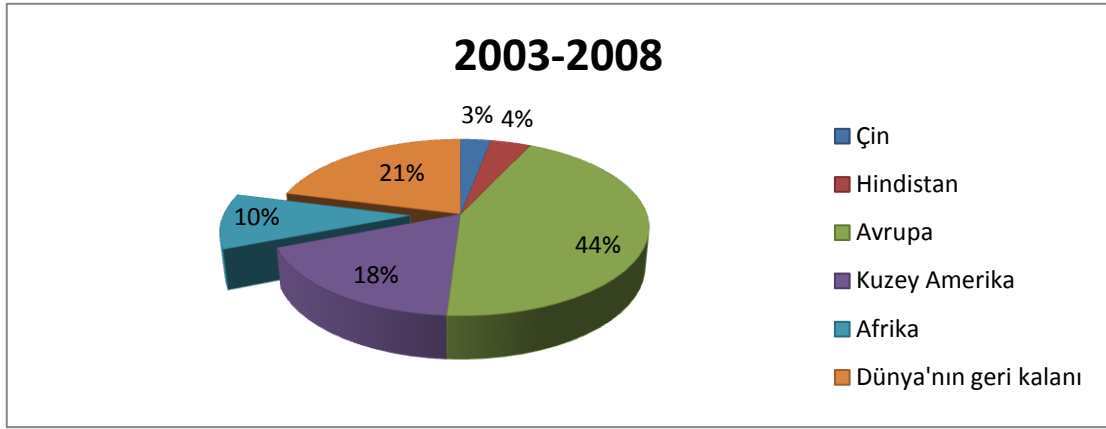
Grafik 2.6: Afrika Bölgesinde DYY Çıktıları , 2007-2013 (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Afrika'ya giden sermaye geçtiğimiz dört yıl ivme kazanarak 2009 ve 2013 yılları arasında yaklaşık %10' dan %18' e yükselmiştir.(Grafik). Afrika'nın yatırım yapılan iş imkanları rekor seviyelere yükselirken, bölgenin toplam projeler içindeki payı rekor düzeye yükselmiştir. Güney Afrika da özellikle Doğu ve Batı Afrika'nın büyümesine paralel olarak adeta bir yatırım patlaması gerçekleşmiştir. Yatırımların %17'si Batı Afrika alırken, %17 pay ile Doğu Afrika'da da aynı oranda yatırım gerçekleşmiştir. % 33 pay alan Güney Afrika doğrudan yatırımları toplamaya devam ederken Kenya, Nijerya, Mozambik, Uganda, Gana ve Tanzanya'nın da aralarına bulunduğu diğer Afrika ülkeleri de yatırımcıların dikkatine girmiştir. 2013 dönemi itibariyle ilk defa Kenya ve Gana ülkeleri Afrika'nın en çok yatırım yapılan dört ülkesi arasına girmiştir. Güneyde Güney Afrika, doğuda Kenya ve batıda Nijerya olmak üzere yatırımcılar bu ülkeleri kendilerine bir üs olarak belirlemişlerdir. Bölgedeki bu 3 ülke doğrudan yabancı yatırımların Sahra Altı Afrika'daki %40'ını toplamıştır.

Grafik 2.7: Yeni Yatırım Kaynaklarının Coğrafi Bölgelere Göre Paylarının Dağılımı
(2003-2008 ve 2009-2013)

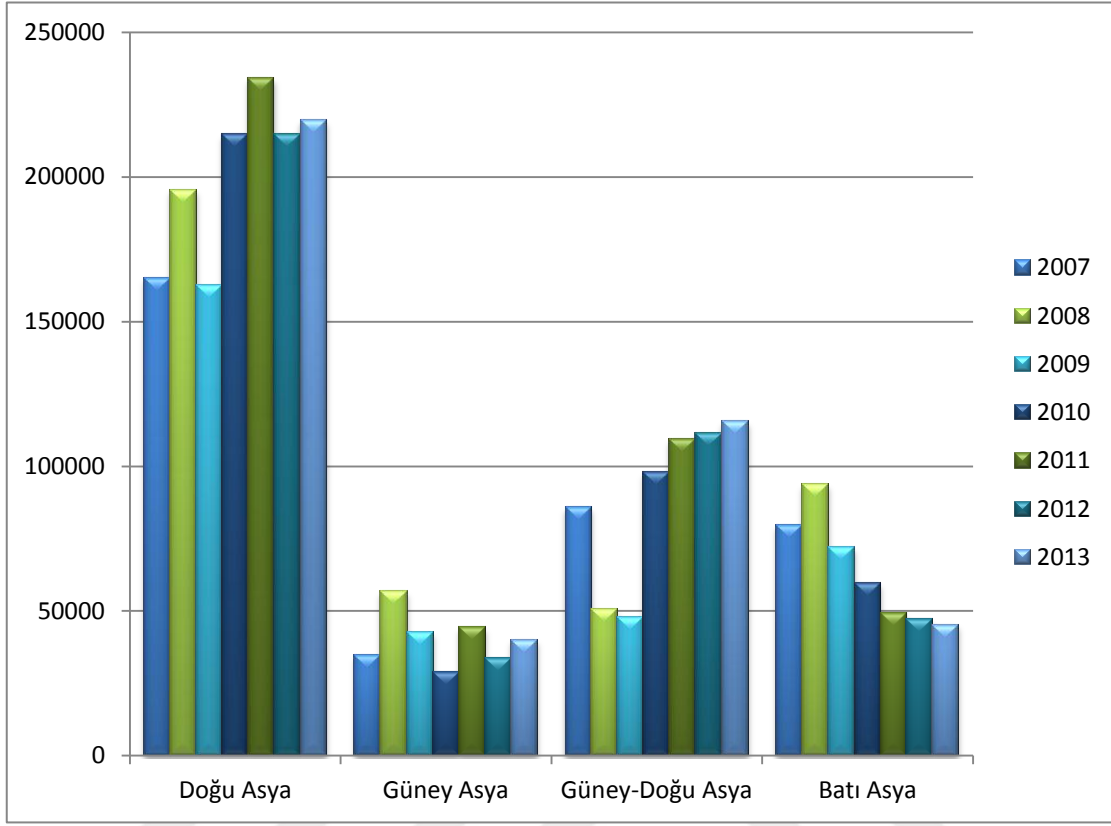

Kaynak: World Investment Report, Haziran 2014, UNCTAD

Dünyada Asya bölgesine yönelik DYY akımları tüm diğer bölgelerin önüne geçmektedir ve Asya dünyanın en iyi DYY noktası olmaya devam etmektedir. Asya yapılan küresel DYY girişleri payı neredeyse %30'a ulaşmıştır. 2012 yılından bu yana %3' lük artış ile bölgeye 2013 yılında toplam 426 milyar \$ giriş yapılmıştır. 2013 yılında Batı Asya' da DYY girişleri %9'luk bir azalışla 44 milyar \$ olmuştur. Güney-Doğu bölgesinde % 2 oranında artış olmuştur. Güney Asya bölgesi neredeyse % 10 oranında artış göstererek UDY girişleri 36 milyar \$ olmuştur.

2007 yılından 2013 yılına kadar genel olarak DYY girişlerindeki en küçük pay Güney Asya bölgesine aitken en büyük pay Doğu Asya bölgesindedir. Güney-Doğu Asya bölgesinde 2010' dan sonra DYY girişlerinde sürekli artış görülürken Batı Asya bölgesinde ise 2008 yılından sonra sürekli bir düşüş görülmüştür.

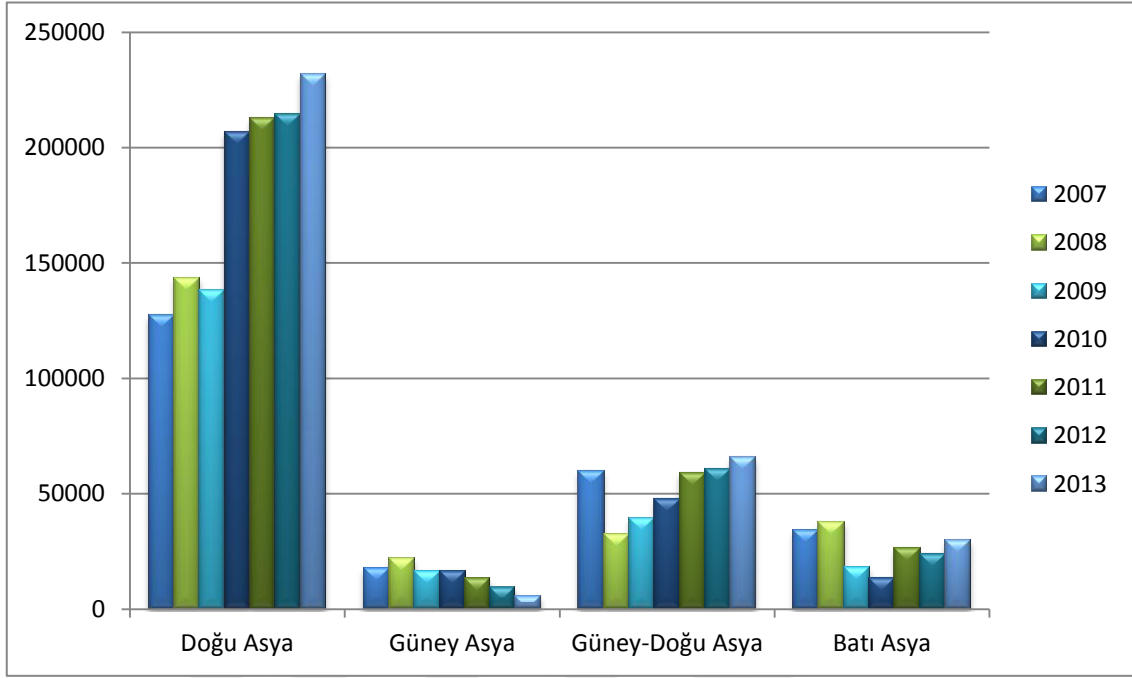
Grafik 2.8: Asya Bölgesinde DYY Girişleri (Milyon Dolar)

Kaynak: X.World Investment Report, Haziran 2014, UNCTAD

DYY çıkışlarında ise 2013 yılında Asya' nın alt bölgelerinde birbirinden farklı eğimler görülmektedir. Doğu ve Güney-Doğu Asya'dan DYY çıkışları %7 ve %5 büyüme yaşamıştır. Bölgede 2013 yılında DYY çıkışlarındaki toplam artış miktarının neredeyse üçte ikisi Batı Asya' da olmuştur ve Güney Asya' daki DYY çıkışlarındaki düşüş ihmal edilebilir düzeyde yaşanmıştır. DYY girişlerinde olduğu gibi çıkışlarında da en yüksek paya yine Doğu Asya sahip olmuştur ve Güney Asya bölgede en düşük DYY çıkışlarına sahiptir. Doğu Asya ve Güney-Doğu Asya 2009- 2013 yılları arasında DYY çıkışlarında sürekli artış göstermiştir

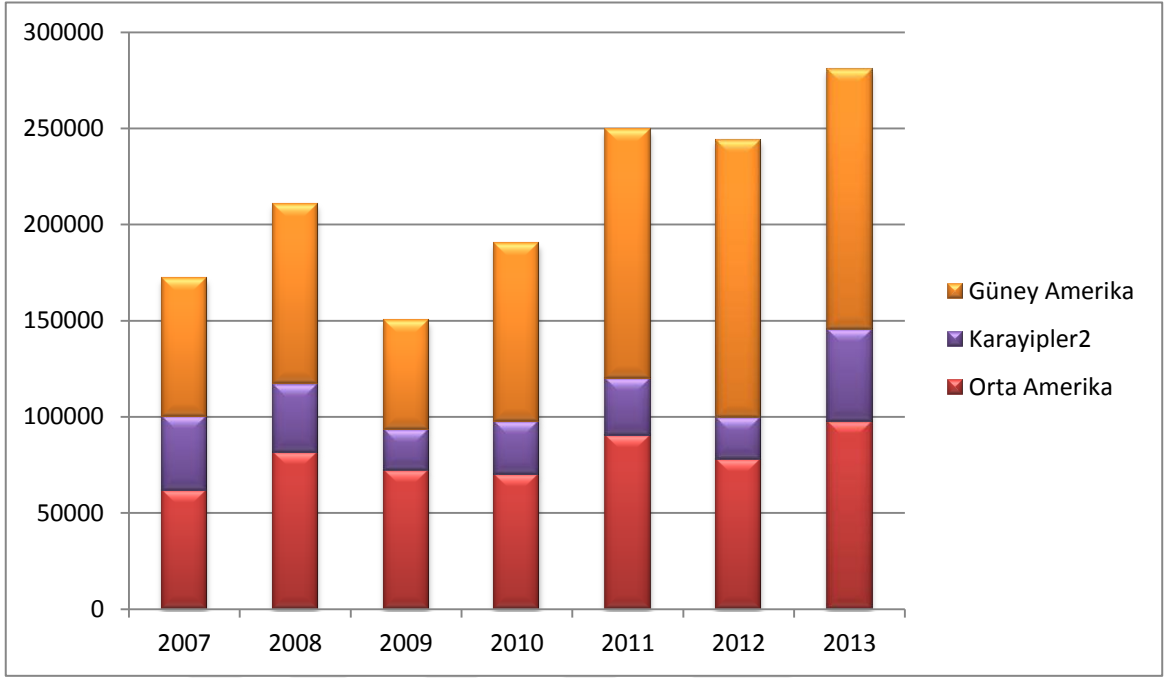
Grafik 2.9: Asya Bölgesinde DYY Çıkışları (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Latin Amerika ve Karayipler için DYY akışı 2013 yılında 292 milyar dolara ulaşmıştır. Orta Amerika ve Karayipler’ de DYY akışı %64 artarak 49 milyar dolara ulaşmıştır ve bu artışta Meksika en büyük katkıyı sağlamıştır. Güney Amerika daha önceki yıllarda ardı ardına artış yaşarken 2013 yılında %6 oranında düşüş yaşamış ve 133 milyar dolara gerilemiştir.

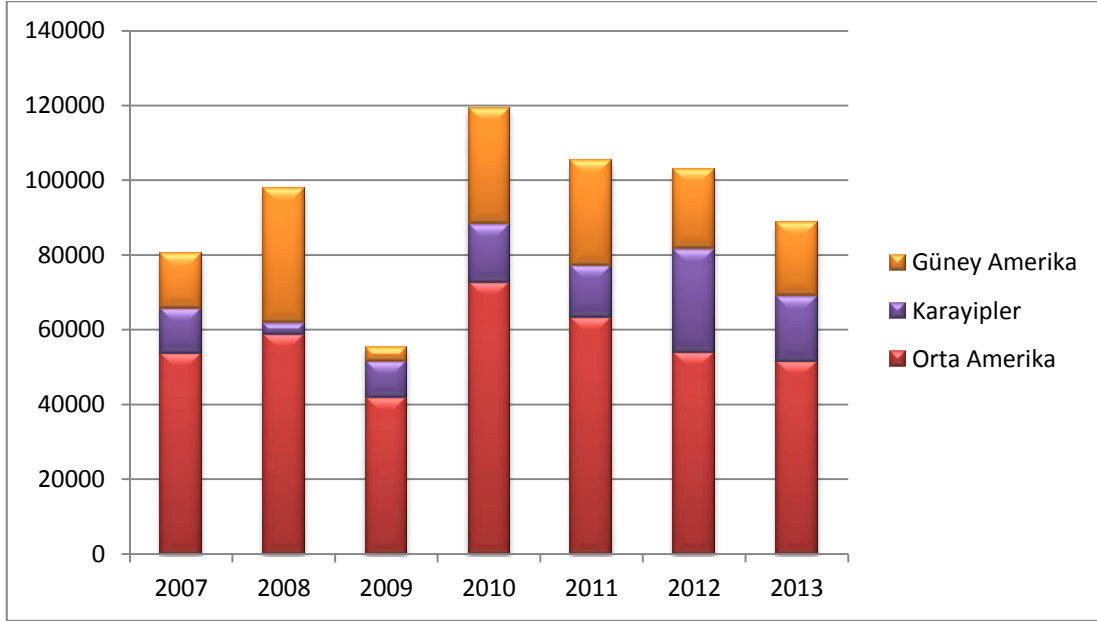
Grafik 2.10: Amerika Bölgesi' nde DYY Girişleri (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

DYY çıkışları ise 2013 yılında 115 milyar dolara ulaşmıştır. Fakat finans merkezli Amerika bölgelerinde %31 oranında gerileme yaşanmış ve DYY çıkışları 33 milyar\$ olmuştur.

Grafik 2.11: Amerika Bölgesi'nde DYY Çıkışları (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

2.2.1. Gelişmiş Ülkelerde DYSY

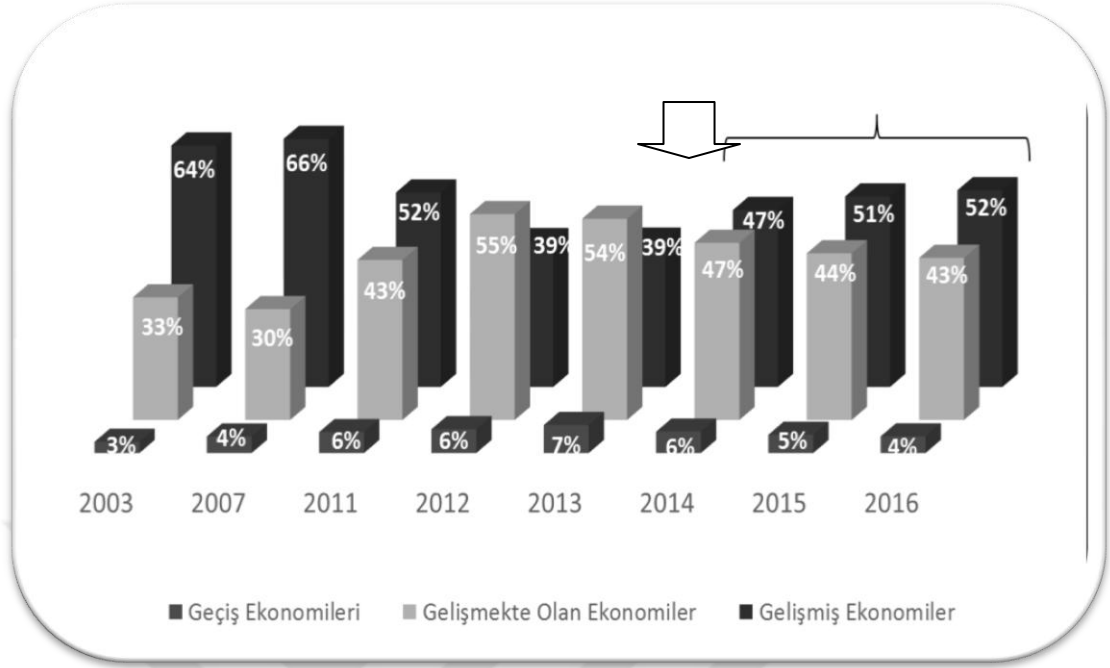
En çok UDY Çeken ilk 25 ülke sıralamasında; ilk 25'e giren 11 tane gelişmiş ülke ekonomisine sahip ülke vardır. Bunlar sırası ile ABD, Kanada, Avustralya, İspanya, İngiltere, İrlanda, Lüksemburg, Almanya, Hollanda, İtalya, İsrail'dir.

Gelişmiş Ekonomilerin UDY girişlerindeki payı 2012 yılında %39 iken 2013 yılında da %39 olarak yüzdalık payını korumuştur. 2013 yılından sonra ise %40'ın üzerine çıkacağı tahmin edilmektedir.

2.2.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde DYSY

Ülke ekonomisindeki tasarrufun yeterli olmadığı zamanlarda gelişmekte olan ülkeler kalkınmalarını sağlayabilmek için dışarıdan gelen yatırımlara ihtiyaç duymaktadırlar ve bu durumu da yabancı yatırım girişi ile sağlayabilmektedirler.

Grafik 2.11: Ülke Gruplarının UDY Girişlerindeki Payı

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

2013 yılını değerlendirecek olursak Grafik 2.11’ de Gelişmekte Olan Ekonomilerin UDY girişindeki payı % 54’e ulaştığı görülmektedir. Aynı zamanda 2012 yılında da %50’ nin üzerinde bir pay aldığını görmekteyiz. Yanı sıra 2013 dönemine göre uluslar arası doğrudan yatırımı en fazla alan ilk 25 ülke sıralamasında; ilk 25’e giren 14 tane gelişmiş ekonomiye sahip ülke vardır. Bunlar sırası ile Çin, Rusya Federasyonu, Hong Kong, Brezilya, Singapur, Meksika, Hindistan, Şili, Endonezya, Kolombiya, Tayland, Türkiye, Malezya, Kore Cumhuriyeti’dir.

Tablo 3.3: Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri

2012	2013	Ülke	Miktar (Milyar \$)
1	1	Çin	123,911
2	2	Hong Kong, Çin	76,633
3	3	Brezilya	64,045
4	4	Singapur	63,772
8	5	Meksika	38,286
6	6	Hindistan	28,199
5	7	Şili	20,258
7	8	Endonezya	18,444
9	9	Kolombiya	16,772
14	10	Tayland	12,946
10	11	Türkiye	12,866
15	12	Malezya	12,306
17	13	Kore Cumhuriyeti	12,221
16	14	BAE	10,488
11	15	Peru	10,172
12	16	Suudi Arabistan	9,298
13	17	Arjantin	9,082
18	18	Vietnam	8,900
24	19	Güney Afrika	8,188
30	20	Venezuela	7,040

2012 yılında olduğu gibi 2013 yılında da Çin, 123,911 milyar \$ ile gelişmekte olan ekonomiler arasında en çok UDY çeken ülke olarak ilk sırada yer almaktadır. Hong Kong ise 2012 ve 2013 yıllarında sırasını koruyarak ikinci sırada yer almaktadır. Daha sonra Brezilya ve Singapur, ardından yükselişe geçen Meksika ve 6. sırada yerini koruyan Hindistan olarak sıralama devam etmektedir.(Tablo 3.3)

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları özellikle son 20 yıllık dönemde gözle görülür bir artış göstermiş olup, bu yatırımların yapıldığı ülkelerdeki kalkınma stratejilerinde kritik bir yer edinmiştir. Doğrudan yatırım yapılan ülkeler için, DYSY'lerin olumlu ve olumsuz etkilerine maruz kalabilecekleri bir dönem başlamış, artan bu DYSY hareketliliği ise beraberinde birçok tartışmayı ve eleştiriyi de beraberinde getirmiştir. Doğrudan yabancı yatırım yapılan ülkelerin, kapasite ve DYSY'lerin yapısına paralel olarak, yabancı sermayelerin ekonomik ve istikrarlı büyümesine olumlu etkilerine yönelik yapılan araştırmalar sonucunda; doğrudan döviz getirileri, ihracat artırıcı etki, istihdam, teknoloji, rekabet ve çevresel etkileri olumlu etki olarak bulunmuştur.

Araştırmacılar doğrudan yabancı yatırımlar ve ihracat arasındaki ilişkinin olumlu ya da olumsuz yönde olduğunu saptamak için ülkenin ihracatı ile yabancı yatırımlar arasındaki bağ üzerine çalışmışlar yapmışlardır. Çalışmanın nedeni ise çoğunlukla doğrudan yatırımcıların gelişmiş ülkelere olmasıdır. Örnek olarak İsveç olan çok uluslu bir yatırımcı başka bir ülkeye yaptığı yatırımlarla beraber kendi ülkesinde de yatırım yapılan sektörün ihracat rakamlarını arttırdığı görülmüştür.

2.3. Finans Sektöründe Yabancı Sermaye Yatırımları İle İlgili Teoriler

Bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları ile ilgili teoriler, literatürde bankacılığın uluslararasılaşması veya çokuluslulaşması teorileri olarak da ele alınmaktadır. Bu teoriler aracılığıyla cevaplanmaya çalışılan soru ise, çokuluslu bankaların neden yabancı ülkelerde şube, temsilcilik veya iştirak yolu ile yatırımda bulunmayı seçtikleridir. Genel olarak bu teoriler doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ilgili teorilerin bankacılık sektörüne uyarlanmasını içermektedir. Örneğin çokuluslu bankacılıkla ilgili ilk teoriyi ortaya atan Grubel (1977) 'in, çokuluslu perakende bankacılık ile ilgili açıklaması Kindleberger'in doğrudan yabancı sermaye yatırımı açıklaması ile neredeyse aynıdır. Bu konuda çalışan başka bir akademisyen Aliber (1976) bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımlarını uluslararası ticaret teorisi ve endüstriyel örgüt yaklaşımı ile ele almıştır. Williams (1997b) ise bütün bu teorileri

içselleştirme teorisi ve eklektik teori altında toplamıştır. Bu çalışmada teoriler Williams'ın gruplandırması esas alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

2.3.1.İçselleştirme Teorisinin Bankacılık Sektörüne Uyarlanması

İçselleştirme teorisine göre piyasa eksiklikleri içselleştirme faydaları yaratmak suretiyle işletmeleri uluslararasılaşmaya itmektedir. Bu yaklaşıma göre piyasa eksiklikleri ile birlikte düzenleyici tahkim ve konumsal faktörler bankaların dışa açılmalarını motive eden unsurlardır. Örneğin Euro piyasasında faaliyet gösteren çokuluslu bir banka bazı para birimlerinin dünya ticareti ve yatırımında oynadıkları rol nedeniyle sahip olduğu avantajları içselleştirme imkanına sahiptir. Bankaları içselleştirme yoluyla uluslararasılaşmaya iten nedenler ise düşük marjinal maliyetler, bilgi avantajı, prestij, düzenlenmelerle ilgili avantajlar, işlem maliyetleri, büyüme ve riski azaltma isteği gibi faktörlerdir ⁷²

2.3.2.Grubel'in Çokuluslu Bankacılık Teorisi

Grubel'in çokuluslu işletmeler ile ilgili teoriyi çokuluslu bankalara uyarladığı bu teori, yabancı pazarlarda çokuluslu bankaların yerli rakiplerine nazaran birtakım avantajlara sahip olması gerektiğini, bu avantajların yokluğu durumunda bankaların dışa açılmakta isteksiz olacaklarını vurgulamaktadır ⁷³

Grubel bu teoride analitik olarak farklı özellik taşıyan üç ayrı bankacılık fonksiyonunu açıklamaya çalışmıştır. Bunlar çokuluslu perakende bankacılık (multinational retail banking), çokuluslu hizmet bankacılığı (multinational service banking), ve çokuluslu toptan bankacılık (multinational wholesale banking) tir. Çokuluslu perakende bankalar kendi ülkelerinde kullanmak üzere geliştirdikleri yönetim teknolojisi ve pazarlama know-how'unu yabancı pazarlarda çok düşük marjinal maliyetlerle kullanabilmektedirler. Burada önemli olan nokta bankaların seçilmiş bir müşteri grubuna yönelik farklı hizmet paketleri sunmaya hazırlandıkları yerel pazarlara girmek için gerekli pazarlama know how'udur. Bu durumda şubelerin konumu ve

---

⁷² Alan M. Rugman and J.Kamath Shyam, "International Diversification and Multinational Banking" in Recent Developments in International Banking and Finance, edited by Sarkis J.Khoury, Alo Ghosh, Lexington Boks, Massachusetts: 39, 1987.

⁷³ Elisa A Bain and G.Fung Justin and R.Harper Lan, Multinational Banking: Historical, Emprical and Case Perspectives, Melbourne Business School,2003:10

reklam yönetimi pazarlama stratejilerinin önemli unsurları haline gelmektedir. Çokuluslu hizmet bankaları ise yabancı pazarlara açılan müşterilerini izleyerek onlara yurtdışında da hizmet verebilmek üzere dışa açılan bankalardır ve bu bankalar aynı zamanda ana ülkeleri ile ticaret yapmak için gerekli spesifik hizmet ve bilgileri sunarak yerel firmalara da hizmet vermektedirler. Çokuluslu toptan bankalar ise uluslararası para akışı için etkin bir network sunarak özellikle Euro-dolar piyasası ve uluslararası kredi sendikasyonu aracılığıyla, uygun ülkeler arasında fon arbitrajını sağlamaktadırlar⁷⁴

2.3.3.Uluslararası Ticaret/ Karşılaştırmalı Üstünlük Teorisi

Uluslararası ticarete yönelik neo-klasik Heckscher Ohlin teorisinin çokuluslu bankacılığa uyarlanmasından doğan bu yaklaşım ilk olarak 1976 yılında Aliber tarafından geliştirilmiştir. Aliber bankacılık faaliyetlerinin bankacılık hizmetlerinin üretilmesinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan ülkelerde daha yoğun olarak yapıldığını öne sürmektedir. Bu yaklaşıma göre faiz oranları bir bankanın ürün veya hizmetinin tercih edilmesindeki en temel nedendir⁷⁵ Bu açıdan karşılaştırmalı üstünlüğe sahip bankalar, göreceli olarak yüksek karları nedeniyle uluslararası sermaye piyasalarına elverişli koşullarda ulaşma şansına sahiptirler. Böylece kaynak maliyetlerinin düşmesi ile hem pazar payları yükselecek hem de karları daha da artacaktır. Söz konusu bankalar, bahsedilen yaklaşıma göre bu avantajlarını piyasa aksaklıkları nedeniyle içselleştirme yoluna giderek, sınır ötesi yatırımlarda bulunmaya yöneleceklerdir. Ancak bu yaklaşım, bankacılık ilişkisinin kurulması ile ilgili işlem maliyetlerini, finansal piyasalardaki risk-getiri dengesini ve banka müşterileri için tek önemli unsurun faiz oranları olmadığı gibi bir takım faktörleri göz önüne almadığı için bir takım eleştirilere maruz kalmaktadır⁷⁶

---

⁷⁴ Herbert G. Grubel, "A Theory of Multinational Banking", Banca Nazionale del Lavoro Quarterly Review, Vol.123, December, pp.349-363, 1977: 350-354.

⁷⁵ Robert Z. Aliber, "Towards a Theory of International Banking", Federal Bank of San Francisco Economic Review, Spring 1976, pp.5-8, 1976: 8.

⁷⁶ Barry Williams, "Positive Theories of Multinational Banking: Eclectic Theory Versus Internalisation Theory", Journal of Economic Surveys, Vol:11, No:11, pp.71-100: 85, (1997b).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN TÜRKİYE'YE YAPTIĞI YATIRIMLAR

3.2. Türkiye'nin DYSY Açısından Dünya'da Yeri

Türkiye, T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın 2011 yılında yayımladığı AT Kearney Doğrudan Yabancı Yatırımlar Güven Endeksine göre 13.sırada yer almıştır.

Dünya Bankası'nın 183 ülkeden oluşan dış ticaret, şirket tasfiyesi gibi 10 değişik kategoride değerlendirdiği 2012 İş Ortamı Raporunda Türkiye 71. Sırada bulunmaktadır.

Tablo 3.4 : 2000- 2013 Yılları Arasındaki Türkiye'ye Gelen ve Çıkan DYSY (Milyon Dolar)

Türkiye için DYSY (milyon \$)		
Yıl	Çıkan	Gelen
2000	870,0	982,0
2001	497,0	3 352,0
2002	143,0	1 082,0
2003	480,0	1 702,0
2004	780,0	2 785,0
2005	1 064,0	10 031,0
2006	924,0	20 185,0
2007	2 106,0	22 047,0
2008	2 549,0	19 762,0
2009	1 553,0	8 629,0
2010	1 464,0	9 058,0
2011	2 349,0	16 171,0
2012	4 074,0	13 224,0
2013	3 114,0	12 866,0

Kaynak: UNCTAD, 2013

Tablo 3.4 de Türkiye'ye 2000-2013 yılları arasında gelen ve çıkan yabancı sermaye yatırımlarının özellikle 2008 döneminde gelen yabancı sermaye de yüksek bir düşüş gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde çıkan yatırımlar ise azalmıştır.

Tablo 3.5: Doğrudan Yabancı Sermaye Şirketlerinin İllere Göre Sayıları (İlk 10 İl)

İl	Şirket Sayısı (1954-2014/Ağustos)
İSTANBUL	24.136
ANTALYA	4.313
ANKARA	2.438
İZMİR	2.061
MUĞLA	1.524
MERSİN	923
BURSA	623
AYDIN	578
GAZİANTEP	520
KOCAELİ	437
Diğer İller	2.953
Toplam	40.506

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Tablo 3.5 de görüldüğü üzere 2014/ağustos dönemi itibariyle İstanbul en çok yabancı yatırım çeken şehrimiz olurken Ankara'nın önünde yer alan Antalya'nın da 2. Sırada olması dikkat çekicidir.

3.2.1 Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Sektör Dağılımı

1990'lı yılların başlarından itibaren tarım ve madencilik sektörlerinin izin verilen yabancı sermayenin sektörsel dağılımına bakıldığında, paylarının çok düşük olduğu görülmüştür. En fazla yoğunlaştığı sektörler olan imalat ve hizmetler sektörlerinin paylarında ise yıllar itibariyle yabancı sermaye izinlerinde büyük dalgalanmalar ve değişimler olduğu görülmüştür. 1980'li yıllarda toplam yabancı sermaye izinlerinden imalat sanayi %91,5 gibi çok büyük bir pay alırken, yıllar itibariyle bu payda hissedilir seviyede düşüşler gerçekleşmiş, 1987de %44,8 e, 1996 yılında %16,7 ye, 2000 yılında ise %36,4'e kadar düşüş göstermiştir. 2001 döneminden sonra ise imalat sanayi yabancı sermaye izinlerinden %45,8 oranında pay aldığı görülmektedir.. 1980 yılında hizmetler sektörü ise yabancı sermaye izinlerinden yaklaşık olarak %8,5 oranında pay alırken, özellikle bazı yıllarda bu payını oldukça

yüksek düzeylere (1987’de %53, 1996’da %81,4, 2000’de %61,4) çıkarabildiği gözlemlenmiştir. 2001 yılından itibaren hizmetler sektöründe yabancı sermaye izinlerinden aldığı pay ise %48,1’dir. 1980 ile 2001 arasındaki dönemi kapsayan yabancı sermaye izinlerinin sektör dağılımı Tablo 3.6 da görülmektedir.

Tablo 3.6 : Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Sektöre Göre Dağılımı(Milyon Dolar)

Yıllar	İmalat	%	Tarım	%	Madencilik	%	Hizmetler	%	Toplam
1980	88,76	91,51	-	-	-	-	8,24	8,49	97,00
1981	246,54	73,05	0,86	0,25	0,98	0,29	89,13	26,41	337,51
1982	98,54	59,01	1,06	0,63	1,97	1,18	65,43	39,18	167,00
1983	88,93	86,56	0,03	0,03	0,02	0,02	13,76	13,39	102,74
1984	185,92	68,51	5,93	2,19	0,25	0,09	79,26	29,21	271,36
1985	142,89	60,94	6,37	2,72	4,26	1,82	80,97	34,53	234,49
1986	193,47	53,15	16,86	4,63	0,86	0,24	152,81	41,98	364,00
1987	293,91	44,86	13,00	1,98	1,25	0,19	347,08	52,97	655,24
1988	490,68	59,80	27,35	3,33	5,62	0,68	296,87	36,18	820,52
1989	950,13	62,84	9,36	0,62	11,86	0,78	540,59	35,75	1.511,94
1990	1.214,06	65,23	65,56	3,52	47,09	2,53	534,49	28,72	1.861,20
1991	1.095,48	55,69	22,41	1,14	39,82	2,02	809,55	41,15	1.967,26
1992	1.274,28	70,02	33,59	1,85	18,96	1,04	493,13	27,10	1.819,96
1993	1.568,59	76,02	21,05	1,02	11,37	0,55	462,38	22,41	2.063,39
1994	1.107,29	74,94	28,27	1,91	6,20	0,42	335,85	22,73	1.477,61
1995	1.996,48	67,95	31,74	1,08	60,62	2,06	849,48	28,91	2.938,32
1996(*)	640,59	16,70	64,10	1,67	8,54	0,22	3.123,74	81,41	3.836,97
1997	871,81	51,95	12,22	0,73	26,70	1,59	767,48	45,73	1.678,21
1998	1.016,29	61,84	5,75	0,35	13,73	0,83	609,67	37,01	1.647,44
1999	1.123,22	66,05	17,19	1,01	6,76	0,40	553,40	32,54	1.700,57
2000	1.115,20	36,45	59,74	1,95	6,32	0,21	1.878,87	61,40	3.060,13
2001(**)	1.255,88	45,86	134,68	4,92	29,90	1,09	1.318,12	48,18	2.738,58
TOPLAM	17.060,94	54,42	577,12	1,84	303,08	0,97	13.410,30	42,78	31.349,44

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 2001 Yılı Raporu

(*) 1996 yılında izin verilen sermaye rakamı, Fransızların İstanbul-Silivri’de yapmayı düşündükleri Büyük Şehir Projesi için verilen 2,3 milyar Dolarlık izni de kapsamaktadır.

(**) Ekim sonu itibariyle

Kaynak: www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-211163

Hizmetler sektörü yabancı yatırımcılar açısından diğer Dünya ülkelerindeki gibi Türkiye’de de önem kazanan bir sektör haline gelmiştir. Türkiye’de son dönemlerde yabancı sermaye izinlerinin özellikle imalat sanayinde taşıt yan sanayi, taşıt araçları imalatı, ilaç, elektrikli makine, gıda, hazır giyim, çimento, elektrik ve çimento sanayilerinde ön plandadır. Yatırım izinlerinin hizmet sektöründe ise bankacılık ve yatırım finansmanı, haberleşme, inşaat taahhüt hizmetleri, ticaret, taşımacılık, turizm ve hipermarket hizmetleri alt sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3.7: Yabancı Sermaye Stokunun Türkiye’de Sektörel Dağılımı (Milyon Dolar)

YURTDIŞI DOĞRUDAN YATIRIM STOKUNUN SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI (Milyon Dolar)							
			2009	2010	2011	2012	2013
		TARIM	5	8	9	15	21
A.		Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık	5	8	9	15	21
		SINAI SEKTÖRLER	6.563	7.261	7.459	7.247	7.692
B.		Madencilik	3.860	4.490	4.718	4.443	4.445
C.		İmalat	2.680	2.653	2.623	2.457	2.789
D.		Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtım	23	107	108	344	456
E.		Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	-	11	10	3	2
		HİZMETLER	13.356	13.492	16.429	20.251	21.815
F.		İnşaat	194	233	453	398	443
G.		Toptan ve Perakende Ticaret	593	661	600	759	724
H.		Ulaştırma ve Depolama	393	263	280	389	377
I.		Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	134	152	43	94	142
J.		Bilgi ve İletişim	955	875	807	1.169	1.323
K.		Finans ve Sigorta Faaliyetleri	10.656	10.547	12.740	15.810	16.925
		Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	4.545	3.901	4.843	6.164	5.834
		Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Fonları (Zorunlu Sosyal Güvenlik Hariç)	1	4	5	2	2
		Holding Şirketlerinin					

	Faaliyetleri	6.082	6.469	7.749	9.149	10.484
	Diğer Finansal Hizmet Faaliyetleri	28	173	143	495	605
L.	Gayrimenkul Faaliyetleri	110	303	456	566	649
M .	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	-	16	14	3	3
N.	İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	-	5	433	269	292
O.	Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	-	-	-	-	-
P.	Eğitim	3	6	9	462	564
Q.	İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	0	19	171	-	3
R.	Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlenme ve Spor	-	25	26	131	137
S.	Diğer Hizmet Faaliyetleri	317	387	397	200	232
T.	Hanehalklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri; Hanehalkları Tarafından Kendi Kullanımlarına Yönelik Olarak Ayrım Yapılmamış Mal ve Hizmet Üretim Faaliyetleri	-	-	-	-	-
U.	Uluslar Arası Örgütler ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri	-	-	-	1	1
	Sınıflandırılmayan	-	2	-	-	-
	TOPLAM	19.923	20.763	23.897	27.513	29.528
	Borç Pozisyonu	2.327	1.748	3.784	3.455	3.845
	GENEL TOPLAM	22.250	22.511	27.681	30.968	33.373

Yukarıda görülen tablo incelendiği zaman finansal yatırımların parasal aracı kuruluşlar, sigorta sektörü, holding faaliyetleri, diğer faaliyetler bazında etkisi verilmiştir. Küresel kriz etkisinden büyük oranda etkilenen finansal sistemler kendisini yarımrlar bazında da göstermektedir.

Tablo 3.8: Doğrudan Yabancı Sermaye Girişinin Sektörel Dağılımı 2013(Milyon Dolar)

Sektörler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Tarım, Avcılık,Ormancılık ve Balıkçılık	2	1	1	1	10	1	10	0	0	10	0	1
Madencilik ve Taşocakçılığı	80	70	6	16	9	2	4	3	1	27	30	2
İmalat Sanayii	91	96	205	40	163	261	168	91	82	82	211	518
<i>Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı</i>	10	18	92	4	9	89	19	2	3	12	11	73
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	3	7	11	3	2	6	3	1	2	0	3	18
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	2	4	7	1	14	17	16	41	50	15	42	55
<i>Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1
<i>Elektrikli Optik Aletler İmalatı</i>	28	32	37	1	11	133	24	2	6	11	46	275
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork ve Yarı-Römork İmalatı</i>	9	2	2	5	12	6	3	4	12	6	4	10
<i>Diğer İmalat</i>	39	32	55	25	115	10	102	41	9	38	105	86
Elektrik, Gaz ve Su	203	24	16	158	27	380	75	46	345	42	534	702
İnşaat	41	22	10	12	20	11	23	9	11	17	12	34
Toptan ve Perakende Ticaret,	60	17	28	85	10	3	27	13	46	20	18	29
Otel ve Lokantalar	1	5	0	4	7	35	0	0	0	0	1	0
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	17	2	109	18	0	6	17	2	45	70	0	6
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	40	703	162	136	568	45	1,426	178	63	100	52	261
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	14	4	4	17	6	55	9	1	14	1	4	1
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	8	3	2	2	1	0	3	2	27	0	44	13
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	36	28	15	75	19	15	12	9	37	25	21	158
Toplam	593	975	558	564	840	814	1,774	354	671	394	927	1,725

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Tablo 3.9: Doğrudan Yabancı Sermaye Girişinin Sektörel Dağılımı 2014(Milyon Dolar)

Sektörler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos
Tarım, Avcılık,Ormancılık ve Balıkçılık	37	8	2	1	1	6	1	0
Madencilik ve Taşocakçılığı	0	15	50	5	1	0	248	3
İmalat Sanayii	268	601	191	463	66	354	135	51
<i>Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı</i>	218	44	2	38	14	10	24	3
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	7	5	10	36	1	2	39	5
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	5	11	42	212	15	164	0	9
<i>B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	1	0	1	0	0	0	0	0
<i>Elektrikli Optik Aletler İmalatı</i>	7	527	65	75	2	5	50	5
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork ve Yarı-Römork İmalatı</i>	1	2	11	18	19	1	0	5
<i>Diğer İmalat</i>	29	12	60	84	15	172	22	24
Elektrik, Gaz ve Su	44	65	699	48	38	7	142	11
İnşaat	15	18	11	36	13	3	21	6
Toptan ve Perakende Ticaret,	23	29	14	159	15	409	3	17
Otel ve Lokantalar	0	0	1	2	1	6	0	0
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	0	33	14	7	0	66	0	3
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	411	340	56	113	94	73	51	42
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	1	26	8	10	0	8	39	0
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	13	0	1	17	86	0	14	0
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet	29	27	49	25	48	15	25	45
Toplam	841	1.162	1.096	886	363	947	679	178

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Tablo 3.10 : Yabancı Yatırımların İllere Göre Sektör Dağılımı 1954-2014 (Şirket Sayısı)

Sektörler	İstanbul	Antalya	Ankara	İzmir	Muğla
Tarım, Avcılık, Omancılık ve Balıkçılık	194	107	27	74	25
Madencilik ve Taşocakçılığı	287	30	130	59	8
İmalat Sanayii	3.361	261	308	420	62
<i>Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı</i>	270	36	26	58	6
<i>Tekstil Ürünleri İmalatı</i>	355	6	9	25	4
<i>Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı</i>	433	25	23	37	1
<i>B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı</i>	290	9	36	41	2
<i>Motorlu Kara Taşıtı , Römork, Yarı-Römork İm.</i>	110	0	10	19	0
<i>Diğer İmalat</i>	1.903	185	204	240	49
Elektrik, Gaz ve Su	635	55	182	69	6
İnşaat	1.624	714	277	155	218
Toptan ve Perakende Ticaret,	9.272	787	719	718	142
Oteller ve Lokantalar	766	623	80	80	285
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	2.412	529	131	140	216
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	331	10	13	9	7
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	3.900	978	392	245	507
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	1.354	219	179	92	48
Toplam	24.136	4.313	2.438	2.061	1.524

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

3.2.2 Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Bölgesel Dağılımı

Yabancı sermaye izinlerinin bölgelere göre dağılımına bakıldığında, düzenlenen yatırım teşvik belgeleri 1990-2001 yılları itibariyle yabancı sermaye yatırımlarının %67 gibi bir oranla Marmara Bölgesi'nde yoğunlaştığı, bu bölgeyi %11 payla Akdeniz Bölgesi'nin, %9 payla da Ege Bölgesi'nin takip ettiği izlenmektedir. Bu dönemde toplam teşvik belgeli yabancı sermaye izinleri içerisinde en fazla paya sahip iller ise: İstanbul, Kocaeli, Bursa, Ankara ve Adana'dır. Bu beş ilin toplam teşvik belgeli yabancı sermaye izinleri içindeki payı %73,2'dir⁷⁷

Teşvik Belgeli yabancı sermaye izinlerinin 1990-2001 yılları arasında bölgelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

⁷⁷ T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü 2001 Yılı Raporu, s:4.

Tablo 3.11: Doğrudan Yabancı Sermaye İzinleri Teşvik Belgeli Bölgelere Göre Dağılımı (Milyon Dolar)

BÖLGELER	MİKTAR	%
Marmara Bölgesi	6.072	65,5
Akdeniz Bölgesi	916	9,9
Ege Bölgesi	849	9,2
İç Anadolu Bölgesi	496	5,4
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	223	2,4
Karadeniz Bölgesi	199	2,1
Doğu Anadolu Bölgesi	31	0,3
Çeşitli Bölgeler (*)	484	5,2
TOPLAM	9.270	100,0

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 2001 Yılı Raporu
(*) Birden fazla bölgeye ilişkin yatırım izinlerini kapsamaktadır.

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

3.2.3. Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Türlerine Göre Dağılımı

Verilen yabancı sermaye izinlerinin yatırım türlerine göre dağılımına bakıldığında da ağırlığın yeni yatırımlarla sermaye artısında olduğu gözlenmektedir. Yabancı sermaye izinlerinin yatırım türlerine göre 1980-2001 yılları arasındaki dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3.12: Yatırımlarına Göre Doğrudan Yabancı Sermaye İzinlerinin Dağılımı (Milyon Dolar)

Yıllar	Yeni Yatırım	%	Tevsi	%	Sermaye Artışı	%	İştirak	%	TOPLAM
1980	35	36	12	13	29	30	20	21	97
1981	122	36	43	13	102	30	71	21	337
1982	60	36	21	13	50	30	35	21	167
1983	23	22	45	44	30	29	6	5	103
1984	172	64	28	10	59	22	12	4	271
1985	147	63	9	4	56	24	23	10	234
1986	245	67	24	6	65	18	30	8	364
1987	331	51	34	5	217	33	73	11	655
1988	321	39	76	9	274	33	154	19	824
1989	561	37	135	9	389	26	427	28	1.512
1990	593	32	104	6	933	50	231	12	1.861
1991	825	42	124	6	849	43	169	9	1.967
1992	311	17	189	10	909	50	410	23	1.819
1993	521	25	428	21	826	40	288	14	2.063
1994	205	14	69	5	959	65	245	17	1.478
1995	1.033	35	508	17	822	28	575	20	2.938
1996	2.693	70	197	5	428	11	519	14	3.837
1997	471	28	247	15	533	32	428	26	1.678
1998	438	27	435	26	218	13	556	34	1.647
1999	521	31	471	28	201	12	504	30	1.697
2000	1.486	49	301	10	298	10	975	32	3.060
2001	231	8	502	18	1.197	44	809	30	2.739
TOPLAM	11.344		4.002		9.443		6.560		31.349
ORAN(%)	36		13		30		21		100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 2001 Yılı Raporu

Tablo da görüldüğü üzere, söz konusu yıllar boyunca verilen toplam 31.349 Milyon Dolarlık yabancı sermaye izinlerinin %36'sı yeni yatırım, %30'u sermaye artışı, %21'i iştirakler ve %13'ü de tevsii yatırımlarından oluşmaktadır.

Tablo 3.13: Piyasaya Giriş Türlerine Göre Yabancı Sermayeli Şirketler- (Şirket Sayısı)

	2013				2014/Ağustos				% Değişim
	Yeni	İştirak	Şube	Toplam	Yeni	İştirak	Şube	Toplam	
Ocak	294	30	11	335	391	10	6	407	21,5
Şubat	288	28	5	321	357	19	7	383	19,3
Mart	321	19	4	344	369	9	9	387	12,5
Nisan	314	16	6	336	351	13	8	372	10,7
Mayıs	325	31	7	363	362	19	4	385	6,1
Haziran	280	15	11	306	392	14	4	410	34,0
Temmuz	278	10	12	300	326	11	6	343	14,3
Ağustos	213	12	2	227	253	9	5	267	17,6
Eylül	301	11	5	317	--	--	--	--	--
Ekim	236	8	7	251	--	--	--	--	--
Kasım	346	15	9	370	--	--	--	--	--
Aralık	295	16	8	319	--	--	--	--	--
Toplam	3.491	211	87	3.789	2.801	104	49	2.954	--

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Tablo 3.14 : Piyasaya Giriş Türlerine Göre Yıllar İtibariyle Yabancı Sermayeli Şirketler (Şirket Sayısı)

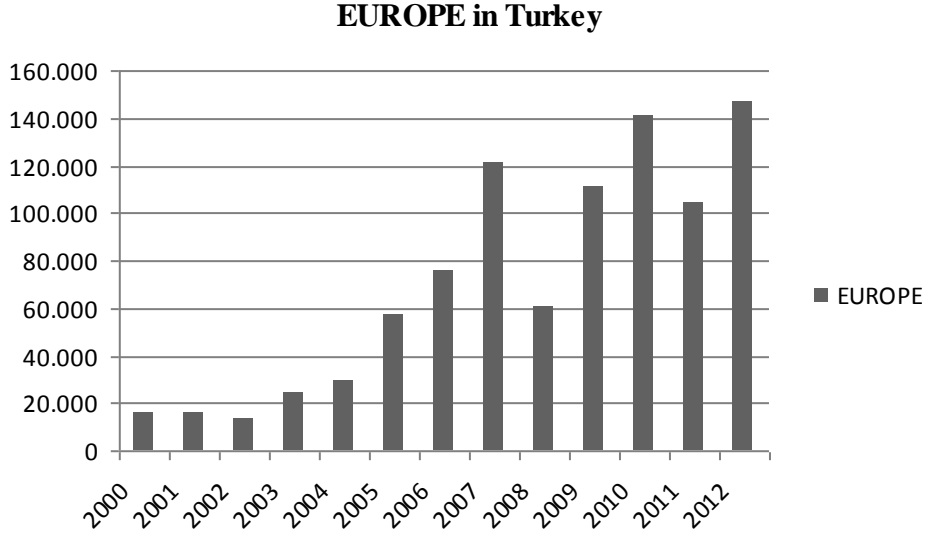
Yıl	Yeni	İştirak	Şube	Toplam
1954-2008 (Birikimli)	14.946	3624	497	19.067
2009	2.183	551	66	2.800
2010	2.662	524	81	3.267
2011	3.627	632	94	4.353
2012	3.618	576	82	4.276
2013	3.491	211	87	3.789
2014/Ağustos	2.801	104	49	2.954
Genel Toplam	33.328	6.222	956	40.506

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Yukarıda ki tablolarda görüldüğü üzere 2013 yılında ülkemizde kurulan yeni yabancı şirket sayısı 3.491 adet olmuştur. 2014 yılının 8 aylık bölümünde ise 2.801 yeni yabancı sermayeli şirket ülkemize giriş yapmıştır. Bu durum ülkemizin yabancı sermayeli şirketler için yatırım yapılabilir olduğunun bir göstergesidir.

3.3 Avrupa Birliği Ülkelerinden Türkiye'ye Yatırımlar

Grafik 3.1: Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-222873>

Grafik 3.1 de Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye yapılan doğrudan yatırımların yıllar içerisindeki değişimi gösterilmektedir. 2000 yılında 20 milyon dolar seviyesinin altında olan yatırımların 2007 yılı ile birlikte büyük bir artış göstererek 120 milyon dolar seviyesini aştığı görülmektedir. 2008 yılında yaşanan global krizin etkisiyle düşüş gösteren yatırımlar 2012 yılında en yüksek seviyelerine ulaşarak 140 milyon doları aşmıştır.

Tablo 3.15 : AB'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Yıllar	EUROPE (milyon \$)
2000	15.582
2001	15.625
2002	13.256
2003	24.104
2004	29.764
2005	56.946
2006	75.811
2007	121.459
2008	60.960
2009	111.447
2010	141.546
2011	104.828
2012	147.359

Kaynak: <https://www.ekonomi.gov.tr>

Türkiye'ye yapılan yatırımlara bakıldığında Avrupa bölgesinden en çok yatırım yapan ülke Hollanda olarak görünmektedir. Bu bölge de sırasıyla Avusturya ve Belçika bu alanda diğer büyük yatırımcılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde ki toplam yabancı şirket sayılarına bakıldığında da İngiltere listenin ilk sırasında yer almaktadır⁷⁸

⁷⁸ http://www.yoikk.gov.tr/upload/ydk/UDY2012_Rapor.pdf

3.3.1 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - Almanya

2000 yılında ülkemize 2249 milyon dolar yatırım yapan Almanya, ülkemizde 13 banka ve çok sayıda aracı kurumun batmasına neden olan krizin yaşandığı 2001 yılında 1859 milyon dolar yatırım yapmıştır. Bu yıldan sonra ülkemizin ekonomik dar boğazdan yavaş yavaş kurtulmasıyla beraber Almanya'nın yaptığı yatırımların da doğru oranda arttığı görülmektedir. Ancak 2008 yılında tüm dünyada etkilerini hissettiren global krizle beraber yine beklenen olmuş ve diğer yabancı yatırımlar gibi Almanya'nın ülkemize yaptığı yatırımlarda da bir düşüş gözlenmiştir. Almanya'nın 17611 milyon dolarla en fazla yatırımı yaptığı 2010 yılından sonra 2011 yılında, özellikle AB ülkelerini derinden sarsan Euro krizi ile bu rakam düşüşe geçmiş ve 11384 milyon dolara gerilemiştir.

Krizlerin tüketim ve yatırım kararlarının ertelenmesine yol açtığı, yukarıdaki tablodan da kolaylıkla görülebilmektedir.

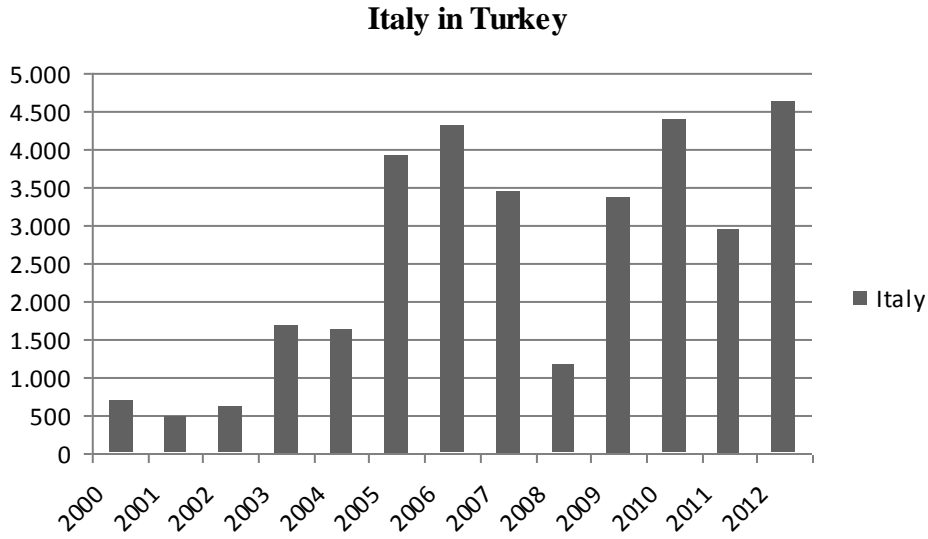
3.3.2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - İtalya

İtalya sanayi sektörü borç krizinden kurtulmanın yolunu Türkiye gibi büyümekte olan ve gelişen ülkelere yatırım yolunda arıyor. Türkiye'deki yatırım ve ortaklık fırsatlarının değerlendirilmesi amacıyla İtalyan işadamları ülkemize birçok ziyaret gerçekleştiriyor. İtalyanın, bankacılık sektörü başta olmak üzere gıda, makine, tüketim malları ve inşaat-altyapı gibi sektörlerde ilişki kurma arayışında olduğu gözlemlenmektedir.

İtalya 2012 yılında aldığı kararla Çin'den sonraki en büyük yatırım atağını Türkiye'de başlattı. 2012 yılında alınan bu kararla birlikte İtalya ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi %20 oranında artmış ve son 5 yılda rekor seviyelere ulaşmıştır. Ayrıca İtalyan ve Türk şirketleri ortak hareket ederek, üçüncü ülkelerde yatırım yapmaya karar vermiştir.

Aşağıdaki tabloda ülkemizde yaşanan 2001 krizinde, İtalya'nın ülkemize yaptığı yatırımların yaklaşık olarak %30 gerileyerek 691 milyon dolardan 493 milyona gerilediği görülmektedir. 2005 yılında büyük bir sıçrama yaparak bir önceki seneye oranla %240 artarak 3919 milyon dolar seviyesine yükselen İtalyan yatırımları 2008 yılındaki global krize kadar bu şekilde devam etmiştir. 2008 yılındaki global krizle beraber İtalyan yatırımlarında da büyük bir düşüş gözlenmiştir.

Grafik 3.2: İtalya'nın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: <https://www.ekonomi.gov.tr>

Grafik de yıllar içindeki artış/azalış eğilimleri bize görüntü açısından bir fikir sağlasa da rakamlar aşağıdaki tabloda daha net belirtilmektedir.

Tablo 3.16: İtalya'nın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Yıllar	İtalya (milyon\$)
2000	691
2001	463
2002	604
2003	1.678
2004	1.623
2005	3.919
2006	4.325
2007	3.460
2008	1.167
2009	3.364
2010	4.392
2011	2.948
2012	4.643

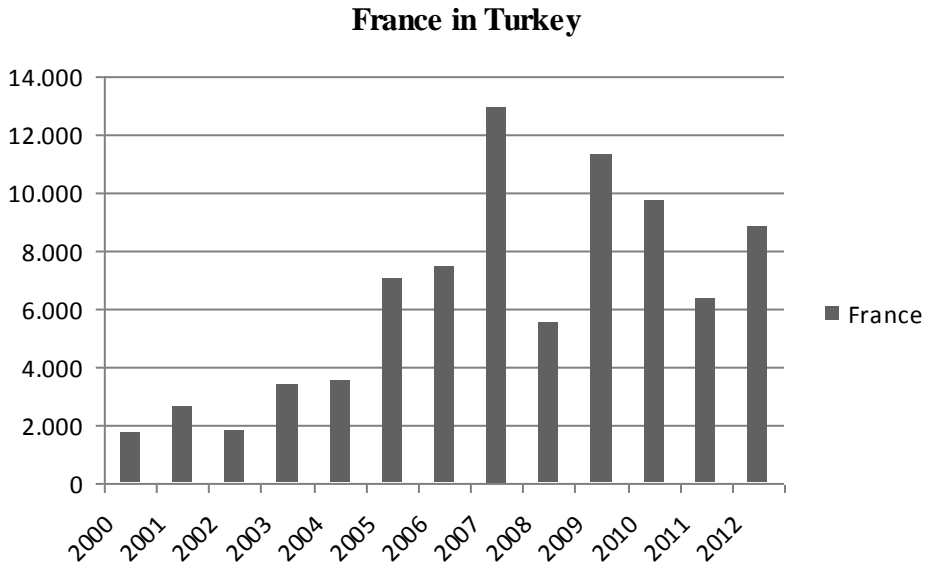
Kaynak: <https://www.ekonomi.gov.tr>

2009 ve 2010 yıllarında da krizin etkilerinin azalmasıyla beraber yükselişe geçen yatırımlar 2011 yılındaki AB ülkelerini sarsan Euro kriziyle tekrar düşüş yaşamıştır. Bu düşüşün ardından tekrar artmaya başlayan İtalyan yatırımları 2012 yılında 4643 milyon dolarla en çok yatırım yapılan yıl olmuştur.

3.3.3 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - Fransa

2001 yılında ülkemizde yaşanan ekonomik krizi fırsata çevirmek isteyen Fransız devleti bir önceki yılda yaptığı 1713 milyon dolarlık yatırımını 2601 milyona çıkarmıştır. 2002 yılında küçük bir düşüş yaşayan Fransız yatırımları 2008 yılındaki global krize kadar yükselmeye devam etmiştir. 2008 yılında bir önceki yıla oranla %58 azalarak 5528 milyona gerilemiştir. Fransız yatırımları bu düşüşün ardından 2009 yılında tekrar yükselişe geçse de 2011 yılındaki Euro krizinin de etkisiyle 2012 yılına kadar düşüş yaşamıştır.

Grafik 3.3: Fransa'nın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-207935>

Tablo 3.17: Fransa'nın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Yıllar	Fransa (milyon \$)
2000	1.713
2001	2.601
2002	1.819
2003	3.388
2004	3.512
2005	7.020
2006	7.464
2007	12.968
2008	5.528
2009	11.295
2010	9.718
2011	6.374
2012	8.858

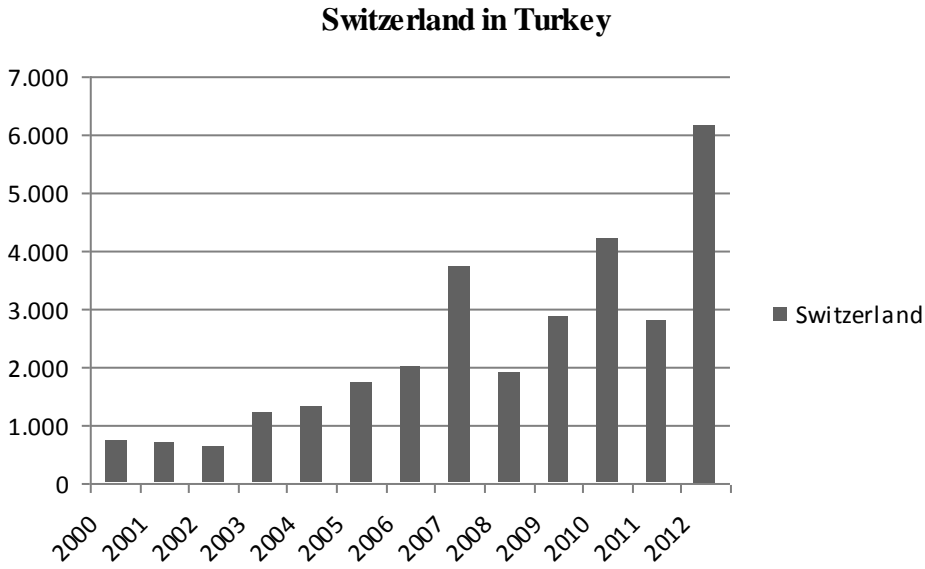
Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-207935>

2008 yılında Dünya genelinde yaşanan mortgage krizi yaşanan kriz yıllara göre artan yatırımların ani düşüşüne sebep olduğu görünmektedir. Fransa'nın 2009 yılında yatırımları tekrar artış gösterse de 2010 ve 2011 yıllarında tekrar düşüşe geçtiği görülmektedir.

3.3.4 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - İsviçre

Türkiye'nin en büyük 10 tedarikçisinden biri olan İsviçre ile olan ikili ticaret hacminin 2007 yılında 2002 yılına göre %100'lük bir artış göstermesiyle beraber olumlu yönde gelişmeye devam etmektedir. İsviçre'nin büyük şirketleri sürekli olarak yatırım için Türkiye'ye ziyaretlerde bulunmaktadır. Türkiye ve İsviçre birbirlerine ticaret, kültürel etkileşim, Türkiye'deki İsviçre kaynaklı yatırımlar ve İsviçre'de yaşayan, çalışan ve eğitim gören çok sayıda Türk vatandaşının varlığıyla bağlı oldukları gözleniyor.

Grafik 3.4: İsviçre'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-207935>

Tablo 3.18: İsviçre'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Yıllar	İsviçre (milyon \$)
2000	728
2001	698
2002	623
2003	1.220
2004	1.309
2005	1.736
2006	1.989
2007	3.720
2008	1.889
2009	2.845
2010	4.219
2011	2.782
2012	6.176

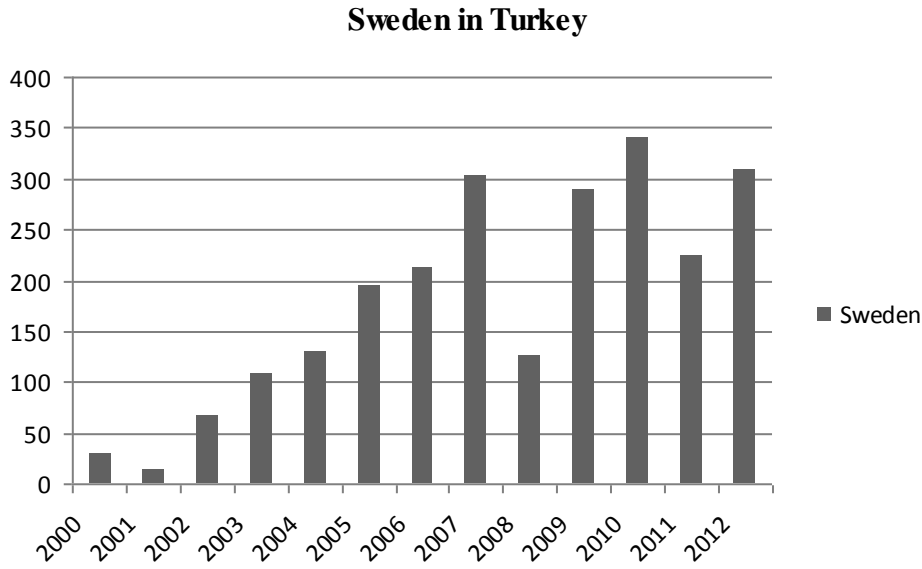
Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-207935>

İsviçre'nin yıllara göre ülkemizde yaptığı yatırımları gösterir tabloda, diğer AB ülkelerinin tablosuna benzer bir durum olmasına rağmen 2001 yılındaki yatırımlarda ciddi bir düşüş göze çarpmamıştır. Ancak diğer ülkelerin tablosunda olduğu gibi 2008 global krizinde ve 2011 yılında özellikle AB ülkelerini vuran Euro krizinde İsviçre'nin Türkiye'deki yatırımlarında ciddi bir düşüş gözlenmiştir. 2011 yılındaki ciddi düşüşün ardından 2012 yılında 6176 milyon dolarla İsviçre ülkemizde yatırımlarına devam etmiştir.

3.3.5 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - İsveç

Türkiye ile İsveç arasındaki politik ve ekonomik ilişkilerin iyiye gittiği bu süreçte İsveç, AB süresince Türkiye'ye "Stratejik Ortaklık Belgesi" tam destek vermektedir.

Grafik 3.5: İsveç'in Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Tablo 3.19: İsveç'in Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Yıllar	Sweden (Milyon \$)
2000	30
2001	13
2002	67
2003	108
2004	130
2005	196
2006	213
2007	303
2008	126
2009	290
2010	341
2011	224
2012	309

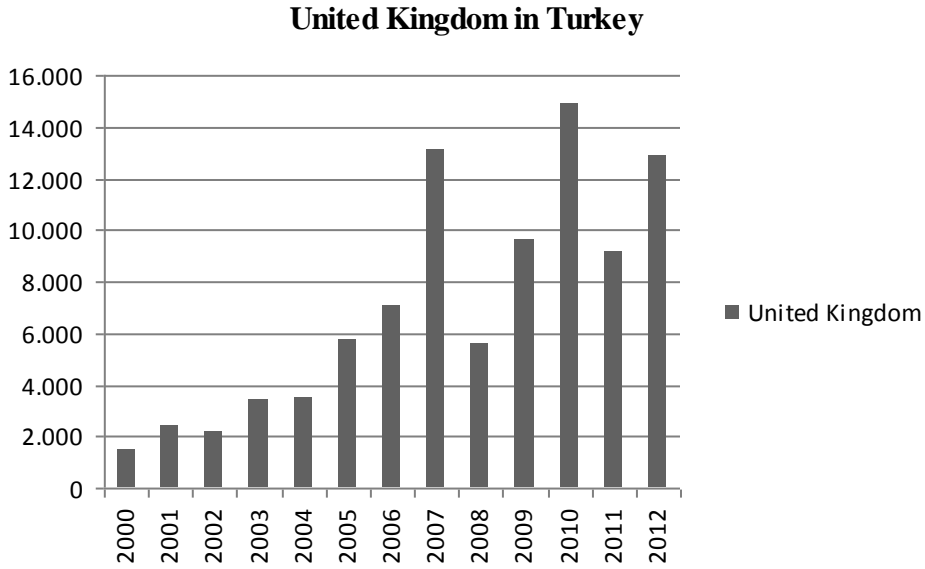
Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Ülkemizde yaşanan 2001 krizinde İsveç'in Türkiye'ye yaptığı yatırımlar ciddi bir şekilde düşmüş ve 13 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. Bu düşüşün ardından krizin etkisinin geçmesiyle beraber İsveç'in de yatırımlarında artış görülmüş ve 2007 yılında 303 milyon dolara çıkmıştır. 2008 yılındaki global krizde ve 2011 yılındaki Euro krizinde de 2001'de olduğu gibi İsveç'in ülkemize yaptığı yatırımlarda düşüş gözlenmiştir.

3.3.6 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - İngiltere

AB ülkeleri arasında, Türkiye’de faaliyette bulunan İngiltere, 2 bin 635 şirketle İngiltere ikinci sırada yer alıyor. Ülkelerinde de geniş pazar paylarına sahip çok sayıda İngiliz firması (British Airways, HSBC, Tesco, BP, Shell, Vodafone, Marks and Spencers, Harvey Nichols ve Commercial Union gibi) Türkiye’de faaliyet gösteriyor. İngilizler ülkemizde altyapı, enerji, gıda, turizm, finans ve telekomünikasyon alanlarına yoğun ilgi gösteriyorlar. Ülkemize ilgisi, İngiltere’nin Ankara’daki büyükelçilik ve İstanbul ile İzmir’deki konsolosluklarında ticaret departmanlarına ağırlık vermesine yol açtığı görülüyor.

Grafik 3.6: İngiltere’nin Türkiye’deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Tablo 3.20: İngiltere'nin Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Milyon Dolar)

Yıllar	United Kingdom (Milyon \$)
2000	1.494
2001	2.386
2002	2.150
2003	3.411
2004	3.482
2005	5.753
2006	7.101
2007	13.102
2008	5.592
2009	9.600
2010	14.874
2011	9.133
2012	12.876

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Ülkemizde önemli yatırımları bulunan İngiltere'nin ciddi bir ekonomik kriz döneminden geçtiğimiz 2001 senesinde diğer AB ülkelerinin verdiği reaksiyonun tam tersi olarak yatırımlarını daha da artırdığı tablodan gözlenmektedir. 2002 senesinde yatırımlarında bir miktar düşüş gözlenen İngiltere, 2008 yılındaki global krize kadar ülkemizdeki yatırımlarında sürekli artışa gitmiştir. 2011 yılındaki Euro krizinde de yatırımlarına ara veren İngiltere bu yıldan sonra tekrar Türkiye'de yatırımlarına artarak devam etmiştir.

3.3.7 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları - Diğer AB Ülkeleri

2000- 2012 yılları arasında AB' ne üye olan ülkelerden Almanya, Fransa, İtalya, İsviçre, İsveç ve İngiltere'nin Türkiye'ye yaptığı doğrudan yatırımlar incelenmiştir. Son olarak bu incelenen AB'ne üye olan ülkeler dışındaki diğer üye ülkeler alttaki tablo aracılığıyla incelenmiştir. Görüldüğü üzere Hollanda en fazla yatırım yapan ülkedir ve krizlere denk gelen süreçlerde diğer ülkelerde gözlendiği gibi yatırımda düşüş yaşanmıştır. Hollanda'nın doğrudan yatırımı en fazla 2010 yılında olmuştur. Hollanda'yı Türkiye'ye en fazla doğrudan yatırımı yapan ikinci ülke olarak Lüksemburg izlemiştir. Lüksemburg'dan sonra üçüncü olarak Türkiye'ye yatırım yapan ülke Belçika'dır. 2000-2012 yılları arasında Türkiye'ye doğrudan yatırım yapmayan tek ülke Slovenya'dır.

Tablo 3.21: Türkiye'deki Doğrudan Yatırımlar (Diğer AB Ülkeleri) (Milyon Dolar)

Diğer AB ülkeleri	2000-2012 Yılları Arasındaki Diğer AB Ülkelerinin Türkiye'deki DYY (Milyon \$)												
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Avusturya	7	19	21	51	79	153	565	4.393	2.289	5.864	10.678	12.358	15.995
Belçika	204	627	480	830	929	3.141	5.830	8.253	3.255	6.765	7.158	6.316	2.216
Bulgaristan	0	0	1	12	8	39	21	44	1	0	0	0	0
Çek Cumhuriyeti	0	0	0	0	0	0	0	0	11	430	537	233	419
Danimarka	34	79	103	252	229	334	426	577	302	423	428	294	484
Finlandiya	34	581	291	1.309	1.783	6.004	7.913	9.363	4.925	5.985	6.169	4.333	5.880
Hollanda	7.927	5.433	4.357	6.594	9.904	15.278	19.542	33.482	18.736	31.727	38.759	25.372	35.802
İrlanda	89	44	8	13	57	0	52	61	36	8	4	1.549	2.170
İspanya	53	64	89	445	599	732	1.355	3.446	1.600	3.665	5.140	6.640	11.415
İzlanda	0	63	86	0	47	78	74	102	36	50	59	24	57
Liechtenstein	0	0	2	6	5	3	2	4	1	6	92	8	29
Lüksemburg	247	534	316	606	639	1.275	2.095	7.787	4.322	7.762	11.382	6.200	9.408
Macaristan	0	0	0	0	0	9	0	29	15	45	26	14	15
Malta	0	0	0	0	0	0	0	1	69	27	198	235	387
Norveç	26	16	20	27	26	33	50	90	29	127	272	320	831
Polonya	0	0	0	0	0	0	0	7	4	10	15	13	17
Portekiz	0	0	1	0	0	0	156	380	84	129	414	220	291
Romanya	0	0	4	4	0	6	3	3	1	3	13	5	8
Yunanistan	11	18	34	91	99	236	2.607	5.779	4.124	5.461	6.589	4.419	4.201

3.3.8 Analitik Çerçeve Türkiye

Sermaye hareketlerinde giderek artan bir küreselleşmenin yaşandığı günümüzde, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının (DYSY) dış ticaret üzerindeki etkileri en önemli tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Dünyadaki yabancı sermaye yatırımlardaki akımlardan çıkan sonuç, doğrudan yatırımların kalkınma hedefleri bakımından en fazla tercih edilen türdeki özel yabancı sermaye akımı olduğudur. Gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımları tercih edilen bir akımdır. Ancak doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının dış ticaret üzerine etkilerinin ne olduğu tartışılmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının Türkiye üzerine etkilerini tarihsel olarak bakmak gerekmektedir.

Yurt dışındaki yerleşik kişilerin Türkiye'deki doğrudan yatırımları grafiğine baktığımızda dalgalı seyrin gözlemlendiği görülmektedir. Bunun başlıca sebepleri kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye hakkındaki beyanları ve Bankacılık sektörüne yapılan zorunlu karşılık artırımı politikalarıdır. Krizden çıkış ile birlikte yabancı sermaye doğrudan yatırımlarının ülke bazında çeşitlendiği çizgi sıklıkları ile anlaşılabilir. Türkiye'ye olan güvenin dereceleri sıkılaştırma politikaları bu grafiğin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Bir önceki grafik bilgilerine de dayanarak yurt dışındaki doğrudan yatırımlara bakıldığında ani tepkimelerin birkaç ülke üzerinde olduğu gözlemlenmektedir. Doğrudan yatırımları son zamanlarda şekillendiren gıda ürünleri yatırımları olmuştur.

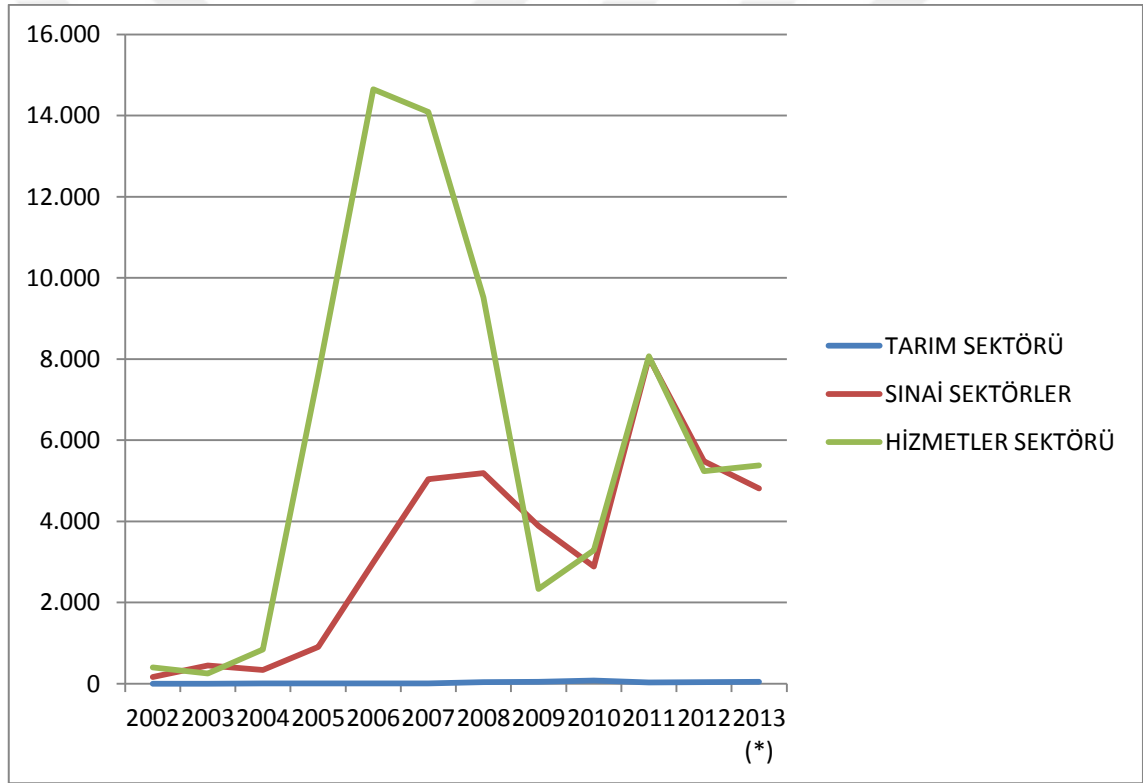
Siyasi sebeplerle konulan kotalar Türkiye'de seracılık yatırımlarının artmasına sebep olmuştur. Gerek sosyo ekonomik gerekse artan faydalar prensibiyle gözlemlenen doğrudan yatırım talepleri klasik karşılaştırmalı üstünlük teorisini de desteklemektedir.

2012 yılsonu itibarıyla, Türkiye'ye doğrudan yabancı yatırım (DYY) girişleri 12.400.000.000 \$ ulaşmıştır. 2012 yılında, Türkiye'ye DYY girişleri, küresel doğrudan yatırım akımlarının doğrultusunda 2011 ile karşılaştırıldığında% 23 azalmıştır. İle Stratejik yatırımlar ve özel sermaye fonları büyüme trendi, Türkiye'ye DYY girişleri olması bekleniyor

2011 yılında endüstriyel sektörlere DYY girişleri 2010 yılına göre% 176 artarak 8 milyar dolara ulaştı. Ancak, 2012 yılında, sektöre DYY girişleri \$ 5,4 milyar% 32 azalmıştır. SAB iktisabı sonucu sanayi, imalat sanayi toplam girişlerin% 49 pay ile 1.900.000.000 \$ alma. Kimyasallar ve ilaç toplamda% 12 pay ile imalat sanayinin diğer ana alanıdır imalat sanayi için girişleri.

Hizmetler alanında ise, 2012 yılında, 2011 yılına göre% 44 oranında bir düşüş kaydedildi. Bu bağlamda, finans % 31 pay ile hizmetler lider alanı haline geldi. İnşaat hizmetleri ikincisi oldu.

Grafik 3.7: Türkiye'deki Yurtdışında Yerleşik Kişilerin Doğrudan Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon Dolar)

Kaynak: www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-230752

Doğrudan yatırımların sektörler bazda incelemesine bakıldığında zaman hizmet sektörlerine yapılan yatırımların diğer yatırımlara oranla fazla olduğunu gözlemleyebiliriz. Hizmet sektörüne yatırım yapılmasının sebebi maliyetlerin dışsallık oluşturmadan hızlı bir şekilde karşılanabilir olmasıdır. Yatırımların sıklığına bakıldığında inşaat, toptan ve perakende, ulaşım ve finans olduğu gözlemlenmektedir.

Hizmet sektörü hızlı nakit akışının olduğu bir sektördür. Bu sebeptendir ki bu alana yapılan yatırımlar uzun soluklu olabildiği gibi çıkışı da kolay olan yatırımlardır. Sınai alanındaki yatırımlara bakıldığında sıklığın gıda, tekstil ve deri üzerine kalıplaştığı görülmektedir.

Yabancılar tercihlerini yaparken çıkış yollarını da düşünerek yatırım yapmışlardır. Devri mümkün olan hızlı tüketim yatırımları Türkiye'nin tüketim toplumu anlayışının gereğidir.

3.4.Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Karşılaştırması

3.4.1.Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankaların Mevduat Hacmi

Tablo 5: Bankacılık Sektöründe Yerli Ve Yabancı Bankalar Mevduat Hacmi

Mevduat (Milyon TL)		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016/9
Yerli Sermayeli Bankalar	TP	104,351	136,507	152,459	194,273	212,225	240,075	265,790	307,414	255,242	303,236
	YP	73,177	95,433	102,271	110,271	149,201	153,039	210,322	230,586	239,240	229,835
	TOPLAM	177,528	231,940	254,730	304,544	361,425	393,113	476,113	538,000	494,482	533,071
Yabancı Sermayeli Bankalar	TP	27,525	35,159	39,944	50,861	62,994	73,918	87,223	100,257	168,270	189,574
	YP	23,942	25,075	25,425	24,645	34,100	36,743	55,939	70,635	168,556	168,210
	TOPLAM	51,467	60,234	65,369	75,506	97,094	110,661	143,163	170,893	336,825	357,784

Kaynak Türkiye Bankalar Birliği

Türkiye'de yerli bankaların mevduat toplama oranı yabancı bankalara göre daha iyi bir performans göstermektedir. Finansal sistem içinde mevduat hacmi önem arz etmektedir. Çünkü bankaların birincil kredi kaynakları mevduatlardır. Bu nedenle yerli sermayeli bankaların kredi hacminin daha geniş bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.⁷⁹

⁷⁹ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Tablo 5.1: Bankacılık Sektöründe Yerli Ve Yabancı Bankalar Sermaye Yeterlilik Oranları

Sermaye Yeterliliği, %	Özkaynaklar / ((Kredi + Piyasa + Operasyonel Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü)*12.5)*100									
	2016/9	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	16.0	15.6	16.4	15.4	18.1	16.7	19.2	20.9	18.1	19.1
Mevduat Bankaları	15.5	15.0	15.7	14.6	17.2	15.5	17.7	19.3	16.5	17.4
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	15.2	14.6	15.3	14.8	17.1	15.5	18.2	19.7	16.4	17.2
Yabancı Sermayeli Bankalar	16.9	15.9	15.9	15.1	17.0	16.4	16.8	18.2	16.2	13.9

Kaynak Türkiye Bankalar Birliği

Dış kredi derecelendirme kuruluşlarının yaptığı derecelere bağlı olarak sermaye yeterlilik oranı risk ağırlıkları belirlenmektedir. Bu oran 2016 Eylül sonunda Türk bankacılık sisteminde yer alan bankalar için 16,0; mevduat bankaları için 15,5; özel sermayeli bankalar %15,2 ve yabancı sermayeli bankalar %16,9 olarak gerçekleştiği görülmüştür. BDDK tarafından bu oranın 12'nin üstünde olması bankacılık riskinin olmadığını ifade etmektedir.⁸⁰

3.4.2. Yerli ve Yabancı Bankaların Şube ve Personel Sayısı

Tablo 5.2: Bankacılık Sektöründe Yerli Ve Yabancı Bankalar Şube-Personel Sayıları

Şube Sayısı	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016/9
Yerli Sermayeli Bankalar	3,625	4,290	4,390	4,582	4,944	5,100	5,339	5,455	4,299	4,225
Yabancı Sermayeli Bankalar	1,741	2,034	2,062	2,096	1,938	2,012	2,244	2,226	3,170	3,018

Personel Sayısı	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016/9
Yerli Sermayeli Bankalar	75,124	82,158	82,270	83,633	89,047	90,612	93,365	95,839	74,756	74,097
Yabancı Sermayeli Bankalar	36,707	40,567	39,676	42,013	37,047	38,772	44,159	43,446	62,646	60,583

Kaynak Türkiye Bankalar Birliği

Türkiye'de bankacılık sistemi istihdam açısından önemli bir sektördür. Sektörün karlılık seviyesindeki artışlar ve risk primindeki azalışlar daha fazla yatırımı ve istihdamı teşvik etmektedir. Buna göre 2016 Eylül itibarıyla 4.225 adet şubesi bulunan

⁸⁰ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

yerli sermayeli bankalar 74.097 kişiyi istihdam etmiştir. Buna ek olarak aynı yıl içinde 3.018 adet şubesi bulunan yabancı sermayeli bankalar ise 60.583 kişiyi istihdam etmişlerdir.⁸¹

3.4.3. Türkiye Bankacılık Sektörü Pazar Paylaşımı

Türk bankacılık sisteminin pazar paylaşımı bağlamında incelendiğinde büyük oyuncuların piyasayı domine ettiği görülmektedir. Bu oyuncuların sermaye yapıları bakımından bakıldığında ağırlığının kamu sermayeli bankalar ile yabancı kökenli sermayedarlara sahip bankalar olduğu dikkati çekmektedir. Aşağıdaki tabloda yer alan bankalardan sadece Akbank'ta yerli özel sermayedarın hakim ortak olduğu gözlenmektedir.⁸²

Tablo 5.3: Bankacılık Sektöründe Bankalar Bazında Toplam Aktifler Pazar Payı

Sıra	Banka	Toplam Aktifler 2016/9 (Milyon TL)	Pazar Payı (%)
1	Ziraat Bankası A.Ş.	329.749	13,7
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	292.882	12,1
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	269.638	11,2
4	Akbank T.A.Ş.	256.514	10,6
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	231.167	9,6
6	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	211.319	8,8
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	197.612	8,2
8	Finans Bank A.Ş.	93.988	3,9
9	Denizbank A.Ş.	92.456	3,8
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	77.795	3,2
11	Türk Eximbank	59.086	2,5
12	ING Bank A.Ş.	46.526	1,9
13	Odea Bank A.Ş.	33.141	1,4
14	HSBC Bank A.Ş.	29.470	1,2
15	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	22.870	0,9
	Diğer Bankalar	167.441	6,9
	Sektör Toplamı	2.411.654	100,0
	İlk Beş Banka	1.379.949	57,2
	İlk On banka	2.053.119	85,1

Kaynak Türkiye Bankalar Birliği,

⁸¹ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

⁸² <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Eylül 2016 sonu itibarı ile 2.4 trilyon TL aktif büyüklüne ulaşan Türk bankacılık sektörünün de beş büyük banka pazarın %57.2 ini ilk on banka ise %85.1 ini oluşturmaktadır. İlk onbeş bankanın dışında kalan 34 adet bankanın ise pazar payı sadece %6.9 seviyesindedir.⁸³

Piyasaya giriş ve çıkışların kanun ile kontrol altında tutulduğu sektörde olası yeni giriş yapan oyuncularını da oligopolik bir rekabet yapısı beklemektedir.

Bankaların en temel iki ürünü krediler ve mevduat için pazar payları dikkate alındığında aktif dağılımına paralel bir oluşum gözlenmektedir.

Tablo 5.4: Bankacılık Sektöründe Bankalar Bazında Toplam Kredi Ve Alacaklar Pazar Payı

Sıra	Banka	Toplam Krediler ve Alacaklar 2016/9 (Milyon TL)	Pazar Payı 2016/9 (%)
1	Ziraat Bankası A.Ş.	209.966	13,2
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	189.622	11,9
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	172.133	10,8
4	Akbank T.A.Ş.	153.975	9,7
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	157.443	9,9
6	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	144.612	9,1
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	137.970	8,7
8	Finans Bank A.Ş.	61.395	3,9
9	Denizbank A.Ş.	56.995	3,6
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	55.449	3,5
11	Türk Eximbank	53.191	3,3
12	ING Bank A.Ş.	34.385	2,2
13	Odea Bank A.Ş.	23.523	1,5
14	HSBC Bank A.Ş.	15.900	1,0
15	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	15.352	1,0
	Diğer Bankalar	107.933	6,8
	Sektör Toplamı	1.589.845	100
	İlk Beş Banka	883.139	55,5
	İlk On Banka	1.339.560	84,2

Kaynak Türkiye Bankalar Birliği

⁸³ <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>

Aslında mevduat bağlamında yoğunlaşma daha da fazladır. Bu da büyük bankaların bireyler ve kurumlar nezdinde daha fazla güven tesis etmesinin sonucudur.

Tablo 5.5: Bankacılık Sektöründe Bankalar Bazında Toplam Mevduat Pazar Payı

Sıra	Banka	Toplam Mevduat 2016/9 (Milyon TL)	Pazar payı (%)
1	Ziraat Bankası A.Ş.	204.516	15,1
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	166.117	12,3
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	150.937	11,1
4	Akbank T.A.Ş.	151.306	11,2
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	135.634	10,0
6	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	137.594	10,2
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	119.986	8,9
8	Finans Bank A.Ş.	51.471	3,8
9	Denizbank A.Ş.	53.702	4,0
10	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	47.875	3,5
11	Türk Eximbank	0	0
12	ING Bank A.Ş.	22.410	1,7
13	Odea Bank A.Ş.	25.549	1,9
14	HSBC Bank A.Ş.	18.479	1,4
15	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	0	0
	Diğer Bankalar	68.539	5,06
	Sektör Toplamı	1.354.117	100
	İlk Beş Banka	808.510	59,70
	İlk On Banka	1.219.139	90,0

Kaynak Türkiye Bankalar Birliği

Tablolarda görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörü büyük ölçekli bankalar tarafından domine edilmiştir. Bu durum aslında yıllar itibarı ile önemli değişiklik göstermemektedir. Yedi adet bankadan oluşan büyük ölçekli bankalar (Sektör içindeki payda aktif büyüklüğü %5'in üzerinde olan bankalar büyük, %1-%5 arasında olanlar orta, %0,20-%1 arasında olanlar küçük ve %0,20'nin altında olanlar mikro ölçekli banka olarak sınıflandırılmaktadır.) grubunun sektördeki payı %78,8 olarak gerçekleşirken, 6 adet bankanın bulunduğu orta ölçekli bankalar grubunun payı %16,3, 11 adet bankadan oluşan küçük ölçekli bankalar grubunun payı %6,6 ve 22 adet bankanın bulunduğu mikro ölçekli bankalar grubunun payının %1,8 olduğu

görülmektedir. 12 adet bankanın aktif büyüklüğü, sektörün aktif büyüklüğünün %0,1'inin altındadır ve Mikro ölçekli bankalar arasında yer almaktadır. 3 adet kamu bankası büyük ölçekli bankalar arasında bulunmakta ve söz konusu grubun tamamının mevduat bankalarından oluştuğu görülür. Bu sebeple fonksiyonel açıdan diğer banka gruplarına göre büyük ölçekli bankalar grubunun daha homojen bir yapı sergilediği görülmektedir. Orta ölçekli ve küçük ölçekli bankalar gruplarına Katılım Gruplarına eşit sayıda dağılmıştır. Genel olarak kalkınma ve yatırım bankaları ile yabancı banka şubeleri oluşturmaktadır⁸⁴.

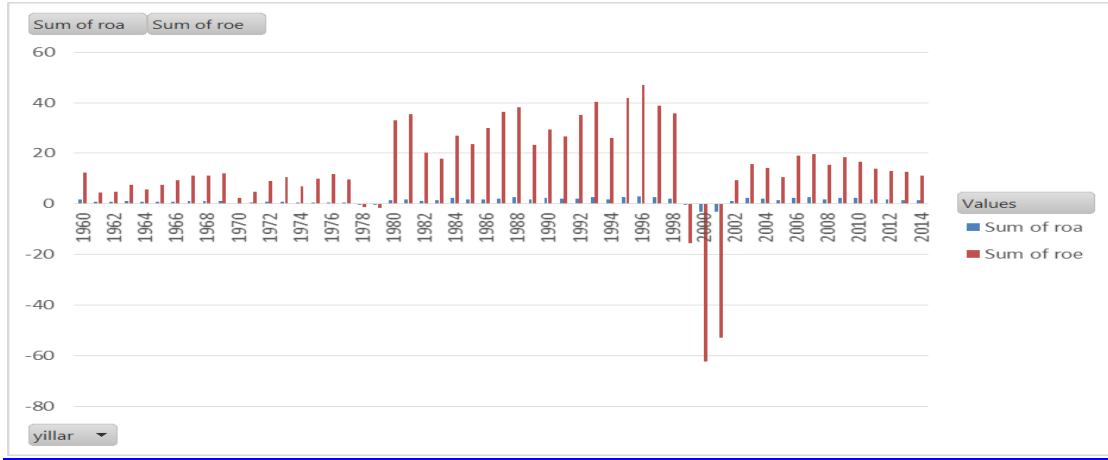
Yıllar itibarı ile büyüklük olarak ilk sıralarda yer alan bankaların isimleri değişmekle birlikte genel görünümde önemli bir değişiklik bulunmamaktadır. Son 1958 den bu yana piyasaya giriş yapan 35 çeşitli nedenlerle çıkış yapan 76 adet banka bulunmaktadır. 1998 ile 2002 yılları arasında 21 adet banka fona devrolmuştur. 2001 krizi sonrasında Kurul sadece bir yeni bankaya kuruluş için izin vermiştir. BDDK'nın önceden kuruluşu için izin verdiği Lübnanlı Odea Bank A.Ş.'ye Türkiye'de faaliyette başlamasına onay verildi. Bu kararında, "5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 10'uncu maddesi ile Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 7'nci maddesi kapsamında yapılan değerlendirme neticesinde, Kurulun 27/10/2011 tarihli ve 4432 sayılı Kararı ile kuruluş izni verilen Odea Bank A.Ş.'ye faaliyet izni verilmesine karar verilmiştir" ifadesi yer almıştır⁸⁵.

---

⁸⁴ www.bddk.org.tr BDDK Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler -

⁸⁵ <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2012/10/02/bddkdan-odea-banka-onay>

Grafik 4.: Aktif Karlılık Oranı/Öz Kaynak Karlılık Oranı

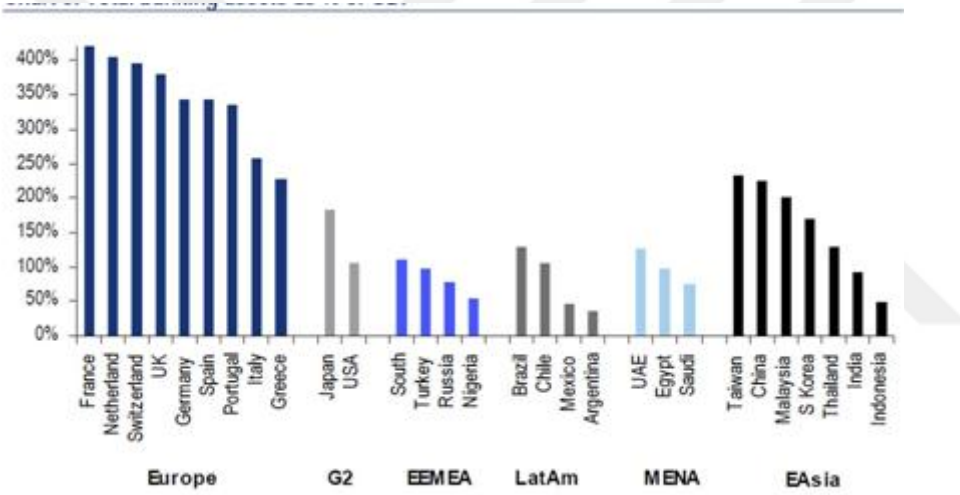

Kaynak: TBB : “ 50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türk Bankacılık Sistemi 1958 – 2014 “

1960 yılından 2014 yılına kadar geçen süreçte Türk bankacılık sisteminin aktif ve özkaynak rasyolarının seyrine göz atıldığında, negatif değerlerin Türkiye'nin ekonomi politikalarının kökten değiştiği 24 Ocak 1980 tarihli kararlar öncesi 1978-1980 dönemi ile ülkenin yaşadığı en derin ekonomik krizin yaşandığı dönemde gerçekleşmesi dikkat çekicidir. 1989 Körfez savaşı sırasında yaşanan kriz ile 1994 finansal krizinin ise sektör karlılığının düşmesine yol açsa da değerlerin negatife dönüşmesine yol açmaması dikkat çekicidir. Söz konusu dönemlerde sorunlu sınırlı sayıda bankalar düzenleyici otorite tarafından birleştirme politikası ile sistem dışına çıkarılmış, 1994'te yapıldığı gibi mevduata sınırsız devlet garantisi getirilerek güven sorunu aşılmaya çalışılmıştır. Grafikte dikkat çeken bir diğer konuda Türkiye'nin genellikle ekonomik açıdan istikrarsız olarak geçirdiği 90 lı yıllarda sektörün aktif karlılığının önemli ölçüde yüksek olmasıdır. Bu söz konusu dönemde sektörde sermaye yeterliliği rasyolarının 2000 li yıllar ile karşılaştırıldığında oldukça düşük bir rasyo ile faaliyette bulunulmasından kaynaklanmaktadır. Bu yetersizlik söz konusu dönemin sonunda yaşanan krizde sektörden 18 adet bankanın tasfiye edilmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Yine bu grafikte görüldüğü üzere Türk bankacılık sistemi yaşanan derin kriz dönemleri hariç karlılığını korumaktadır. 2014 yılı verilerine göre zarar açıklayan bankalar Bank Asya 813 milyon TL, HSBC Bank AŞ 57 milyon TL, Bank pozitif 33 Milyon TL ve Taib Bank 798 bin TL dir. Bu dönemde sektörün elde ettiği kar tutarının 25 Milyar TL olduğu dikkate alındığında zarar eden oyuncuların sektöre etki düzeyinin düşük olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan en önemli zarar tutarına sahip Bank Asya'nın

TMSF tarafından devralındığını da eklemekte fayda bulunmaktadır. HSBC bankın sermayedarı satış süreci başlatmış, TAİB bankta sermayedar değişimi ile Paşabank adı altında faaliyetini sürdürmektedir. Sermaye ve aktif karlılıkları itibarıyla verimlilikleri ayrıca incelenmesi gerekmele birlikte sektörde faaliyet gösteren bankaların ekseriyeti 2014 yılını kar ederek sonuçlandırmıştır. Zarar eden bankaların ise stratejilerini gözden geçirip sektörden çıkma eğiliminde oldukları, Bank Asya örneğinde ise hakim sermayedarların içine girdikleri politik mücadelenin tetiklediği problemler yumağından çıkamayıp TMSF ye devredildiği görülmektedir.

Grafik 4.1: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İtibarıyla Toplam Bankacılık Tutarı

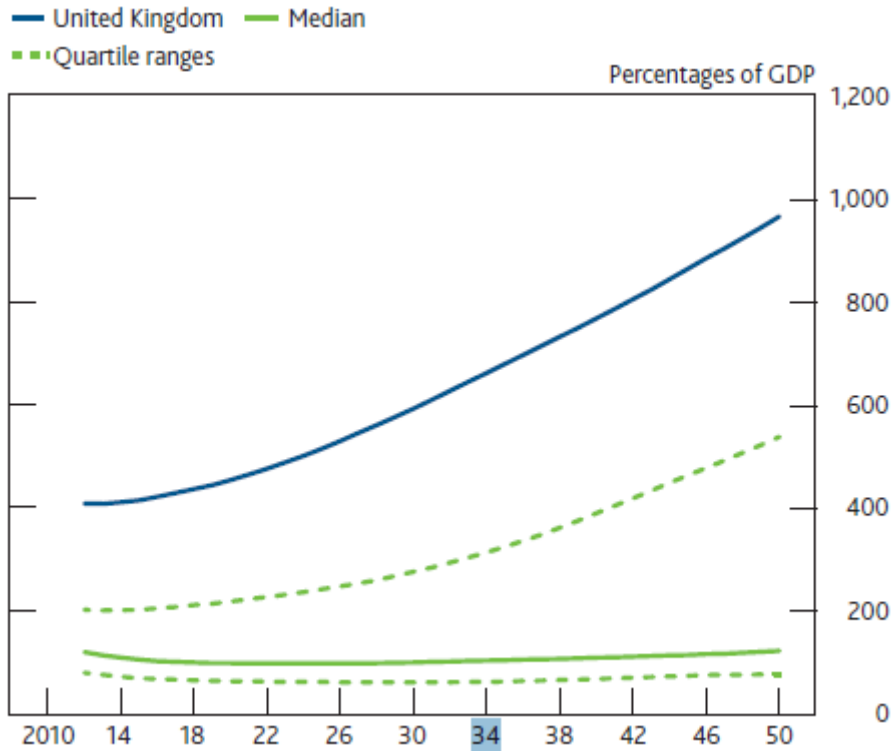

Kaynak: Merrill Lynch Küresel Araştırma Merkez Bankası Verileri

Tabloda da görüldüğü üzere Türkiye'nin bankacılık sektörünün aktif büyüklüğünün GSMH sine oranı %100 ün altındadır. Avrupa ülkelerinde ise bu oran %400 oranını bulmaktadır. Güney Kıbrıs ve Malta gibi off shore bankacılık uygulamalarının görüldüğü ülkelerde bu oran çok daha yukarı seviyelere çıkmaktadır. Tabloda ABD ile ilgili rasyonun %100 civarında olduğu görülmektedir, ancak ABD de mortgage kredilerinin önemli bölümünün Banka dışı finansman kuruluşları tarafından kullanılmış olması ve ülkede kurumsal şirketlerin finansman için tahvil ihracı uygulamasının diğer ülkelere göre çok daha yaygın olarak kullanıldığı hususlarını dikkate alınmalıdır.

ECB tarafından hazırlanan 2010 dan 2050 yılına kadarki dönemde İngiltere'nin sektör aktif büyüklüğünün GSMH na oranının %1000 lere yaklaşacağı öngörülmektedir. Londra'nın her geçen gün uluslararası finans merkezi olarak ağırlığının arttığı dikkate alındığında ECB nin bu öngörüsünü desteklemektedir.

Grafik 4.2: Öngörülen G20 Bankacılık Sistemi Boyutları

Kaynak: Avrupa Merkez Bankası Finansal Ve Banka Hesaplamaları

Bu bağlamda Türk ekonomisinin finansallaşma noktasında gelişime açık olduğu görülmektedir. Dünyada 2014 yılı sonu itibarı ile geçerli OTC türev ürünlerinin toplam kontrat değeri 629 trilyon ABD dolarıdır. Aynı dönemde Türk bankacılık sektörünün söz konusu portföyü sadece 518 milyar ABD dolarıdır. Büyüme potansiyeline sahip Türk bankaları makro ekonomik yada politik sorunlardan kaynaklı krizlerin yaşanmadığı dönemlerde, kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürdüklerinde, mevcut rekabet ortamı çerçevesinde karlılık konusunda bir problem yaşamamaktadır.

SONUÇ

Günümüz artan rekabet koşulları içerisinde ekonomilerin çoğu liberal sistemi esas almaktadır. Liberal sistem içerisinde serbest rekabet koşulları uygulanmaktadır. Serbest rekabet koşullarının uygulanma aşamasında sorun yaşanmaması adına koşullar anayasa çerçevesinde koruma altına alınmıştır. Serbest rekabet anlayışı içerisinde devlet, piyasaya müdahalelerini sınırlı tutmaktadır. Devletin düzenleyici olarak yer almadığı süreçlerde tekelleşme ve kartelleşmenin artış gösterdiği birçok kez karşılaşılan bir durum olmuştur. Söz konusu sebeple rekabet koşullarının korunarak haksız rekabetin engellenmesi piyasa dengesi açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın sonucunda yabancı sermaye girişinin Türk Bankacılık Sektörüne ne gibi fırsatlar sağladığı ve ne gibi riskler yarattığı üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

1980 döneminde ekonomik ve finansal kısıtlamaların kaldırılması ile başlayan süreç yıllar içerisinde gerçekleşen ekonomik krizlere rağmen önemli bir yol almıştır. Kısıtlamaların kaldırılması yabancı bankalar için çekici bir unsur oluşturmuştur. Özellikle sektörde uygulanan istikrar programları, yeniden yapılandırma çalışmaları, AB ile müzakere süreci sektöre yabancı sermaye girişlerini cazip hale getirmiştir. 2000 döneminde Türk bankacılık sektöründe yabancı sermaye payı yaklaşık olarak %3 seviyelerinde görünmekteydi. 2001 krizinin etkisi atlatıldıktan itibaren bu durum daha farklı boyutlara ulaşmıştır. Krizin etkilerinin tamamen ortadan kalktığı 2003 döneminde ise %5 seviyelerine kadar gelen yabancı sermayenin sektör payı 2007 yılı sonunda %42 seviyelerine ulaşmıştır.

2003 ile 2016 dönemi arasında ekonomik risk ile doğrudan yabancı sermaye yatırımı arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğu görülmektedir. Ülkenin ekonomik yapısının güvenilirliği, kırılganlığının olmaması, yüksek kar hedefleyen yabancı yatırımcı için büyük önem taşımaktadır. Yabancı sermayenin ülkeye gelişyle beraber teknik, tecrübe, bilgi ve yenilik anlamında birçok katkıyı beraberinde getirdiğinden dolayı sektör yapısını kuvvetlendiren ve ekonomik olarak gelişmeyi arttıran önemli bir unsur haline gelmektedir. Diğer yönden yabancı sermayenin enflasyonu artış ya da azalışıyla etkilemesi beklenebilir. Yabancı sermaye girişi emeğin verimliliğini yükselterek nominal ücret değişimleri, sermaye mallarına yönelik talep

artışı sebebiyle maliyet oluşturmasıyla da enflasyonu etkilediği görülebilir. Bu bulgular neticesinde enflasyonda gerçekleşecek olan herhangi bir artış veya azalış da cari açığa direkt etki edebilmektedir.

Yabancı sermayenin ülkemize girişinde fırsat olarak görebileceğimiz durumların başında istihdam gelmektedir. Tablo 5.2. de görüldüğü üzere 2007 yılı itibariyle 1.741 şube ve 36.707 personel sahibi olan yabancı bankalar 2016 Eylül sonu itibariyle 3.018 şubeye ulaşmış ve 60.583 personel ile istihdama katkı da bulunmuştur. Özellikle istihdam açısından artışın daha yüksek olabilmesi beklenebilirdi. İstihdam yaratmasının yanı sıra kaliteli personel oluşturmada katkısı da göz ardı edilmemelidir. Fakat özellikle 2008 yılından itibaren etkisini gösteren mortgage krizi istihdam konusunda ülkemizde de sıkıntılar yaratmıştır. Yabancı sermaye girişinin diğer bir yararı; dış ticaretin finanse edilmesinde, fon çeşitliliğinde, likidite sıkışıklığı döneminde likidite sağlanması gibi olumlu yanları vardır. Özellikle uluslararası bankaların ithalat ve ihracat esnasında karşılaşılabilen parasal sıkıntıları yok edilebilirliği ticaret işlemleri açısından kolaylık sağlayabilmektedir. Finansal kriz tehlikeleri ve ekonomik dalgalamalarda sağlam sermaye yapısı ile yabancı bankalar bu dönemlerin daha az hasarlı atlatılmasında etkin bir rol oynamaktadırlar. Bu yönleriyle baktığımız takdirde yabancı sermaye Türk bankacılık sektörü açısından kritik rol oynamaktadır. Tablo 5 de görüldüğü üzere yerli sermayeli bankaların mevduat toplama hacmi yabancı sermayeli bankalara göre daha fazla artış göstermiştir. Bunun sebebi olarak ülkemizin insanların yerli bankalara daha fazla güveniyor olmasının yanı sıra yabancı sermayeli bankaların fazla seçici olması da söylenebilir. Yabancı sermayeli bankaların seçici olmasına en iyi örnek verdiği kredilerin rakamlarıyla ortaya çıkmaktadır. 2007 yılı sonunda 52.482 (Milyon TL) kredi veren yabancı bankalar 2016 Eylül sonu itibarıyla 406.888 (Milyon TL) kredi vermişlerdir. Buna karşılık yerli sermayeli bankalar 2007 yılı sonu itibarıyla 152.313 (Milyon TL) kredi verirken 2016 Eylül sonu itibariyle rakamın 592.122 (Milyon TL)'ye kadar çıktığı görülmektedir.. Bu durum piyasayı fonlamada yerli sermayeli bankaların, yabancı sermayeli bankalara göre daha fazla risk alıp ekonomiye daha fazla katkı sağladıklarını göstermektedir.

Tüm bu olumlu etkilerin yanında yabancı sermayenin Türk bankacılık sistemi üzerinde riskler taşıdığı da göz ardı edilmemelidir. Özellikle piyasanın tamamına veya çoğunluğuna hakim olma durumunda yabancı sermayenin kendi çıkarları doğrultusunda kararlar alınmasına yönelik çalışmalar yaptığı görülebilmektedir. Bu veya benzeri durumlar sistemi etkileyeceği gibi diğer yerli sermayeli bankaların da olumsuz etkilenmelerine sebep olacaktır. Çözüm olarak tabii ki yabancı sermayeye kota konulması gibi bir durum söz konusu olamaz. Sistem içerisinde yabancı sermayenin kendi çıkarları doğrultusunda kararlar alınmasını engellemeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Yabancı sermayeli banka kurabilmek için bir Türk bankasının ortaklığıyla yapıcı bir çözüm oluşturulabilir. Tüm bu koşullar altında ülke içerisinde yaşanan ekonomik, siyasi olumsuzluklar yabancı sermayenin ülkeden çıkması gibi bir risk barındırmaktadır. Yabancı sermayenin bulunduğu ülkede herhangi bir sorun olmamasına rağmen kendi ülkesindeki olumsuzluktan dolayı sektörden çekilerek sistemi zor durumda bırakabilmesi de söz konusu olabilir.

Sonuç olarak Türk bankacılık sektöründe yabancı sermaye girişini fırsat veya risk olarak değerlendirebilmemiz için ülkenin ekonomik durumunu çok iyi analiz etmemiz gerekmektedir. Çünkü tüm bu değerlendirmeler ekonomik, siyasi sonuçlar neticesinde şekillenmektedir. Ekonomik koşullar neticesinde ülkenin büyüme potansiyeline paralel bir şekilde yabancı sermaye yatırımı da fırsat oluşturur. Ülkenin ekonomi politikaları, siyasi istikrarı, coğrafi konum şartlarının oluşturduğu ortamlar yabancı sermaye girişini riske ya da fırsata dönüştürebilir. Sonuç olarak ülkemiz geliştirmekte olan ülke statüsünde olduğu için yabancı sermayenin fırsat oluşturması akla gelen ilk durumdur. Yabancı sermaye iyi yönetilebilirse fırsat, yabancı sermayenin kontrolsüz kullanılmasına izin verildiği noktada sektör için risk oluşturulabileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- AFŞAR, Muharrem, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü, Ege Akademik Bakış Dergisi 4 (1-2), 89-107.
- AFŞAR, Muharrem ve ŞAKAR, S. Ünal S.Ü. Finansal Kurumlar, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2000.
- AFŞAR, Muharrem, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü, Ege Akademik Bakış Dergisi 4 (1-2), 89-107.
- AKALIN, Güneri” Kit Ekonomisi, KİT’ler, Reformları, Alternatifleri ve Özelleştirilmeleri”, Esbank, Ankara.1990: 7.
- AKDİŞ, M. , “Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Beklentiler”, YASED Yayın No:33, İstanbul.1988
- AKGÜÇ, Öztin. "Finansal Yönetim, Avcıol Basım Yayın, 7." Baskı, İstanbul (1998):618
- AKIN, H.Bahadır Yeni Ekonomi: “Yeni” Olan Nedir? 20. Yüzyılın Son Moda Kavramının Analizi, Kocaeli Üniversitesi, İ.İ.B.F., 1. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetimi Kongresi Bildiriler Kitabı, Hereke-Kocaeli, 2002.
- AKMUT, Özdemir. Hayat sigortası: Teori ve Türkiye’deki uygulama. Sevinç Matbaası, 1980:8-9.
- AKSOY, Tamer, Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslararası Bankacılık: Sistematik ve Analitik Bir Yaklaşım. Sermaye Piyasası Kurulu, 1998.
- ALANTAR, Doğan. "Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme." Maliye Finans Yazıları 1.81 (2008).
- ALICI AKGÜÇ, A. ve M. Ş. UCAL, “Foreign Direct Investment, Exports and Output Growth of Turkey: Causality Analysis”, Paper to be presented at the European Trade Study Group (ETSG) Fifth Annual Conference, Universidad Carlos III de Madrid, 11-13 September 2003.
- ALLEN, E.Roy and Snyder, Donald "New Thinking on the Financial Crisis", Critical Perspectives on International Business, Vol. 5 Iss: 1/2, pp.36 –55, 2009.
- ALPER, C. Emre ve Z. ÖNİS; "Finansal Küreselleşme Demokrasi Açığı ve Yükselen Piyasalarda Yasanan Sürekli Krizler: Sermaye Hareketlerinin Liberalleşmesi Sonrası Türkiye Deneyimi", Doğu-Batı Dergisi, 4, Ankara:Doğu-Batı Yayınları, 2001, s.203-225.
- ALTINTAŞ, A., “Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği”, Turhan Kitabevi.2006
- ARICAN, Erişah The Transition Period to Eoru at Full Monetary Integration and Turkish Financial Sector. Marmara Üniversitesi Avrupa topluluğu Enstitüsü. Cilt 7, 1999.
- ATİKER, M., “Basel I ve Basel II, Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi, Konya.2005

- AYDIN, E.V., Basel II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri, MÜSİAD Yayınları, İstanbul.2007
- AYDIN, H., "Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçları", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.2008
- AYDIN, Hüseyin "Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçları", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.2008:4.
- BABUŞÇU, Ş., "Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi", Akademi Consulting & Training Yayınları, İstanbul.2005
- BCBS, "Operational Risk", Consultative Document, January.2001
- BOLAK, Mehmet. "Finans Mühendisliği Kavramlar ve Araçlar." İstanbul: Beta (1998):106.
- BOYACIOĞLU, M.A., "Basel II Uzlaşısına İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri", BankacılarDergisi.2002
- BUMİN, Mete Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Banka Girişi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- BÜYÜKŞALVARCI, A. "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü Örneği "(1990–2005). (Basılmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.2007
- CHAKRABARTİ, Avik (2001), "The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensitivity Analyses of Cross-Country Regressions", KYKLOS, Vol. 54, 1, pp.89–114.
- CLEGG, J.; "Explaining Foreign Direct Investment Flows", P. J. Buckley and M. Casson (Ed.), Multinational Enterprises in the World Economy, Essays in Honour of John Dunning, New Horizons In International Business, USA: Edward Elgar Publishing Company, 1992, s.54-74.
- CÖMERT; F. "Yabancı Sermayenin Dünyü Bugünü".Hazine Dergisi, S:12, s:11-13,1998
- CÖMERT; F. (2000), "İstihdam Sorunu ve Yabancı Sermaye", Hazine Dergisi, S:13. ss.1-27.2000
- ÇELİK, K.N." Basel II'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri, Gaziantep'te Bir Uygulama", Gaziantep Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.2007
- ÇEŞTEPE, H. ve TÜYLÜOĞLU, Ş, "Yabancı Doğrudan Yatırımlar Yoluyla Teknoloji Transferi: İrlanda Örneğinden Türkiye İçin Dersler. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi", 61(2),46-59.2006
- ÇETİNTAŞ, H. "Global Bir Ekonomide Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Rekabet ",Dış Ticaret Dergisi, S.22, Temmuz 2001.
- ÇİNKO, L. (2009).Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri. Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 26(1),117-129.

- ÇİVİ, Halil, Türkiye’de Bankacılık Teori Uygulama ve Sonuçlar, Fon Yayınları, Ankara.1985
- ÇOLAK, Ömer Faruk, "TCMB’nın Para Politikası ve Para Programı." Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi 31.6 (1994).
- DEĞER, M. K., S. EMSEN ve C. GERNİ, “Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri: Geçiş Ekonomileri Üzerinde Nedensellik Testleri ve Panel Veri Analizleri (1990 - 2002)”, Uluslararası Ekonomi Konferansı, 11 – 13Eylül, TEK, Ankara, 2006.
- DELİKANLI, İ. U.,” Bankacılık İşlemleri ve Banka Türleri, Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş İçinde, (Ed: Metin Toprak ve Metin Coşkun), AÖF Yayınları, Eskişehir.2012
- DOĞAN, S., “ Katılım Bankaları ve Ekonomiye Katkıları”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.2008
- Doğrudan Yabancı Sermaye yatırımları Ö.4.K. Raporu, “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, Ankara Mayıs 2000, s:9.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı); *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları*
- DUTTA, S. ve A. LOPEZ-CARLOS “The Global Information Technology Report,2004-2005, Efficiency in an IncreasinglyConnected World”, WorldEconomic Forum, March 2005.
- EKREN, Nazım Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.
- ERDEM 2008, 288-289; Güney 2009, 20; Seyidoğlu 2002, 321.
- ERGİNAY, Akif "Kamu Maliyesi, Savaş Yayınları, 15." Baskı, Ankara, 1994.
- EROĞLU, Nadir Türkiye’de Parasal Kesim Ve Merkez Bankası İşlemlerinin Analizi. Der Yayınları, 2004:94.
- FİGGİS, Patrick February, Accountancy, Vol. 103 Issue 1146, p136:146, 1989.
- GHUMRO, Akhtiar Ahmed ve HAKRO, Ahmed Nawaz “Foreign Direct Investment, Determinants And Policy Analysis: Case Study of Pakistan”, University of Glasgow’s Working Papers, No.04, 2007.
- GÖÇMEN Yağcılar, Gamze. "Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi." BDDK, Ankara (2011).
- GÖKÇE, Deniz "Faiz Politikalarının Esasları ve Türkiye’de Faiz Politikası Uygulamaları", İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul: 1993.
- GÖVDERE,B “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Belirleyicilerinin Günümüzdeki Geçerliliği”, *Dış Ticaret Dergisi*, S.28, Nisan 2003.
- GÖVER, Z. “Doğrudan Yabancı Yatırımların Uluslararası Ticarete Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi”, T.C. Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve inceleme Dizisi, Yayın No:40, Ankara.2005
- GÜNAY, Cevdet İlhan “Rekabet Hukukunun Amacı ve Konusu”, Sarper Süzek’e Armağan 2007:3201.

- GÜNDOĞAN; N.”Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve İstihdam Üzerine Etkileri”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:26.2002
- GÜNGÖR, H., “Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları“,4KV Dergisi, Sayı 149, Mayıs-Ağustos 2001, s:70.
- HAKRO, A.N and A,A GHUMRO : “Foreign Direct Investment in Analysis”: Case Study of Pakistan, Glasgow Universityi Glasgow, andShah Abdul Latif University, Khaipur, 2007.
- HALICIOĞLU, F., “An Econometric Analysis of Foreign Direct InvestmentFlowsintoTurkeyfromMajor Global Regions: 1975 – 1999” InternationalConference in Economics V, 10-13 Eylül, EconomicResearchCenter,Middle East Technical University, Ankara, 2001.
- HERMES,N. ve R. LENSINK, “Foreign Direct Investment, Financial Development and Economic Growth”, Journal of Development Studies,”Vol. 40, No. 1, s. 142-63, Oct. 2003.
- <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx> (18.08.2010)
- IMF ve OECD, “Foreign Direct InvestmentStatistics: How CountriesMeasure FDI, 2001, Washington”, DC, 2003,
- İNCE, Macit “Devlet Borçları ve Türkiye”, Ankara: Gazi Kitabevi. 2001: 30.
- İYİBOZKURT, Erol Güncel Ekonomik Sorunlarımız: “Küreselleşme ve Ekonomimiz”. Ezgi Kitapevi Yayınları, 1997.
- İYİBOZKURT, Erol. Güncel ekonomik sorunlarımız:" küreselleşme ve ekonomimiz". Ezgi Kitapevi Yayınları, 1997.
- KAR, Muhsin ve TATLISÖZ, Fatma “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerini Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi”, KMU İİBF Dergisi, Yıl.10, sayı 14, 2008
- KARACASULU, N. , “Teknoloji Transfer Süreci ve Yöntemleri”, Dış Ticaret Dergisi, S.20, Ocak 2001.
- KARAGÖZ, K. “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerini Belirleyen Faktörler:1970-2005”, Journal of Yaşar University, C.2, S.8, 929-948,2007
- KARAGÖZ, K., (2007), Doğrudan Yabancı Yatırımların İstihdama Etkisi: Türkiye Örneği, Malatya, 2007.
- KARAKURT, H.B., Basel II Değişim ve Hazırlıklar, KOBİ’lere Muhtemel Etkileri, Maltepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.2007
- KARGI, Nihal "Ekonomik Kalkınma, Tasarruf ve Sermaye Piyasası İlişkileri: Türkiye Örneği." Ankara: SPK Yayınları (1998).
- KARLUK, R., “Türkiye Ekonomisi. ” İstanbul: Beta Yayınları, 1999.
- KARLUK, R.,“Uluslararası Ekonomi”, 4.Bl., İstanbul: Beta Basım Yayım, 1996.
- KARLUK; R., “Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Katkısı. Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye,” TCMB Yayınları.2001

- KARSLI, Muharrem Sermaye Piyasası Borsa Menkul Kıymetler, İrfan Yayıncılık ve Tanıtım, İstanbul, 1994.
- KAYA, M. "Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve Kobiler Üzerine Etkisi", Süleyman Demirel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Isparta.2007
- KAZGAN, Gülten Türkiye Ekonomisinde Krizler, 1929-2001. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2005..
- KIRAC, F., "Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Basel II Uygulamaları ve Eğitimi", Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.2008
- KÜÇÜKÇOLAK, A., "KOBİ'lerin Finansman Sorununun Sermaye Piyasası Yolu ile Çözümü", İMKB, İstanbul.1997
- LIPSEY, Robert E. (2000), "Interpreting Developed Countries' Foreign Direct Investment", National Bureau of Economic Research, Working Paper No: 7810, pp.1-24.
- LIPSEY, Robert E. "Interpreting Developed Countries' Foreign Direct Investment", National Bureau of Economic Research, Working Paper No: 7810, pp.1-24, 2000.
- LOPEZ-CLAROS, A, M. E. PORTER ve K. SCHWAB, "The Global Competitiveness Report 2005-2006, Policies Underpinning Rising Prosperity", World Economic Forum", New York, October 2005.
- MOOSA, I. A., "Foreign Direct Investment." New York: Palgrave.2002
- NUNNENKAMP, Peter and SPATZ, Julius "Determinants of FDI in Developing Countries: Has Globalization Changed the Rules of the Game", Kiel Working Paper, No.1122, pp.1-44, 2002.
- OECD "Benchmark Definition of Foreign Direct Investment", Third Edition, 1996.
- OECD, "Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs", Paris, 2002.
- OKAT, C., "Basel II'nin Türk Finans Sektörü Sermaye Yeterlilik Rasyosuna Etkileri", Atılım Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.2008
- OKSAY, S.; "Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı sermaye Yatırımlarının incelenerek, Değerlendirilmesi", DTM Dergisi, Ocak, Sayı 8, Ankara: Dış Ticaret Müsteşarlığı, 1998, s.18-39.
- ÖÇAL, Tezer ve ÇOLAK, Ömer Faruk Finansal Sistem ve Bankalar. Nobel, 1999:23.
- ÖĞÜTÇÜ; M."Doğrudan Yabancı Yatırım Kazançlarını Cezp etmek, Kazanmak ve Sürekliliklerini Devam Ettirmek İçin Rekabet Etmek", 2003.
- Özel İhtisas Komisyonu Raporu, www.dtm.gov.tr (25.05.2000)
- Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: DPT, 2000, s.1-32.
- ÖZERKEK, Ö., "Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılığı'nda Risk Yönetimi ve Denetim Süreçleri Üzerinde Etkisi ve Örnek Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi", İzmir.2006
- ÖZKAN, Mehmet Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi. 1998:10-11.

- ÖZKAN, T."Ulusal ve Uluslararası Bankacılıkta Rekabet", İktisat Dergisi, Sayı: 387.1999
- ÖZÜN, A. VE CANDAN, H."Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları", İstanbul.2006
- PARASIZ, İlker Modern Bankacılık: Teori ve Uygulama. Asil Yayın Dağıtım, 2000a:90.
- PARASIZ, M. İ. "Para Banka ve Finansal Piyasalar".Bursa:Ezgi Kitabevi Yayınları.2002
- R. TORRİSİ Christopher, 'The Determinants of Direct Foreign Investment in a Small LDC', Journal of Economic Development, Vol. 10, No. 1, pp. 19–45, 1985.
- SEYİDOĞLU, Halil Ekonomik Terimler – Ansiklopedik Sözlük, 3b. Güzem Can Yay. İstanbul, 2002.
- SEYİDOĞLU, Halil Uluslararası Finans. Güzem Can Yayınları, 2003.
- SEYİDOĞLU, H.;"Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama",Geliştirilmiş 15. Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2003.
- SOYDEMİR, Selim Türkiye'de Finansal Fon Akımları, 1982-1993. Sermaye Piyasası Kurulu, 1998.
- ŞAHİNÖZ, A. "Türkiye Ekonomisi Sektörel Analizi. Ankara: İmaj Yayınevi 2001
- ŞENDOĞDU, A. A. "Bankacılığa Giriş". Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları.2011
- T.C Ekonomi Bakanlığı, "Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2012 Yılı Raporu", Ekim 2013, s:2
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü 2001 Yılı Raporu, s:4.
- T.C. Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı 2014, <http://www.invest.gov.tr/tr-TR/investmentguide/investorguide/Pages/FDIinTurkey.aspx> (24.09.2014)
- TAKAN, Mehmet Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayınevi, 1.Baskı, Ankara, 2001.
- TAKAN, M. ve Boyacıoğlu Acar, M."Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem." Ankara: Nobel Yayınları,2011
- TAKAN, Mehmet. "Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim." (2001):2.
- TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim Para ve Kredi Sisteminin Oluşumunda Bir Aşama: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara, 1997.
- TORRISI, C.R. (1985), 'The Determinants of Direct Foreign Investment in a Small LDC', Journal of Economic Development, Vol. 10, No. 1, pp. 19–45.
- TUNCER, Selahattin. "Türkiye'de Sermaye Piyasası (Teori-Uygulama)."İstanbul, Okan Yayıncılık (1985).
- Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş,"Genel Araştırmalar", 2003: 9
- TÜRKKAN; E."Yabancı Sermaye ve Rekabet. rekabet kurumu." , 2009.

- TÜSELMANN, Heinz-Josef “German direct foreign investment in Eastern and Central Europe: relocation of German industry?” European Business Review, Vol. 99 No. 6, 1999.
- ULUSOY, Ahmet “Maliye Politikası”, Trabzon: Üç Yol Kitabevi Yayınları 2006: 273.
- UNCTAD, “World Investment Report 2005: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D”, United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva, 2005.
- UNCTAD, World Investment Report : “Global Value Chains; Towards a New Generation of Investment Policies, United Nations Conference on Trade and Development”, http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/WIR2012_WebFlyer.aspx (15.04.2012)
- UNCTAD, World Investment Report 2011: “Global Value Chains; Trade and Development Report”, United Nations Conference on Trade and Development”, <http://unctad.org/en/docs/tdr2011> (16.07.2011)
- UNCTAD, World Investment Report 2013: “Global Value Chains; Investment and Trade for Development, United Nations Conference on Trade and Development”, <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=588> (17.05.2013)
- UNCTAD, World Investment Report 2014: “Global Value Chains; Investment and Trade for Development, United Nations Conference on Trade and Development”, New York and Geneva, 2013.
- UNCTAD, World Investment Report 2014: “Investing in the SDGs: An Action Plan, United Nations Conference on Trade and Development”, New York and Geneva, 2014.
- UNCTAD, World Investment Report 2014: “Investing in the SDGs: An Action Plan, United Nations Conference on Trade and Development”, <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=937> (22.02.2014)
- UZUNOĞLU, S., K. ALKİN ve F. GÜRLESEL; “Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Gelişmekte Olan Ülkelerde Makroekonomik Etkileri ve Türkiye, İstanbul”: İMKB Araştırma Yayınları, 1995.
- ÜLGEN, G “Yabancı Sermayenin İstihdam Üzerine Etkileri. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi”, 20(1), 41. 2005
- ÜNSAL, M. Erdal “Makro İktisat.” Ankara: İmaj Yayıncılık. 2007
- WILLIAMS, 1997b: 85.
- World Investment Report, 2014: 12.
- www.bankacilik.gen.tr
- www.spk.gov.tr 9 Mayıs 2015.
- YAĞCILAR, G. G. “Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta. 2010

- YAĞCILAR, Gamze Göçmen "Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi." BDDK, Ankara (2011).
- YALTA, A. Yasemin "Uncovering the Channels Through Which FDI Affects Current Account: The Case of Turkey", Department of Economics, TOBB University of Economics and Technology, Working Paper No: 11-08, 2011.
- YASED, "Dünya Yatırım Raporu." YASED, <http://www.yased.org.tr/> (11.06.2014)
- YAYLA M. VE KAYA, Y.T., Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, ARD Çalışma Raporları: 2005/3.2007
- YILDIRIM, K., KARAMAN, D. ve TAŞDEMİR, M. (2009). "Makro Ekonomi"
- YILDIZ, N. Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Örneği, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Tokat.2010
- YÜCEL, FATİH ve AKBAY, Oktay Salih "Yabancı Doğrudan Yatırımlar Yoluyla Gelişmekte Olan Ülkelere Teknoloji Transferi ve Ekonomik Büyüme. Üniversite Sanayi İş Birliği Ulusal Kongresi", 26-27 Haziran 2008, Adana. Ankara: Seçkin Yayınları.2008
- YÜKSEL, A., . Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II), BDDK Araştırma Dairesi, Ankara.2004